

Bibelbruk i norske ungdomsteologiske publikasjoner i lys av trosopplæringsreformens læringsdiskurser

Marte Hovda Ottesen

Veileder: Førsteamanuensis Birgitte Lerheim

Fordypningsoppgave i teologi

Universitetet i Oslo

Det teologiske fakultet

Våren 2011

Innholdsfortegnelse

Forord.....	4
1. Innledning.....	5
1.1 Formål og problemstillinger.....	5
1.2 Metode	5
1.2.1 Begrepsavklaringer	6
1.2.2 Bibelforståelse.....	7
1.2.3 Bibelsyn.....	7
1.2.4 Bibelbruk.....	7
2. Trosopplæringsreformen	8
2.1 Bakgrunn og formål for trosopplæringsreformen	8
2.2 Læringsdiskurser og kontekstualitetsforståelser	9
2.2.1 Sosiokulturell læringsteori og dobbelkretslæring	10
2.2.2 Kontekstualitetsmodeller.....	12
2.3 Forskning på trosopplæringsreformen med et særlig blikk på Bibel og bibelbruk	14
2.3.1 Bibelbruk i reformen.....	16
2.3.2 Undringsperspektivet	16
3. Ungdomsteologi i Norge i dag	20
3.1 Bakgrunn for ungdomsteologien	21
3.2 Påvirkning fra USA.....	22
3.3 Faglig plassering	23
3.3.1 Praktisk teologi.....	23
3.3.2 Praktisk teologi innen en ekklesiologisk diskurs	24
3.3.2 Luthersk ungdomsteologi	25
3.4 Interseksjonalitet	25
3.5 Ulike posisjoner innen ungdomsteologien	26
4. Analysekapittel av utvalgte norske ungdomsteologiske publikasjoner	27
4.2 En helt overkommelig Bibel.....	28
4.2.1 Etikk og moral.....	30
4.2.2 Hvordan Bibelmaterialet brukes	34
4.2.3 Undringsperspektiv	36
4.2.4 Trosopplæring og livsmestring.....	37
4.2.5 Språk og kjønn.....	39
4.2.6 Natur og vitenskap	43

4.3 En helt overkommelig disippel.....	44
4.3.1 Hvordan bibelmaterialet brukes	44
4.3.2 Undringsperspektiv	46
4.3.3 Disippelgjøringsbegrepet.....	47
4.4 Kan tru praktiserast?	50
4.4.1 Etikk og moral.....	53
4.4.2 Hvordan bibelmaterialet brukes	54
4.4.3 Undringsperspektiv	56
4.4.4 Trosopplæring og livsmestring.....	58
4.4.5 Språk og kjønn.....	58
4.5 Med kjønna briller: Bibellesing med konfirmantar	59
4.5.1 Etikk og moral.....	60
4.5.2 Hvordan bibelmaterialet brukes	61
4.5.3 Undringsperspektiv	63
4.5.4 Trosopplæring og livsmestring.....	66
4.6. Sammenligninger	66
4.6.1 Sammenligning 1	66
4.6.2 Sammenligning 2	67
5. Utfordringer til ungdomsteologien og trosopplæringsreformen	68
5.1 Bibelbruk og sosiokulturelle læringsdiskurser	68
5.2 Er Bibelen en nødvendig samtalepartner for ungdom?	72
6. Konklusjon	74
7. Litteratur	77

Forord

Da jeg ble konfirmert fikk jeg en andaktsbok som jeg ivrig satte i gang å lese noen sider i kapittel av hver kveld. I starten var det inspirerende og spennende, men jeg husker jeg oftere og oftere satt igjen med en følelse av at dette egentlig ikke passet inn i mitt liv. En kveld leste jeg en kommentar som handlet om demonene rundt oss. Det resulterte i at jeg ble så redd at jeg gjemte andaktsboken vekk og aldri tok den frem igjen. Heldigvis var dette ikke mitt siste møte med Bibelen, men det satte en støkk i meg som jeg aldri har glemt.

Ungdomsarbeid i kirken var en viktig del av min egen ungdomstid, og engasjementet har fortsatt i studietiden, både i praksis og som fagfelt. Gjennom studietiden når den teologiske forståelsen har formet seg og vokst har jeg begynt å se på en del av det arbeidet som gjøres også med en viss kritikk. Dette bunner nok i en opplevelse av at en del faglig arbeid blir forsømt og en del av den forkynnelsen ungdom får servert er lite gjennomtenkt og lite faglig begrunnet.

Høsten 2009 var jeg utvekslingsstudent ved University of KwaZulu Natal i Sør-Afrika. Det var et utrolig lærerikt opphold hvor vi hele tiden ble utfordret til å svare på *hvorfor* vi leser og bruker Bibelen, og ikke minst ble vi alltid utfordret til å stille oss det avgjørende spørsmålet ”Hva så?” etter at vi hadde lest og tolket en tekst. Hvilken betydning får tolkningen vår, er den til det gode eller til det verre for oss selv og for andre mennesker?

Dette har jeg prøvd å ta med meg tilbake til studiene i Norge, og jeg prøver å bruke det i denne oppgaven hvor nettopp disse poengene blir viktige. Hvorfor bruker man Bibelen i ungdomsteologien og trosopplæringsreformen, og hvilken betydning får de tolkningene som gjøres? Hvordan unngår man at ungdom får presentert tolkninger som gjør at de føler seg fremmedgjort, skremt og gjemmer vekk tekstene?

Til slutt vil jeg takke de som har hjulpet meg med skrivingen. Min veileder Birgitte Lerheim som har kommet med spennende tilbakemeldinger og innspill gjennom hele prosessen. Og venner og familie som har tatt seg tid til å lese gjennom og komme med konstruktive innspill underveis.

1. Innledning

Utgangspunktet for denne oppgaven er det noe nye og voksende feltet ungdomsteologi, trosopplæringsreformen og bibelbruk. Jeg skal i oppgaven gjøre en samlesing av ungdomsteologiske diskurser rundt Bibel og bibelbruk og bærende læringsdiskurser i trosopplæringsreformen. Jeg ønsker å se på om mine funn om bibelbruk i ungdomsteologien bør ha noe å si for trosopplæringsreformen og omvendt.

Bakgrunnen for valg av tema er trosopplæringsreformens enorme betydning for kirken nå og de kommende årene. En reform som har innvirkning på alt barne- og ungdomsarbeidet som gjøres i kirken, både når det gjelder innhold og teorier om hvordan man lærer. Fokuset på ungdomsteologi og bibelbruk bunner i en interesse for begge fag, og en mistanke om at en del av det arbeidet som gjøres på Bibelen i ungdomsteologien kan være noe overfladisk og lite faglig fundert.

1.1 Formål og problemstillinger

Jeg vil stille spørsmålene *hvorfor* og *hvordan* fastholdes Bibelen som sentralt lærestoff i ungdomsteologien? Jeg vil undersøke hvilke måter det er greit eller ikke greit å snakke om og bruke Bibelen på i ulike kontekster og tolkningsfellesskap, og hvilke underliggende ”sannheter” om for eksempel samfunn og kjønnsroller man kan lese ut av dette, hvilke grenser kan dette eventuelt sette opp for det en kan tenke og gjøre, og hvem får være med å definere det som blir fremstilt som sannheter? Et sentralt poeng blir så å undersøke hvordan dette samsvarer med læringsdiskursene i trosopplæringsreformen.

Publikasjonene som er valgt ut er ”En helt overkommelig Bibel”, ”En helt overkommelig disippel” (Knut Tveitereid), ”Kan tru praktiserast” (Bård E. H. Norheim) og ”Med kjønna briller: bibellesning med konfirmantar” (Andreas H. Grandy-Teig) Dette er sentrale bøker innen ungdomsteologien som blir lest av mange. Grandy-Teig sin artikkel er noe annerledes og mer en representant på feltet kontekstuell teologi. Norheim og Tveitereid er ungdomsteologer på heltid, gjennom sine stipendiater på henholdsvis Det teologiske Menighetsfakultet og Norsk Lærerakademi. Grandy-Teig er ikke ungdomsteolog, men har skrevet en artikkel som utfordrer feltet ungdomsteologi.

1.2 Metode

Dette vil være en tverrfaglig oppgave, og jeg kommer til å bruke ressurser både fra praktisk teologi, bibelfag og systematisk teologi i oppgaven. Jeg vil også trekke inn diskursbegrepet, ikke som en fullstendig diskursanalyse, men jeg ønsker å trekke veksler på den måten å tenke

på. Neumann definerer diskurs som ”et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner.” (Neumann 2001:18) Videre skriver han at ”Poenget med diskursanalyse er å studere hvorledes det eksisterer en rekke *handlingsbetingelser* for det talte og gjorte, hvorledes et gitt utsagn aktiverer eller ”setter i spill” en serie sosiale praksiser, og hvorledes utsagnet i sin tur bekrefter eller avkrefter disse praksisene.” (Neumann 2001:178)

Diskursanalyse analyserer altså mening i språket, og ser på sammenhengen mellom mening, språk og handling. Tanken er at når noe blir fremsatt som det normale, blir det virkelighetskonstituerende. Og det normale blir en udiskutabel sannhet som ikke trengs å begrunnes. Diskursanalysens oppgave blir å sette spørsmål ved disse ”sannhetene” og problematisere det etablerte. Dette må da inkludere et maktperspektiv. Neumann skriver ”Det foregår en uopphørlig kamp mellom forskjellige diskurser om å kunne definere de kategoriene og fenomenene som danner vår verden.” (Neumann 2001:21) Vitenskaplige og religiøse tekster fremstår med en stor grad av autoritet, det som der blir presentert som sannheter vil dermed få autoritet. Jeg vil senere i analysen av publikasjonene se på hvordan en snakker om og bruker Bibelen. Aktørene beveger seg innen ulike diskurser, en deldiskurs er meningen Bibelen tillegges og måten den brukes og ikke brukes på.

Jeg bruker elementer fra diskursanalysen også fordi denne handler om samspill mellom mening, språk og handling i fellesskap. Læring i kirken skjer også i et fellesskap, noe jeg vil komme nærmere inn på gjennom beskrivelsen av et sosiokulturelt perspektiv senere i oppgaven.

1.2.1 Begrepsavklaringer

Når jeg har valgt å skrive om bibelbruk i ungdomsteologien krever det en begrunnelse for hvorfor jeg anser akkurat dette som en viktig og interessant innfallsvinkel. Hvorfor jeg har valgt å bruke begrepet bibelbruk og hva jeg legger i begrepet krever også en avklaring.

De aller fleste kirkesamfunn anser Bibelen som høyeste norm i lærespørsmål, men det eksisterer store forskjeller i hvordan en lar den utgjøre grunnlaget for sin lære. Bibelen er kristendommens eneste hellige tekst, men tolkning og vektlegging av dens betydning varierer

veldig. Holdning til og bruk av Bibelen har gjennom tidene ført til både tragedier og frigjøring for mennesker.¹

Jeg har valgt å bruke begrepet bibelbruk som innfallsvinkel til oppgaven. Jeg vil med utgangspunkt i ”Lærenemdas uttalelse om skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken” gjøre rede for begrepene bibelbruk, bibelsyn og bibelforståelse, og argumentere for hvorfor jeg mener det er mest hensiktsmessig å se på bibelbruken i denne oppgaven. Lærenemda bruker betegnelsen ”Skrift” om Bibel, jeg har valgt å holde meg til å bruke betegnelsen ”Bibel”.

1.2.2 Bibelforståelse

Bakgrunnen for spørsmålet om bibelforståelse og bibelbruk er Bibelens status som norm for kirkens tro og liv. Lærenemda definerer bibelforståelse som ”en helhetsforståelse av Skriften som inkluderer tolkningsprosessen. Begrepet henleder oppmerksomheten på samspillet mellom en helhetlig forståelse av Skriften og arbeidet med å tolke de bibelske tekstene. Å vurdere skriftforståelsen i behandlingen av et bestemt spørsmål innebærer at en må redegjøre for de hermeneutiske prinsipper som anvendes i forhold til aktuelle bibelske tekster.” (Lærenemda 2005:punkt 3.1)

1.2.3 Bibelsyn

Bibelsyn har vært et mye brukt ord i norsk kontekst, og da ment som en helhetsforståelse av Bibelen. Som regel er det en beskrivelse av en holdning man har før man møter tekstene, som ligger i forkant av tolkningsprosessen. Det finnes flere bibelsyn, og det kan gi seg forskjellig utslag i hva en finner og vektlegger i de bibelske tekstene. (Lærenemda 2005:punkt 3.1)

Bibelforståelse som begrep fremhever bedre enn bibelsyn den nære sammenhengen mellom helhet og tolkning. Det understreker betydningen av å gjennomtenke holdningen til Bibelen i nærkontakt med tekstens innhold, og tolkning av de enkelte tekstene i forhold til en helhetlig forståelse av Bibelen. (Lærenemda 2005:3.1) Bibelforståelse tar også hensyn til en kontekstualitetsforståelse knyttet til tolkning av gamle tekster i vår tid og kultur.

1.2.4 Bibelbruk

Begrepet bibelbruk viser til den faktiske bruken av Bibelen. Bibelen kan brukes i ulike sammenhenger, både i liturgi, salmetradisjon, bekjennelsesskrifter, forkynnelse, undervisning, offentlig debatt og lærebøker

¹ For eksempel ble apartheid i Sør-Afrika legitimert gjennom Bibelen, samtidig ble Bibelen brukt aktivt for å begynne frigjøringen fra apartheid.

I lærenemndas uttalelse poengteres det at å sondre mellom forståelsen av Skriften og bruken av Skriften kan være tjenlig fordi en da får frem to sider ved forholdet til de bibelske tekstene. Bibelforståelsen viser gjerne en gjennomtenkt holdning til Bibelen som helhet og tekster som skal tolkes. Bibelbruken kan til tider være mer nærsynt og vise både reflektert og mindre reflektert holdning til tekstene man viser til. Jeg ønsker i min oppgave hovedsakelig å se på bibelbruken i ulike ungdomsteologi, og også prøve å se hvordan dette henger sammen med bibelforståelsen til de ulike forfatterne.

Lærenemnda påpeker at det at Bibelen betraktes som øverste norm, må føre til at kirken hele tiden arbeider med å forstå Bibelen og dens budskap. Dette henger sammen med at lesning av Bibelen også alltid innebærer fortolkning. (Lærenemnda 2005:3.1) Og en forståelse av at kirken og Bibelen alltid er del av en kontekst, der tekstene ble til og der de blir tolket.

2. Trosopplæringsreformen

Jeg kommer i dette kapitlet til å se på bakgrunn og formål for trosopplæringsreformen.

Deretter vil jeg gjøre en drøftende presentasjon av hvilke læringsdiskurser som er tilstede og hvilke kontekstualitetsforståelser som er brukt i reformen og på evalueringer av den.

2.1 Bakgrunn og formål for trosopplæringsreformen

Allerede i 1969 ble kristendomsfaget i skolen løst fra den kirkelige funksjonen sin, og ansvaret for dåpsopplæringen ble lagt på kirken og foreldrene. Først tretti år senere, i 2003 ble trosopplæringsreformen vedtatt i Stortinget. Norge har de siste tiårene vært preget av en økende kulturell kompleksitet og trosopplæringsreformen er en følge av at skolen ikke lenger driver den kristendomsopplæringen som dåpen krever.

Reformen skal innføres i løpet av en tiårsperiode frem til 2014. Første fase 2003-2008 var en forsøks- og utviklingsfase. Denne perioden ble fulgt opp av en forskningsbasert evalueringsperiode. Målsetningen har vært at forsøksfasen har skullet gi et mangfoldig erfaringsgrunnlag som skulle bearbeides systematisk og legges til grunn for implementeringsfasen. Forsøksfasen er nå over og trosopplæringsreformen skal gradvis implementeres i alle norske menigheter.

Formål

Overskriften for *Plan for trosopplæring* i Den norske kirke er ”Gud gir – vi deler”. I planen definerer man trosopplæring som ”å legge til rette for at den døypte kan leve og vokse i et livsforhold til den treenige Gud”. (*Gud gir – vi deler 2010:4*) Videre er det konkretisert at

”*Plan for trosopplæring* i Den norske kirke har som formål å bidra til en systematisk og sammenhengende trosopplæring som

- vekker og styrker kristen tro
- gir kjennskap til den treenige Gud
- bidrar til kristen livstolkning og livsmestring
- utfordrer til engasjement og deltakelse i kirke og samfunnsliv ” (*Gud gir – Vi deler 2010:4*)

Denne planen forelå ikke i forsøksfasen og kom etter at denne fasen var overstått. Målet med reformen har vært å nå alle døypte, og ikke bare dem man kan regne som ”kjernemenigheten”. Helga Haugland Byfuglien skriver i forordet til ”Når tro deles” som er styringsgruppens rapport fra Trosopplæringsreformens forsøks- og utviklingsfase 2003-2008 at folkekirkens fremtid i stor grad vil avhenge av om trosopplæringen når bredden av alle døypte og deres foreldre.

2.2 Læringsdiskurser og kontekstualitetsforståelser

Jeg vil innledningsvis her nevne at det er viktig å ha klart for seg at forskningen som er gjort og gjøres på trosopplæringsreformen i stor grad karakteriseres som aksjonsforskning. En studerer pågående praksiser og forskeren har vært tett på arbeidet, i den hensikt å kunne ha noe å si for utviklingen av arbeidet.

Helga Haugland Byfuglien skriver i forordet til ”Når tro deles” at reformarbeidet er basert på en bred og inkluderende forståelse av læring. ”Arbeidsfellesskapet” med forskere fra samfunnsvitenskap, teologi og pedagogikk har fulgt arbeidet med reformen i fire år noe som har bidratt til at faglige perspektiv har fulgt utviklingen av reformen hele veien.

Da trosopplæringsreformen ble vedtatt hadde kirken i mange år arbeidet faglig med videreutvikling av dåpsopplæringen. Kirke/stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) utga en egen delrapport om ”Dåpsopplæring i Den norske kirke” i 2001. Denne rapporten innleder med en gjennomgang av teologisk og prinsipielt grunnlag for kirkens dåpsopplæring, og har vært i bruk som et av grunnlagsdokumentene for trosopplæringen og har fulgt alle søknadsrundene. Kirken står i en lang tradisjon for å drive dåpsopplæring og har mye erfaring å spille på i det allerede eksisterende barne- og ungdomsarbeidet som finnes, men Heid Leganger-Krogstad og Sverre Dag Mogstad påpeker at ”den står overfor en helt ny utfordring når den skal

etableres i det omfang, den bredde og med den systematikk som myndighetene venter”.
(Leganger-Krogstad/Mogstad 2006:117)

I dåpsopplæringens historie i Norge har bruken av godkjente læremidler (katekismetradisjonen) eller nasjonalt fastsatte planer vært vanlig (Leganger-Krogstad/Mogstad 2006:118) I trosopplæringsreformen har sekretariatet ønsket å gi lokalledet både myndighet og muligheter på en måte som ikke er prøvd tidligere innen Den norske kirke. (Leganger-Krogstad/Mogstad 2006:118) Det har i forsøksfasen vært tilstrebet å legge til rette for et godt forsøks- og utviklingsarbeid lokalt. Haugland Byfuglien refererer til hvordan uttrykket ”bottom up” har vært mye brukt i arbeidet som en påminning om reformens kontekst og lokale forankring. (forord til *Når tro deles* 2008)

2.2.1 Sosiokulturell læringsteori og dobbelkretslæring

”Når tro deles” som er styringsgruppens rapport fra forsøks- og utviklingsfasen viser til at reformen avspeiler en bred forståelse av læring. De viser også til at det for styringsgruppen var viktig at prosjektperioden ble preget av ulike prosjekter med ulike læringssyn, og at kirken gjennom dette ville videreutvikle sin forståelse av trosopplæring som læringsprosess. Læringsdiskursene som trosopplæringsreformen særlig har blitt assosiert med er forskningstradisjoner knyttet til sosiokulturell læringsteori i tradisjonen etter Lev Vygotsky og dobbelkretslæring i tradisjonen etter Chris Argyris. Et sentralt slagord i reformarbeidet har vært ”Vi lærer av det vi gjør, og vi lærer av hverandre”. Vygotsky-tradisjonen vektlegger at sosial interaksjon og mediering konstituerer læring og kognisjon og Argyris sin teori peker på hvordan læring i organisasjoner utfordrer eksisterende handlingsregler. (Lerheim 2011) Det motsatte av dobbelkretslæring er enkelkretslæring. Enkelkretslæring kan være korrigerende på den måten at en tenker seg om med hensyn til måten en formidler budskapet sitt på om en kommer frem til at arbeidsformen trenger korrigering. Dobbeltkretslæring innebærer at en i tillegg til det utvikler og overskrider det paradigmet som ligger der, sånn at nye teorier og påfølgende nye praksiser blir introdusert. (Lerheim 2009:125) Geir Afdal skriver i artikkelen ”Menigheten som lærende fellesskap” (2008) om at tradisjonelt har læring vært forstått som noe som skjer med eller i individet. Men et av kjennetegnene på et sosiokulturelt perspektiv er at læring primært forstås som et kollektivt og relasjonelt fenomen. Læring betyr at mine relasjoner med andre, Gud og virkeligheten forandres. (Afdal 2008:231) I denne teorien har mennesket ikke en direkte tilgang til virkeligheten – den er mediert. Læring skjer aldri direkte mellom et erkjennende subjekt og et objekt. Kulturelle tegn og redskaper har en medierende rolle. (Afdal 2008:237) Dette er teorier hvor læring knyttes til erfaring, og som påpeker at

formidlingen gjør noe med det som blir formidlet. Det er en måte å tenke på som går fra praksis til teori, og ikke omvendt.

Dette kommer tydelig til uttrykk i plan for trosopplæring ”Gud gir – vi deler”, hvor punkt som ”vi lærer gjennom opplevelser og fullverdig deltakelse”, ”kirken er både læringsarena og innhold i trosopplæringen” og ”hvem som er ”elev” og hvem som er ”lærer”, varierer i samspillet mellom dem som er delaktige i læringsprosessen” blir trukket frem. (*Gud gir – vi deler* 2010:7)

Valget om å ha fokuset på bevegelsen fra praksis til teori er noe som ble kritisert gjennom forsøksfasen. Samfunnsforskeren Håkon Lorentzen påpekte blant annet i 2005 at reformen bærer i seg en kopling mellom fenomenene *tro*, *erfaring* og *opplæring*, men at forholdet mellom disse tre aspektene ved reformen ikke er helt klart. (Lorentzen sitert i Leganger-Krogstad/Mogstad 2006:119) Han pekte på at en vesentlig del av tiltakene som fikk støtte gjennom reformen dreier seg om aktiviteter som en gjerne forbinder med frivillige organisasjoner og at reformen baserer seg på et utstrakt samarbeid mellom hjem og foreldre. Lorentzen skrev at ved å trekke frem både opplæring og sosialisering plasserer reformarbeidet seg på en uavklart motsetning mellom to dannelsesidealer, (Lorentzen sitert i Leganger-Krogstad/Mogstad 2006:119) og videre at reformen er tvetydig i spørsmålet om forholdet mellom sosialisering og opplæring. Et naturlig spørsmål å stille i utviklingsfasen har vært: hva gjør denne reformen til *trosopplæringen*, og ikke bare enda et konkurrerende fritidstilbud for barn og unge?

Afdal har forsøkt å svare på hvor dåpsopplæringen og det teologiske innholdet blir av i en sosiokulturell læringsforståelse, og viser til at kirken tradisjonelt har vært svært opptatt av formell undervisning og læring. Han mener at hvis man skal forstå hvordan trosopplæring faktisk foregår, er det avgjørende at ikke ”opplæring” forstås for snevert. (Afdal 2008:242)

Afdal trekker frem tre punkter om læring. Han sier det er en risikosport, man kan ikke vite hvilken retning den tar. Læring er knyttet til identitetsutvikling. Læring er ikke bare ”å kunne noe”, det påvirker for eksempel modning. Videre er læring ikke bare påvirket av sosiokulturelle faktorer, men konstituert av dem. Det vil si at selve læringen er betinget av den bestemte språklige, kulturelle, sosiale og historiske situasjonen den foregår i. (Afdal 2008:238) Denne måten å tenke på ser læring i kirken som mer enn bare undervisning. Sentralt i sosiokulturell forståelse er at kunnskap ikke bare er påstandskunnskap, men også praktisk kunnskap. (Gustavsen sitert hos Afdal 2008:239) Læring skjer gjennom det en gjør,

gjennom deltagelse. For eksempel lærer man vel så mye om kirkens liturgi og gudstjeneste ved å være aktivt deltagende, enn om noen foreleser for en om hva det er.

Lerheim har vist hvordan praksiser som kan fanges av forestillingen om dobbelkretslæring er gjenstand for konstante forhandlinger i det læringsfellesskapet som Den norske kirke utgjør. (Lerheim 2009) Hun spør om læring med utgangspunkt i praksis skal ha konsekvenser ikke bare for måten budskapet blir presentert på, men også for selve budskapet, altså kirken sin teologi. I sosiokulturell læringsteori er det en allmenn innsikt at medieringen endrer det som blir mediert, og at en ikke kan skille innholdet fra medieringen. En slik tenkemåte får altså konsekvenser for hvordan en tenker om de som deltar i trosopplæringen, at deltagernes tolkninger kan ha betydning. Det gir også innholdet store muligheter for lokal forankring.

2.2.2 Kontekstualitetsmodeller

Reformen har i utviklingsfasen vært preget av en praksis-nærhet. Lerheim mener at dette representerer en reaksjon på både kognitiv basert, ”tradisjonell” læringsteori, læringspraksiser som er ovenfra og ned-preget og manglende oppmerksomhet på konteksten sin rolle i teologien. (Lerheim 2011) En slik mer ”tradisjonell” måte å tenke læring på ser på den lærende som relativt uavhengig av, abstrahert fra den ytre virkeligheten. (Afdal 2008:235).

Disse ulike ståstedene, sosiokulturell eller ”tradisjonell” læringsteori, bunner i en ulik forståelse av kontekstualitet. Mange innen trosopplæringen og ungdomsteologien snakker om kontekst, men det er viktig å skille mellom ulike modeller av begrepet, og å kunne samtale om hva slags kontekst det er vi mener. Når jeg snakker om ulike kontekstualitetsmodeller vil jeg, som både Lerheim og Ulstein, bruke Stephen B. Bevans som kilde og hans grundige arbeid med å krystallisere ut forskjellene. Både Birgitte Lerheim (2011) og Jan Ove Ulstein (2009) har sett på hvordan ungdomsteologi preges av ulike kontekstualitetsmodeller, særlig da oversettinggsmodellen og frigjøringsmodellen som jeg nå skal se nærmere på. Ulstein skriver at ”Medvit om denne motsetninga er avgjerande for forståinga av ulike former for ungdomsteologi”. (Ulstein 2009:173)

Alle teologier er kontekstuelle, fordi mennesker gjør teologi og ingen kan stille seg utenfor sine egne tolkninger. Men i løpet av det tjuende århundre har det vokst frem en bevissthet om aktiv skapelse av kontekstuelle teologier, i hovedsak basert på menneskers erfaringer av undertrykkelse. Johnsen viser til Sturla Stålsett som sier at kontekstuell teologi innebærer å gjøre teologi med en bevissthet om hvordan konteksten former teologien. (Stålsett sitert i Johnsen 2007:233) I Den norske kirke har bevisstheten om at også barn og unge må ses på

som teologiske subjekt vokst frem de senere årene. Dette utviklingstrekket blir særlig viktig i utviklingen av trosopplæringsreformen og tvinger oss til å tenke gjennom kontekstualitet, makt, læring og hvordan vi tenker kirke.

Særlig to ulike kontekstualitetsforståelser er fremtredende både i ungdomsteologien og i trosopplæringsarbeidet.

Den ene har blitt kalt for oversettingsmodellen. Den fastholder en for evig, universell teologi som ikke blir påvirket av nye innsikter, eller nye menneskers erfaringer. Her repeterer man det man oppfatter som gitte sannheter, men pakker det inn i kulturelle uttrykk som kommuniserer godt med ungdom. En mener altså at innholdet står fast, det må bare oversettes for å kommunisere med nye generasjoner. Et typisk eksempel er Knut Tveitereids bok ”En helt overkommelig Bibel” som jeg skal analysere senere i oppgaven.

Bevans mener at alle kontekstualitetsmodeller på sett og vis er oversettingsmodeller, men insisteringen på at innholdet aldri blir endret er det som kjennetegner denne modellen. Uttrykksformene får dermed ikke en egenverdi, men blir instrumenter som skal bære det egentlige budskapet.

Den andre modellen som får uttrykk er frigjørings/praksismodellen. Dette er en modell som ønsker å bruke barn og unges erfaringer aktivt og la det utfordre kirkens teologi. Denne modellen vektlegger sosiale endringsprosesser og søker å etablere et gjensidig, ikke bare ensidig, kritisk forhold mellom evangeliet og konteksten. Evangeliet blir da, i motsetning til i oversettingsmodellen, ikke sett på som en for evig universell teologi. En slik teologi vil fremheve noen erfaringer fremfor andre, og vektlegger primært undertrykte og marginaliserte menneskers erfaringer. Med dette ønsker en å utfordre kirken sine etablerte makt- og informasjonskilder. Elisabeth Tveito Johnsen skriver at på dette området er barn og ungdom nesten en ubrukt ressurs.² (Johnsen 2007:237) Også gjennom denne modellen ser en Guds åpenbaring i historien, men her i de marginaliserte og undertrykte, og ikke i et overkontekstuellet og uforanderlig innhold som i oversettingsmodellen. (Lerheim 2011) Et typisk eksempel på dette er Andreas Hilmo Grandy-Teigs artikkel ”Med kjønna briller: Bibellesing med konfirmanter” som jeg skal analysere senere i oppgaven.

² Men evalueringer av trosopplæringsreformen viser at barneteologien har fått mer og mer innpass gjennom utviklingsfasen. En ser det blant annet gjennom en økende språklig endring i forsøksmenighetene fra tiltak *for* barn til tiltak *med* barn.

Frigjøringsmodellen har altså i noen grad fått gjennomslag i trosopplæringsreformen og jeg vil argumentere for at det er viktig at unge får være med å utfordre teologien og det å kunne se muligheten for at periferien sine erfaringer kan endre sentrum.

Kontrasterfaringer er et samlebegrep for å være spesielt opptatt av erfaringer til personer i samfunnet som på ulike måter usynliggjøres. (Johnsen 2007) Forsvarere for kontekstuell teologi og frigjøringsmodellen har brukt dette som utgangspunkt for arbeidet sitt. Dette er erfaringer som ikke så lett kommer til overflaten, som er der, men som er skjult for dem som befinner seg nærmere maktens sentrum. (Johnsen 2007) Johnsen skriver at det er en teologisk oppgave å oppsøke dem som kan beskrive virkeligheten annerledes enn det de etablerte informasjonskildene i kirken kan gjøre. (Johnsen 2007:237)

Men det er viktig å kunne stille spørsmål til om unge virkelig i alle tilfeller tolker sine liv i lys av kontrasterfaringer, og om det bare er slike kontrasterfaringer som er relevante når kirken skal kontekstualisere. (Lerheim 2011:48) De fleste vil på ulike stadier i livet føle seg marginalisert, og Johnsen påpeker at kontrasterfaringer ikke bare er relevante for de som opplever dem direkte. (Johnsen 2007:239) Men det er viktig å være bevisst på at også barn og unges opplevelser er mangfoldige, noe som kan glemmes når en bruker frigjøringsmodellen i sin mest rendyrkede form. Johnsen imøtekommer denne kritikken (2008) og skriver at til tross for velmente intensjoner kan barneteologi bidra til at barn og ungdommer blir gjort til gjenstand for teologiens negative defineringsprosjekt.

Hvordan kontekstualitetsmodeller blir brukt på ulike måter i ungdomsteologien vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 3, og da vil jeg også undersøke hvordan et interseksjonalt perspektiv kan brukes positivt i møte med tanker om kontekstualitet. Ulike måter å tenke kontekstualitet på vil også stå sentralt i analysen av publikasjonene.

2.3 Forskning på trosopplæringsreformen med et særlig blikk på Bibel og bibelbruk

Trosopplæringsreformen har bidratt til en fornyet interesse for kirke, læring og undervisning, og det er skrevet mye faglig kritikk i løpet av forsøksfasen, særlig gjennom tidsskriftet ”Prismet”. Jeg vil spørre hvilken forståelse av læring og innhold som preger reformen og hvilke faglige debatter foregår i arbeidet.

Geir Afdal (2008) kommenterer i artikkelen ”Menigheten som lærende fellesskap” at relativt få av de vitenskapelige bidragene som har kritisert reformen inneholder elementer av det en kan kalle vitenskapelige pedagogiske perspektiver. Kritikken er basert i vitenskapelige

teologiske perspektiver uten at den er samtenkt med vitenskapelige pedagogiske perspektiver. I denne oppgaven forsøker jeg derfor å koble meg på både fagpedagogiske og fagteologiske perspektiver. Dette krever en del plass, og fører til at oppgaven vil ha et stort omfang og overskride rammene for fordypningsoppgave noe.

Mange av kritikerne har hevdet at trosopplæringen må være noe annet enn deltagelse i menighetens ordinære aktiviteter og at den må ha et klart teologisk innhold. (Afdal 2008:228) Geir Afdal har kritisert at den faglige diskusjonen som har foregått om trosopplæringen bare har dreiet seg om undervisning, og ikke om læring. Han har ved å sette læringsbegrepet i sentrum rettet fokuset mot der undervisningen foregår, hos den eller de lærende. (Afdal 2008:231)

Sverre Dag Mogstad peker på at analysen av tiltakene etter forsøksfasen viser at kirken har greid å frigjøre seg fra en pedagogikk med vekt på kognitiv kunnskapsformidling og i større grad enn tidligere sammenholder den kontekstuelle, den kunnskapsmessige og den eksistensielle siden av kristentroen. (Mogstad 2008:261)

Han sier at bredden av dimensjoner viser at reformen har vitalisert og videreutviklet et syn på læring som legger vekt på at læring skjer i et praksisfellesskap. (Mogstad 2008)

En del av kritikken mot trosopplæringsreformen i forsøksfasen gikk altså på innholdssiden, hva er det som gjør dette til *trosopplæring*. Roger Jensen (2007) løfter frem et ideal i kirkens trosopplæring som integrerer affektiv og kognitiv læring, med ”den menneskelige erfaring” som utgangspunkt. (Jensen 2007:124) Også han understreket hvor viktig innholdsdimensjonen er; at ”Det *er* et innhold, det er *noe* som *erfaringen* i kristen dåpsopplæring støter mot, et *noe* som skrift og tradisjon holder oppe. Utfordringen i dag er nettopp hva vi kan kalle ”innholdsdimensjonen”. (Jensen 2007:124) Frykten som har ligget under mye av kritikken er at trosopplæringsarbeidet reduseres til å skape sosiale fellesskap i kirkelig regi, og at det å være en del av kirken knyttes til dette fellesskapet. Dette utfordrer folkekirke-tanken og målet til trosopplæringsreformen om å nå alle døpte. For om det kun er de som er en del av dette ”fellesskapet” som skal ivareta undervisningen, så er det en stor fare for at det bare blir den ”indre kjerne” som får del i opplæringen.

Evalueringer av trosopplæringen viser likevel at ”Kravet om å nå bredden av barn og unge i trosopplæringen har ikke gått så mye på bekostning av sentralt innhold som mange har forventet og fått

inntrykk av. Det er ikke slik at livshjelp og allmenn etikk dominerer innholdsmessig.” (Hauglin 2007)

2.3.1 Bibelbruk i reformen

Mitt fokus i denne oppgaven er på hvordan Bibelen blir brukt og ikke brukt i ungdomsteologiske publikasjoner. Så jeg vil også når jeg ser på evalueringer av reformen ha dette for øye.

Underveisrapport 3 sier at ut fra tiltaksrapportene ser det ut til at Trosopplæringsreformen står i en

solid og lang tradisjon for kirkelig undervisning der en fastholder Bibelen som sentralt lærestoff. Rapportene tyder på en evne til å aktualisere bibelstoffet gjennom bevisst arbeid med det fortellingsdidaktiske gjennom varierte arbeidsformer som muntlig fortelling og drama. (Hauglin 2007)

Spørsmålet jeg likevel vil stille i denne oppgaven er *hvordan* en fastholder Bibelen som sentralt lærestoff. Er det primært med et undringsperspektiv, hvordan legger en opp til at Bibelen skal brukes som livshjelp, hvor mye faglighet ligger i Bibelen som sentralt lærestoff, hva er målet med bibelbruken og hvordan kan en evt. sammenholde undring og faglighet?

Jeg har sett at deler av kritikken og evalueringen av trosopplæringsreformen ser på faren for å miste den faglige innholdsdimensjonen i reformen. Jeg har også sett på ulike kontekstualitetsforståelser i reformen, noe som jeg vil påstå også bunner i ulike måter å se på Bibelen på.

Grunnlaget for trosopplæringen beskrives ut fra overskriften VI DELER:

VI DELER tro og undring

VI DELER kristne tradisjoner og verdier

VI DELER opplevelser og fellesskap

VI DELER håp og kjærlighet (*Gud gir – vi deler* 2010:7)

2.3.2 Undringsperspektivet

Undringsperspektivet er altså slått opp som første punkt og har vært viktig i reformen. Barn og unge skal ikke få ferdigtygde tolkninger tredd ned over hodet, men skal selv få være med å undre seg over troen. Barn og unge som teologiske subjekter og rom for deres erfaring inn i

teologien har vært viktig. Spørsmålet da blir hvilke verktøy barn og unge har, eller får til å gjøre dette. I *Gud gir – vi deler* står det ”Barn og unge skal bli kjent med Bibelens oppbygging, tilblivelse og frelseshistorie. Det skal være en særlig vekt på evangeliene og fortellingen om Jesu liv, død og oppstandelse. Tekster knyttet til de tre trosartiklene og de kristne høytidene er sentrale” (*Gud gir - vi deler* 2010:17) Det står altså en del om hvilke bibeltekster som ligger til grunn for trosopplæringen, men det står lite om hvordan man skal bruke tekstene. Skal man bare lære fortellingene? Hva trenger man i tillegg for å kunne tolke dette inn i sitt eget liv og bruke det til livsmestring? Får barn og unge nok opplæring i tolkning av tekster, eller er ikke det et mål?

Ingebjørg Baklid Hegstad skriver om undringsperspektivet i artikkelen ”Bibelens fortellinger i trosopplæringen”, og spør om det går an å kombinere fortolkningshjelp og undring. (Hegstad 2010:147) I tråd med allmenne trender i pedagogikk og religionspedagogikk de senere årene har de som formidler til barn og unge gjerne et ønske om å la bibelfortellingene ”tale for seg”. Man har lagt vekt på bibelfortellingenes egenverdi og ikke lagt vekt på å forklare dem. Tanken har vært at bibelfortellingene selv skaper en ramme for tro og livstolkning.

I forbindelse med dette vil jeg nå se på noen undersøkelser som er gjort om ungdoms kunnskap om kristen tro, og hvilke konsekvenser det får for trosopplæringen og bibelbruk.

Et av målene for trosopplæringen har vært at den skal gi hjelp til livstolkning og livsmestring. Alt tyder på at ungdom i Norge i dag har mindre kunnskap om kristen tro enn tidligere. (Austnaberg 2009a:54) Austnaberg viser til en undersøkelse fra England (2006) som hevder at på grunn av store mangler i kunnskap om kristen tro er det lite sannsynlig at ungdom på egen hånd er i stand til å tolke sitt liv i lys av den store kristne fortellingen. (Undersøkelse sitert i Austnaberg 2009a:54) Hans Austnaberg spør om vi tar for gitt at konfirmanter klarer å forholde seg til relativt tunge teologiske spørsmål, mens faktum er at deres kunnskapsmessige base er for tynn til at dette er mulig?” (Austnaberg 2009a:54)

I en undersøkelse av Hans Austnaberg fra 2009 sier ungdommene som ble intervjuet at de ønsker at Bibelen brukes slik at de ser sammenhengen mellom den og deres egne liv.³

Undersøkelsen peker også på at ungdommene er vant til å få Bibelen gjenfortalt, men at de er lite trent i å lese Bibelen selv. (Austnaberg 2009b:78) Kanskje har dette noe å gjøre med at en har for lite kunnskap om eller redskaper for hvordan en gjør det?

³ Det må nevnes at dette er ungdommer som allerede er aktive i kristne ungdomsmiljø.

Elisabeth Tveito Johnsen peker på det samme (2007) når hun skriver om hvordan Bibelen som oftest blir liggende i bagen på konfirmasjonsleir, og at grunnen til det ofte er at konfirmasjonslederne ikke vet hvordan de skal bruke Bibelen i møte med ungdommene.

Undersøkelsen fra England viser at det er lite sannsynlig at ungdom er i stand til å tolke sitt eget liv i lys av den store bibelfortellingen. Paul Ricoeur har vist at en sentral side av menneskelivet, er at alle er på leting etter en fortelling. (Ricoeur 1991 sitert i Brunstad 2009) Fortellinger som kan gi hjelp til å leve i livets spenninger og peke på nye muligheter. Brunstad (2009) trekker frem bibelfortellingene som en slik mulighet for ungdom, men det gir også forkynneren et ansvar for å formidle den kunnskapen som gjør en slik ”horisontsammensmelting” mulig, og også et diakonalt ansvar for sårbare mottagere.

Gadamer har pekt på at en slik horisontsammensmelting er noe som vil gå begge veier. I møte med ungdoms tanker og erfaringer utsettes også det kristne budskapet for nye utfordringer. I det to ulike horisonter smelter sammen vil begge horisonter forandre seg, og begge vil ta opp i seg noe av den andres form og innhold. (Gadamer 2004 sitert i Brunstad 2009:111)

Også Bård Mæland skriver om ungdom og behovet for en fortelling. Han viser til en undersøkelse fra England og Morten Holmquists undersøkelse *Jeg tror jeg er lykkelig...: Ungtro og hverdag* (Holmquist 2007) og viser hvordan ungdoms opplevelse av lykke og mening ikke forutsetter ”Den store fortellingen”. Disse ungdommene bruker lite kristne forestillinger for å beskrive sin verdensanskuelse, og verdensanskuelsen fremstår betydelig sekularisert. (Mæland 2009:121) Men dette fremstår ikke som et problem for ungdommen, noe som tvinger oss til å spørre hva kirken og Bibelen egentlig har å tilby disse ungdommene som egentlig er ganske lykkelige slik som de har det?

Om kirken mener at den har noe viktig å tilby ungdommen, så kan den i hvert fall ikke forutsette at ungdom har den kunnskapen som gjør at evangeliet umiddelbart gir mening. Dette forutsetter at kirken må gå i dialog med ungdommen.

Trosopplæringen har altså vært opptatt av barn og unge ikke bare som tilhørere, men også som deltagere. De skal være aktive subjekter i tiltakene. Evalueringene viser at denne måten å tenke teologi på i stor grad er realisert. (Mogstad 2008:262) Men om en skal ta barn og unge på alvor som teologiske subjekter, og ta på alvor deres undring, så trengs det dialog, - dialog med bibeltekstene for å skaffe et resonansrom for barn og unges erfaringer, og dialog med

forkynnere som tar på alvor det etiske ansvaret det ligger i formidling av bibeltekster og opplæring i tolkning.

Tilbake til trosopplæringen, vil jeg referere til Hegstad som sier at det i trosopplæringen ligger en overdreven tro på at bibelfortellingene er i stand til å tale direkte til barna uten noen form for tolknings- og forklaringshjelp. (Hegstad 2010:148) Hvordan skal barna lese bibelfortellingene som livshjelp om en ikke har en kunnskapsramme å sette det inn i? Er det ikke et pedagogisk ansvar å åpne fortellingene og sette dem inn i en sammenheng for barn og unge? (Hegstad 2010:148) Om en hjelper barn og unge med å åpne opp fortellingene vil det muligens gi enda større rom for refleksjon og undring.

Lerheim tar opp problemstillingen om uformidlede og ufortolkede bibelfortellinger i St.Sunniva 4/2008, en publikasjon finansiert av trosopplæringsreformen, og påpeker at dette også er et spørsmål om kjønnsrettferdighet. For hvilke fortellinger er det som får gjelde, og hvem kan speile seg i dem? (Lerheim 2008:149) Her trengs det kunnskap, så ikke en bidrar til at evangeliet blir noe som stenger, men heller kan bli åpnet opp og kan slå rot i menneskene. I samme temanummer skriver Marianne Bjelland Kartzow at "Det viktigste arbeidet som gjøres i trosopplæringen er å hjelpe barna til selv å tenke, å føle, å undre seg". (Kartzow 2008:251) Men hun skriver samtidig om de voksnes ansvar for å være bevisste i dette arbeidet. Særlig i forhold til et kjønnsperspektiv. Hun skriver at "Bibelfortellingene kan være en impuls som kan gi materiale både til å danne et barns selvilde og danne grunnlag for forestillingen om Gud. Men de som skal lese Bibelen sammen med barna trenger å vite hva slags bok de åpner." (Kartzow 2008:252) I forhold til et kjønnsperspektiv er en nødt til å vite noe om bibelens patriarkalske tradisjon og marginaliseringen av kvinner. Om ikke dette snakkes om, er det lett for at slike strukturer bare opprettholdes, selv om det ikke skulle være intensjonen. Når Bibelen har status som hellig og det legges opp til at den skal være en ressurs og livshjelp for barn og unge, trengs det veiledere som kan åpne for spørsmål og undring, og som sitter på kunnskap som kan bidra til å åpne denne undringen. Som Kartzow skriver: "Bibelen blir ikke en ressurs hvis ikke kloke voksne er der når barna lurer på for eksempel om Gud er mann eller om jenter er mindre verdt enn gutter." (Kartzow 2008:252)

Jeg vil altså mene at undringsperspektivet er et viktig prinsipp på den måten at barn og unge får mulighet til selv å bruke Bibelen og delta i tolkningsarbeidet, men det trengs et bevisst

arbeid med hvordan en legger opp til undringsarbeid. Om bibelfortellingene skal kunne brukes til livshjelp må en kunne mer enn bare fortellingene.⁴

Undringsperspektivet har også blitt kritisert for å være for harmoniserende og empatisk. (Andreassen 2008 sitert i Lerheim 2010) Det er viktig å huske at undring også kan forekomme som aggresjon og sinne, ikke bare som glede og positive møter med Bibelens fortellinger. Martinsen (2010) og Lerheim (2010) peker på dette i forbindelse med kirkehistorie i trosopplæringen. En undervisning som fullt og helt unngår konfliktperspektiver risikerer også en usann fremstilling av religionen som adskilt fra en historisk, sosial og politisk kontekst. (Andreassen 2008 sitert i Lerheim 2010) Et konfliktperspektiv som et tillegg til undringsperspektivet vil på en bedre måte kunne få frem at religion er en dynamisk størrelse, og at vi blir det vi er også på grunn av kamp, uro og konflikter. Noe som faktisk er realiteten i Den norske kirke også i dag. Et slikt perspektiv vil gå godt sammen med dobbelkretslæring hvor ny innsikt kan gjøre noe med innholdet som formidles. Konfliktperspektiv vil kunne formidle tydeligere at det finnes uenigheter rundt tolkning av bibeltekster, og at noen tolkninger har ført til mer skade enn oppbyggelse for mennesker. Martinsen (2010) viser hvordan konfliktperspektiver i trosopplæringsreformen også kan ha nytte av å trekke veksler på innsikter opparbeidet fra kontekstuell teologi som er erfaringsbasert, som kritiserer evighetens teologi som a-kulturell og a-historisk og som anerkjenner at teologien fornyer seg. Den kontekstuelle teologien har i tillegg et fokus på makt og maktulikhet som er viktig for å fremstille et mer sant bilde av historien, og utvide perspektivene i det som formidles.

I neste fase av trosopplæringsreformens evalueringsarbeid legges det opp til at man skal se på utvalget av bibelfortellinger og hva som er logikken bak utvelgelsen. Dette vil ikke stå sentralt i min oppgave, men arbeidet med bibelbruken kan evt. bidra til å legge premisser for gjennomtenkningen av hvordan dette bør bli gjort.

3. Ungdomsteologi i Norge i dag

Ungdomsteologi som akademisk fagområde er en relativ ny disiplin. Jeg vil nå ta for meg noe av ungdomsteologiens bakgrunn for å få en forståelse av hvor vi står i dag, prøve å plassere den som fagdisiplin og kartlegge samtaler som er i gang i forskningen. Dette gjør jeg for å få en enda bredere bakgrunn før jeg går inn i analysematerialet. Jeg kommer særlig til å bruke

⁴ Helga Samsets bok "Bibelfortellerboka. Kino i hodet til barn og unge" (2010) utgitt med støtte fra trosopplæringsreformen er et eksempel på en bok jeg mener sammenholder undring og kritisk faglighet på en god måte.

Bård Norheim, Birgitte Lerheim og Jan Ove Ulstein som representanter for faglig arbeid med ungdomsteologi i Norge i dag.

3.1 Bakgrunn for ungdomsteologien

Selve uttrykket ”ungdomsteologi” er på mange måter særegent for en norsk kontekst. På engelsk blir det gjerne kalt *youth ministry*. Norheim påpeker at fremveksten av faget *youth ministry* naturligvis henger sammen med fremveksten av praksisen *youth ministry* – kristent ungdomsarbeid. (Norheim 2008b)

Historisk kan en si at oppstarten av moderne kristent ungdomsarbeid særlig kan knyttes til vekkelsesbevegelsene på 1700-og 1800-tallet. (Norheim 2008a) Fremveksten skjedde parallelt med fremveksten av det moderne industrisamfunnet der stadig flere unge ble involvert i fabrikkarbeid i byene.

Etter andre verdenskrig skjøt ungdomsarbeidet fart sammen med utviklingen av en egen ungdomskultur knyttet sammen med den vestlige markedsøkonomien. Også kristent ungdomsarbeid ble en aktør på det markedet som fritidssamfunnet skapte. I tiden etter første verdenskrig hadde kristent ungdomsarbeid et tydelig fokus på evangelisering. Senere ble kristent ungdomsarbeid i større grad en del av det markedet som fritidssamfunnene skapte, med et fokus på underholdning og forbruk hvor en hadde mest fokus på program som kunne trekke til seg flest mulig deltagere. (Norheim 2008a)

Arbeidet med kristent ungdomsarbeid ble etter hvert i økende grad profesjonalisert, og det har vært en stor økning i antallet profesjonelt ansatte på feltet, både internasjonalt og i en norsk kontekst. De første kursene i *youth ministry* knyttet til akademiske institusjoner tok til i USA på 1960-og 70-tallet. Med fremveksten av dette har også antallet akademiske utgivelser knyttet til feltet økt, og de siste 10-15 årene har det vært en stor produksjon av fagbøker innen *youth ministry*. I Norge skjedde en lignende utvikling som i USA, ved at en startet ettårings- og ledertreningsprogrammer, siden begynte man å ansatte ungdomssekretærer i de frivillige organisasjonene, og nå ansetter stadig flere menigheter ungdomsprester og ungdomsarbeidere. Det akademiske arbeidet med kristent ungdomsarbeid i Norge startet ved Høgskulen i Volda, gjennom deres årsenhet i kristendomsstudier og kirkelig ungdomsarbeid fra slutten av 1980-tallet.⁵ Utover på 1990-tallet etablerte man innen Den norske kirke ungdommens kirkemøte som fikk satt et mer uttalt fokus på ungdom og kirke, og fra 2004 ble det blant annet mulig å

⁵ For en lengre utgreiing om denne historien kan en gå til *Ungdom i Røysle 2* (Ulstein red. 2004)

ta en bachelor i *ungdom, kultur og tro* på Menighetsfakultetet. Stadig flere bøker blir gitt ut på feltet, og en tankesmie omkring ungdomsteologi med en aktiv hjemmeside er også etablert.

Men flere vil altså mene at det er en utfordring å gi faget slik det har utviklet seg et dekkende navn på norsk. (Norheim 2008b, Lerheim 2009) Norheim påpeker at problemet med å oversette "youth ministry" med "ungdomsteologi" er at bindestrekskombinasjonen "ungdomsteologi" ikke er dekkende for det akademiske arbeidet som finner sted under benevnelsen "youth ministry". (Norheim 2008b:306) Lerheim skriver at "*teologien* famnar berre ein del av YM, og er i mange tilfelle nedprioritert i deler av YM-kulturen." (Lerheim 2009:63) Så termen *youth ministry* er muligens ikke helt presis for ungdomsteologi, men likevel er mye inspirasjon hentet derfra. (Ulstein 2011) Ungdomsteologi er nå blitt det bærende begrepet i en norsk kontekst, og det er også det jeg kommer til å bruke i denne oppgaven.

3.2 Påvirkning fra USA

Påvirkningen i Norge fra det arbeidet som gjøres på YM i USA har de siste årene vært stor. Der har det vært drevet faglig utdanning på feltet lenge. I USA har det karismatiske ungdomsarbeidet vokst veldig. Stor reisevirksomhet av kristne ledere mellom Norge og USA gjør det sannsynlig at det er en viss påvirkning av det karismatiske arbeidet også i Norge. (Simonnes 2004) Ulstein skriver at den karismatiske bevegelsen skiller seg noe fra både pinsebevegelsen og trosbevegelsen ved at den vil være en fornyelse i større bruk av nådegaver i de etablerte sammenhengene. (Ulstein 2004b:10)⁶

Simonnes kommenterer at tiden for den ensidige vektlegging av åndsåpserfaring og nådegaver i funksjon i karismatisk ungdomsarbeid synes også i Norge å bli avløst av en mye mer åpen og bredere orientert karismatisk kristendomsform. (Simonnes 2004)

Det er ulikt hvor karismatisk preget ungdomsarbeidet i Norge er, men påvirkningen fra USA er som jeg har sett på ganske stor. Både Norheim (2008a) og Tveitereid (2004) viser til inspirasjon fra USA, særlig knyttet til spørsmålene om *hvorfor* drive ungdomsarbeid. Med oversettelser av amerikanske bøker, inviterte gjester til seminarer og det faktum at ungdom gjerne er på "menighetssopping" og får med seg litt her og der vil jeg mene det er grunnlag for å si at disse impulsene har nedslagsfelt i norsk ungdomsteologi, både blant de som skriver og de som leser.

⁶ For en lengre utgreiing om påvirkning fra USA og karismatisk ungdomsarbeid i Norge, se Simonnes i *Ungdom i røysle 2*, (Ulstein red. 2004a)

3.3 Faglig plassering

I forlengelsen av navnedebatten er det også en utfordring å skulle definere ungdomsteologi som fag og finne en plassering innen de teologiske disiplinene. Dette er noe jeg nå vil se nærmere på, for å kartlegge en del av de ulike posisjonene innen ungdomsteologien.

Ulstein spør hva som er spesielt med ungdomsteologi i forhold til annen teologi og hvor stedet for ungdomsteologi er. (Ulstein 2011) Han gir to svar, og sier at det både er et faglig akademisk arbeid hvor en må definere seg selv i forhold til andre disipliner. Det andre svaret er teologi med ungdom som subjekt, uansett faglig skolering.

Han skisserer opp fem ulike former for ungdomsteologi, inspirert av det Øystese gjør med barneteologien. (Øystese 2008 sitert i Ulstein 2011)

- *For* ungdom: en teologi for ungdomsarbeid (teologi på ulikt faglig nivå)
- *Om* ungdom: ungdom som målgruppe (psykologisk, pedagogisk og sosiologisk forarbeid)
- *Fra* ungdommens synsvinkel, ungdomsperspektivet (som ikke bare ungdom kan ta, slik menn kan ta et kvinneperspektiv og rike de fattige sitt perspektiv)
- *Med* ungdom: drøfte teologi og tolking sammen med ungdom (subjektet er her en ungdomsleder/trosleder/kateket/teologi som lærer bort og lærer ved aktiv utveksling)
- *Av* ungdom (deres egenaktivitet som praktiserende teologer, jf tredje strekpunkt)

Alle modellene har elementer av kontekstualitet i seg, men med ulike innfallsvinkler.

Tilknytningen til kontekstuell teologi finner en allerede ved å kalle faget ungdomsteologi.

Som jeg så på i kapittel 2 har både Birgitte Lerheim (2010) og Jan Ove Ulstein (2009) sett på hvordan ungdomsteologi preges av ulike kontekstualitetsmodeller, selv om alle kan være enig i at ungdomsteologi må være kontekstuell teologi.

Jeg vil fokusere såpass mye på kontekstualitetsforståelser som jeg gjør, også fordi dette får store betydninger for Bibelbruken.

3.3.1 Praktisk teologi

Ungdomsteologien vil alltid være kontekstuell, og faglig plassering vil være i den praktiske teologien. Ulstein utdyper dette ved å si at ”Typisk for praktisk teologi er at slik teologi aldri er ”rein”. Den har bruk for mange deldisiplinar, som så står i forhold til relevante fagtradisjonar (t.d. sjelesorg – psykologi), og skal vere ei hjelp for praksis i ei mangfaldig verd. Mange vil likevel hevde at praktisk teologi er den reinaste form for *teologi*.” (Ulstein

2011:17) Ulstein (2011) gir et riss av ungdomsteologier på norsk og påpeker hvordan sosiologien og kulturanalysen har fått mer og mer plass. En ser dette blant annet ved at det er gjennomført mange store undersøkelser om ungdom og tro internasjonalt.⁷

Ungdomsteologien blir altså plassert innen den praktiske teologien. Ulstein har kommentert at ”*Systematisk teologi* har ikkje vore varemerke for teologi og ungdomsarbeid. Den systematiske refleksjonen skjer gjerne i samband med det strategiske.” (Ulstein 2011:20. min kursiv) Fagfeltet ungdomsteologi har likevel blitt sterkt utvidet de siste årene med en rekke artikler som tar for seg ulike sider av ungdomsteologien. I Norge er Bård Norheim sin bok det eneste eksemplet på et forsøk på å utarbeide en helhetlig teologi for ungdomsarbeid i *Kan tru praktiserast?* (2008a) Han skriver selv at det er gjort mange forsøk på å utvikle teologier for kristent ungdomsarbeid innen en reformert og pentakostal tradisjon, fordi det er de retningene som internasjonalt har preget arbeidet med *youth ministry*, mens Norheims prosjekt er å utvikle en teologi for kristent ungdomsarbeid fra et norsk og luthersk perspektiv.

3.3.2 Praktisk teologi innen en ekklesiologisk diskurs

Som jeg har påpekt har den norske ungdomsteologien de siste årene vært påvirket av en internasjonal, og særlig amerikansk, kontekst gjennom *youth ministry*. Bård Norheim (2008a) drøfter YM kritisk. Han plasserer ungdomsteologien som en del av praktisk teologi innen en ekklesiologisk diskurs og vil la konteksten møte lære og tradisjon på en sterkere måte enn i YM. (Ulstein 2011:22)

De fleste vil altså definere ungdomsteologien innen et praksisfelt knyttet til ekklesiologien. Begrepet praksis er et begrep som har vært viktig innen YM-teologien der amerikaneren Kenda Dean er en av de mest brukte i Norge. Norheim snakker om et paradigmeskifte innen ungdomsarbeidet/teologien der mange mener at kirken har feilet i sin tilnærming til ungdom. Norheim skriver at enten har en gjort det kristne fellesskapet til et eventbyrå som har vulgarisert troens uttrykk, show i stedet for sjeleføde. Eller så har kristent ungdomsarbeid blitt sett på som en oppbevaringsboks utenfor kirkens kjernevirksomhet, pizza for nattverd. (Norheim 2008a) Dette har mange ledende på YM-feltet og innen ungdomsteologi i Norge ønsket å gjøre noe med, og da har tanken om trospraksiser stått sentralt.

Norheims bok gir en grundig innføring i de som er store på feltet innen YM og utlegger forskjellen på YM i en amerikansk og europeisk kontekst. Særlig sammenligner han

⁷ I Norge har spesielt Holmquist (2007) sin undersøkelse ”Jeg tror jeg er lykkelig” fått stort gjennomslag og blitt brukt som bakgrunn i arbeid med barn og unge.

forskjellen på Pete Ward og Kenda Deans' innstilling til den postmoderne kulturen. Den nordamerikanske er mer kultur-pessimistisk, mens den britisk-europeiske mer kan se kulturen som en positiv premissleverandør, og en hjelp til å forstå hva det vil si å være kirke i dag. (Norheim 2008a) Norheim mener at forskjellen mellom dem er at Dean tenker kirken som utgangspunkt for ungdomsarbeid, mens Ward like gjerne tenker på kjøpesenteret som utgangspunkt. (Norheim 2008a) Noe som altså gir et ganske ulikt ekklesiologisk utgangspunkt. Norheim prøver så dette mot en luthersk og norsk kontekst.

3.3.2 Luthersk ungdomsteologi

Birgitte Lerheim (2009) vil også ha ungdomsteologien innen ekklesiologien, og hun argumenterer også i lutherske baner, men i en noe annen retning enn Norheim. Hun henter inn skapelsesteologien, og kritiserer fellesskapstanken i en del YM-teologi for å være for idylliserende og ikke realistisk. Når syndsbegrepet også finnes innen ekklesiologien, blir det umulig å idealisere det kristne fellesskapet. Ulstein har spissformulert forskjellen mellom Norheim og Lerheim ved å si at "Norheim kan oppfattast som lutheranar med dei ekklesiale (kyrkjelege) truspraksisane som hovudærend – medan Lerheim utvidar med ein luthersk skapartanke, knytt til kallet, og dermed ei forming av kristen identitet knytt til begge regimenta, både i kyrkje og samfunn." (Ulstein 2011:25)

Det foregår altså innen ungdomsteologien i Norge en diskusjon om synet på kristen identitetsdanning i en postmoderne verden, og spørsmål om dette foregår bare i kristen kontekst eller i samspill med andre kontekster. (Ulstein 2011:26) Det viser også at når vi snakker om ungdomsteologi bør vi ha klart for oss at det ikke er snakk om én ungdomsteologi, men ungdomsteologier i flertall.

3.4 Interseksjonalitet

Flere og flere fremhever også at en burde tale om ungdomskulturer i flertall og rette oppmerksomhet mot hvordan ulike kulturelle og sosiale arenaer overlapper. Forskere snakker også om overlappende identiteter. Forskningsfeltet interseksjonalitet tar dette på alvor, og fokuserer på de mangfoldige maktdynamikkene hver og en av oss er en del av. Lerheim (2011) skriver at "I et interseksjonelt perspektiv vil ein ungdomsteologi som ikkje gir ei vidare kvalifisering av ungdomsogrepet, og som med dette *ser* mangfaldet i det å vere ungdom, lett kunne skuldast for å ikkje ha gjort skikkelig greie for konteksten på eit vis som er etterretteleg og som det er mogleg å etterprøve." (Lerheim 2011:49)

Lerheim kommenterer at dette også kan klinge sammen med en tradisjonell luthersk antropologi der menneskets simul-karakter blir vektlagt. En er alltid både synder og rettferdig, skapt og frelst osv. Mennesket kan ikke reduseres til én kategori. Lerheim har påpekt at dette synet også kan være med å utfordre det ensidige fokuset på negative kategorier i kontekstuell/frigjøringsteologi, en utfordring jeg så på i kapittel 2 under kontekstualitetsmodeller.

Dette lutherske perspektivet har altså blitt sett på av både Norheim og Lerheim og i en norsk ungdomsteologisk kontekst tror jeg det er helt avgjørende at tilknytning til en luthersk tradisjon og interseksjonalitet er noe det jobbes videre med.

3.5 Ulike posisjoner innen ungdomsteologien

Jeg har nå sett noe på hvordan ungdomsteologien har utviklet seg i Norge, fra Volda på 80-tallet, til sterk internasjonal påvirkning de siste årene. I Norge i dag er også trosopplæringen en viktig faktor, og flere ungdomsteologiske bøker er utgitt i forbindelse med utviklingen av trosopplæringen. Jeg spurte i kapittel 2 om hvordan ungdomsteologien i Norge har utviklet seg etter det parallelle og delvis overlappende arbeidet med trosopplæringsreformen.

Etter en nedgang i aktive ungdommer i kristent ungdomsarbeid på 70-80- og 90-tallet (Norheim 2008a) både i internasjonal og norsk kontekst har det skjedd en økende satsing på ansatte ungdomsarbeidere i kirken og kristne organisasjoner. En har innsett at en må investere mer penger og ressurser i både praktisk ungdomsarbeid og i den faglige refleksjonen rundt ungdomsarbeid. Norheim (2008a) kommenterer at trosopplæringsreformen kan komme til å skrive om hele det norske ungdomsarbeiderkartet, fordi reformen har tilført menighetene midler til flere ansatte som driver menighetsarbeid rettet mot ungdom. Tradisjonelt har mye av Den norske kirkes barne- og ungdomsarbeid blitt drevet av de kristne barne- og ungdomsorganisasjonene, nå tvinges kirken i større grad til å tenke kritisk gjennom programarbeidet sitt og den teologiske og læremessige tilnærmingen til det.

Jeg mener det er tydelig at også kontekstbegrepet er blitt utfordret ved det tydelige fokuset på unge som teologiske subjekt. Hvilket gjennomslag det har fått overalt er ikke nødvendigvis så tydelig, men utfordringen fra trosopplæringens side ligger der helt klart.

Jeg mener også det utpeker seg noen ulike posisjoner innen ungdomsteologien, og vil særlig begrunne det ut fra kontekstualitetsforståelser, som også i noen grad overlapper.

Jeg har sett på hvordan både Lerheim og Norheim representerer en type ekklesiologisk, luthersk ungdomsteologi, men med noe ulik vektlegging av luthersk skapelsesteologi og identitetsdanning innen- eller utenfor kirkerommet. Norheim nytolker i stor grad ungdomsteologi fra andre konfesjoner i en luthersk sammenheng.

Også gjennom metoder en bruker i møte med ungdommen, gjerne knyttet til bibelbruk og religionspedagogikk, eksisterer det store forskjeller. Tveito-Johnsen og Andersen, Nielsen, Kiil Saga kan man se på som representanter for en særlig uttalt frigjøringssteologi som vil bruke kontekstuelle bibelstudier i møte med ungdommen.

Knut Tveitereid kan en finne som en representant for oversettelsesmodellen hvor fokuset er å oversette et universelt budskap til et språk og en kontekst ungdom kan forstå og kjenne seg igjen i.

Når jeg nå videre skal inn i analysematerialet vil dette derfor være noe av utgangspunktet mitt, og jeg vil undersøke om det stemmer overens med analysematerialet. Jeg vil særlig undersøke om de utvalgte forfatterne representerer ulike posisjoner, særlig knyttet til Bibelbruk. Tveitereid med bøkene ”En helt overkommelig Bibel” og ”En helt overkommelig disippel” står i en mer evangelikal posisjon, inspirert av amerikansk ungdomsteologi. Norheim med ”Kan tru praktiserast” står i en klassisk luthersk tradisjon, Grandy-Teig med ”Med kjønna briller: bibellesning med konfirmentar” i en frigjøringssteologisk posisjon. To av utgivelsene er utgitt i samarbeid med trosopplæringsreformen, den tredje (Tveitereid) er det ikke, men jeg har likevel valgt å ta den med, fordi den bøkene har hatt et bredt nedslagsfelt blant unge i Norge, og fordi den også brukes aktivt innen Den norske kirke, gjerne i forbindelse med konfirmasjonsundervisning.

4. Analysekapittel av utvalgte norske ungdomsteologiske publikasjoner

I dette kapitlet vil jeg analysere fire norske ungdomsteologiske utgivelser med hovedfokus på bibelbruken i materialet.

Det er verdt å merke seg at alle forfatterne er menn. I analysen av Norheim kommer jeg til å bruke artikler skrevet av menighetsarbeidere, der også noen av dem er kvinner. Men et poeng jeg vil trekke frem etter å ha jobbet litt med dette feltet er at et overtall av de som skriver ungdomsteologi er menn. Jeg mener det også vil ha noe å si for hvilket kjønnsperspektiv som kommer til uttrykk i utgivelsene, derfor vil også kjønnsperspektiv være en vesentlig faktor i analysene. Behovet for at flere kvinner bør drive med ungdomsteologiske utgivelser mener jeg også er tydelig.

Jeg vil starte analysekapitlet med Tveitereids utgivelser. Tveitereids bok ”En helt overkommelig Bibel” er den lengste, og i denne analysen vil jeg også bruke noe plass på innledninger til hva jeg leter etter. Derfor vil den første analysen være vesentlig lengre enn den andre. Det er også verdt å bemerke at alle de fire utgivelsene er ganske ulike, med ulike formål. Med utgangspunkt i dette vil jeg vil særlig undersøke om de utvalgte forfatterne representerer ulike teologiske posisjoner, og se på hvilke måter Bibelen brukes og hvilke måter det er greit eller ikke greit å snakke om og bruke Bibelen på i de ulike posisjonene. Jeg begynner alle analysene med å drøfte hvordan et etisk perspektiv kommer til uttrykk. Deretter ser jeg konkret på hvordan bibelbruken brukes til å begrunne standpunkt. Siden poenget er å samle ungdomsteologien med trosopplæringsreformen vil jeg ha et spesielt blikk på undringsperspektiv og hvordan forfatterne legger opp til livsmestring, som begge deler er sentrale poeng i trosopplæringsreformen. Fordi materialet selv har tvunget frem ulike perspektiv, vil ikke analysene inneholde alle de samme innfallsvinklene. Bla. er Tveitereids ”En helt overkommelig Bibel” den eneste som ser på forholdet til natur og vitenskap. Innimellom vil jeg gjøre konkrete sammenligninger av de ulike utgivelsene, ellers er hovedfokuset på å legge frem en og en utgivelse.

4.2 En helt overkommelig Bibel

Jeg har valgt å bruke Knut Tveitereids to publikasjoner ”En helt overkommelig Bibel” (2002) og ”En helt overkommelig disippel” (2005) som del av mitt analysemateriale. Tveitereid er prest i Den norske kirke og nå ansatt som stipendiat ved Norsk Lærerakademi. Han har også virket som timelærer på bachelorprogrammet *Ungdom, kultur og tro* på Menighetsfakultetet. Bøkene er gitt ut på Bibelselskapet. De er ikke tilknyttet trosopplæringsreformen. Begge bøkene er rettet mot ungdom og bygget opp slik at man kan bruke dem som andaktsbøker eller til bruk i samtalegrupper. På grunn av den store skalaen de blir brukt i og fokuset på bruk av Bibel velger jeg å ta dem med i analysematerialet for å kunne si noe om ungdomsteologi i Norge. Bøkene er inspirerende, men også utfordrende og med noen problematiske poeng. Jeg

vil analysere bøkene hver for seg. Først vil jeg gjøre en presentasjon av målet med bøkene, for deretter prøve å analysere ut noen sentrale poeng knyttet til Bibelbruk i ungdomsteologi.

”En helt overkommelig Bibel” er bygget opp av 365 små kapitler, en til hver dag i året. Hver dag viser til en bibeltekst, så følger en kommentar skrevet av Tveitereid, linker til andre bibeltekster og en ”5 minutter” som viser til et helt kapittel i Bibelen, som et tips til de som har lyst å lese mer i Bibelen. Tveitereid har samlet de ulike kommentarene i 14 grupper, eksempelvis fra ”Go’nyhet” som skal være en beskjed fra Gud som vil gjøre hverdagen lysere, ”(u)T(e)N(a)T” som er et vers man bør pugge utenat til ”Dagens dose” som er en bibelsk oppmuntring eller formaning.

Boken følger oppbyggelsen til Bibelen fra 1. Mosebok til Johannes Åpenbaring. Innimellom er en del bibeltekster samlet i temaer, eksempelvis ”De ti bud”, ”Påske” og ”Jesu lignelser”. Bak i boken finnes oversikt over alle tekstene som er brukt, ordforklaringer og tidstabell.

Innledningsvis skriver Tveitereid at tanken bak og målet med boken er at det skal bli enklere å få til bibellesningen, at man skal komme seg over ”kneika”, og en hjelp til å oppdage Guds fantastiske Ord.

I innledningen skriver Tveitereid også en kort oppsummering av hvilken bok Bibelen er. Han skriver at hovedpoenget er lett å fatte: ”Det dreier seg om Jesus. Det dreier seg om deg. Det dreier seg om muligheten for å komme fra dette livet i live.” Så sier han at på den andre siden er Bibelen en ganske uoverkommelig bok, fordi den snakker om store og vanskelige ting som er skrevet på et annet språk i en annen tid. Deretter kommer en kort oppsummering av at det finnes en rekke ulike typer bøker i Bibelen. Avslutningsvis står det at med ”En helt overkommelig Bibel” rekker man gjennom de beste avsnittene, de største personlighetene og de heftigste historiene i Bibelen på 1440 minutter. Tveitereid skriver at bibeltekstene er samlet i temaer og plassert inn i historien der de logisk hører hjemme. Ved å bruke begrepet historie på denne måten legges det opp til en kontinuitet i tekstene, en indre logikk og en tydelig sammenheng tekstene imellom. Dette gir seg også utslag i hvordan de ulike tekstene blir brukt gjennom boken.

Språket som brukes er lett, ungdommelig og med en noe muntlig sleng som gjør det enkelt å følge. Allerede i innledningen legger Tveitereid opp til en kontekstualisering som følger modellen som vil oversette Bibelens universelle budskap til noe man kan forstå i dag. Her legges det opp til at det er bra å gruble, lure og spørre. Videre skriver han at å bli kjent med

Bibelen dreier seg om muligheten for å komme fra dette livet i live. Jeg mener at dette også blir en del av kontekstualitetsmodellen som legger opp til å overføre forfatterens tolkning av Bibelens budskap til leserne. Spørsmålene leserne skal stille skal i all hovedsak, slik jeg leser det, hjelpe en på vei til å bli ”mer kristen”. Hvis man lurer på noe oppfordres det til å spørre noen mer erfarne kristne.

Jeg vil videre kommentere noen ting som ikke tas opp i innledningen. Det sies for eksempel ingenting om ulike tolkninger eller ungdommens mulighet til å tolke tekster selv, lite om bibelforskning og ulike oversettelser. Dette kan naturligvis ha med hvilken type bok dette er ment som, en hjelp til å komme i gang med bibellesning og bli kjent med Bibelen. Det er mulig tanken er at dette er ikke ungdom opptatt av, eller at budskapet rekker frem uansett. Jeg vil likevel i analysen se etter om dette får noen teologisk betydning.

Jeg vil nå videre ta for meg noen av tekstene og se på den konkrete bibelbruken her, senere vil jeg sammenligne dette med de andre publikasjonene. Jeg vil prøve å identifisere noen trekk ved boken, og underbygge dette med konkrete eksempler.

4.2.1 Etikk og moral

Spørsmål om hvordan en bruker Bibelen og hvilken betydning lesningen av tekstene får, handler i stor grad om etikk og moral. Hvorfor skal en handle etisk - er det fordi mennesket trenger ens gode handlinger, fordi Bibelen sier det eller er det for selv å komme til himmelen?

I møte med dette materialet vil jeg spørre hvordan den etiske profil avtegner seg. Jeg vil undersøke om det legges opp til en partikulær eller allmenn etikk, se på bestemmelsen av forholdet mellom det sosiale/strukturelle og det individuelle, hvordan bibelmateriale brukes, særlig til å begrunne ulike standpunkt, og hvordan menneskesynet integreres. Jeg vil bruke dette i alle analysene, da jeg mener at det er med å tydeliggjøre ulike teologiske posisjoner.

Innledningsvis vil jeg si noe om diskusjonen rundt om det finnes en egen kristen etikk.

Kristen etikk

Betegnelsen etikk kommer fra det greske adjektivet ethikos, som er avledet av ethos: ”Sedvanlig sted å bo”, ”sedvane”, ”skikk og bruk”. (Andersen 2003:11)

Forskjeller innenfor det å tenke kristen etikk er tanken om hvorvidt kristen tro impliserer en partikulær eller en universell etikk. Gjelder den kristne tro kun de troende, eller gjelder den

alle mennesker? Finnes det en naturlig åpenbaring, er det kristne identisk med det allmenne eller i motsetning til det allmenne?

En partikularistisk oppfattelse av kristen etikk kan begrunnes og oppfattes som en kristen fellesskapsetikk som bare forplikter kristne.

Forholdet mellom en kristen og en allmenn etikk kan også omtales som forholdet mellom en teologisk og en filosofisk etikk. Deler av filosofien har forsøkt å plassere kristen etikk inn i sin begrepsverden ved å kalle kristen etikk for en deontologisk teori hvor det guddommelige påbud er den avgjørende begrunnende faktor. (Andersen 2003:368)

Flere både filosofer og teologer har ment at en ikke må operere med en så klar forskjell mellom filosofisk og teologisk etikk, og at de også går an å forene. Ofte ser en at uavhengig av hvordan man argumenterer kommer en frem til de samme standpunktene. Andersen skriver i ”Som dig selv” at ”Praktiseret etikk er altid et partikulært fællesskabs etik, og det er underordnet, om dette er fællesskab er religiøst eller sækulært”. (Andersen 2003:369)

Partikulær/allmenn etikk

Jeg mener at Tveitereid i stor grad legger opp til en partikulær kristen etikk. Det guddommelige påbud, slik det kan leses ut fra Bibelen, er den avgjørende begrunnende faktor og motivasjon bak ens handlinger. Mange av tekstene tolkes med et moralsk fortegn som forplikter de kristne leserne, og Bibelen kan til en viss grad leses som en lærebok i moral. (Eksempelvis 09.01, 19.04, 22.04)

Tveitereid er tydelig på at Gud har en plan med livet til hver enkelt som man skal stole på. (13.02, 23.10) Men Jesus er også streng, og ikke bare en ”kul kompis som slakker på kravene”. (19.04) Dette tydeliggjøres i og er inngangsporten til tekstene fra bergprekenen. (fra 20.04-29.04) Jeg leser forfatterens budskap dit hen at det er ikke nødvendigvis hva en selv ser på som den beste løsningen som er det, men det som er Guds plan og vei. Guds måte settes opp mot verdens måte flere steder i boken. (23.03, 29.04, 11.07) Det skillet Tveitereid setter mellom Guds og verdens måte kjennetegnes av at å følge verden er uforstandig, ikke å følge Jesus, og det er mye knyttet til å være opptatt av penger og rikdom. Det å følge Guds måte er klokt, å følge Jesus, tjene mennesker og ville være misjonær heller enn millionær. Det å følge Guds måte strekker seg også utover seg selv, men en skal tjene andre mennesker fordi Gud har sagt det. (23.03)

Dette er en partikulær kristen etikk, som henter argumentene sine i Bibelen. Om en fortsetter denne veien, kan denne måten å argumentere på stå i kontrast til en typisk luthersk skapelsesteologi som ikke i like stor grad vil sette et skille mellom Guds måte og verdens måte.

Den kristne kirken vil alltid være preget av en dobbelthet. På den ene side er kirken Guds universelle folk, men den er også de enkelte partikulære folkenes og gruppenes partikulære kirker. (Dokka 2000:285) Det er en etablert spenning mellom kirkens mangfoldige konkrete spesialutgaver og dens universalitet som Guds folk.

Dokka (2000) skriver om at hvis forståelsen av det kristne fellesskap ikke gjenspeiler fylden i trinitarisk teologi, så er tre forskjellige kirkesyn tenkelige. Baseres kirkesynet ensidig på første trosartikkel, blir kirken et fellesskap som tar vare på de religiøse eller åndelige aspekt ved allmennmenneskelige fellesskap. Baseres det ensidig på den andre trosartikkel, blir kirken identisk med ”Jesu venner”. Om kirkesynet baseres ensidig på tredje trosartikkel, blir kirken identisk med dem som er ”inspirert” av en ellers anonym ånd. Dokka mener en kombinasjon av de to siste er mest aktuell i norsk sammenheng. Kirken er Jesu venner, de som er gjenfødt ved Jesu ånd. (Dokka 2000:336) Et trinitarisk kirkesyn vil dermed være annerledes enn disse ulike modellene. Det gjør det umulig å definere kirken og kirkelige fellesskap i prinsipiell motsetning til verden og verdslige fellesskap. Kirken står i motsetning til synden og brutte fellesskap, men det å være kirke innebærer en forbundethet med verden. Kirkens sendelse til verden er en sendelse til Guds eget.

Jeg leser ikke Tveitereid i prinsipiell motsetning til denne typen skapelsesteologi, men vil plassere ham, slik Dokka plasserer mye av den norske virkeligheten, i en kombinasjon av å kombinere kirkesynet med 2.og 3.trosartikkel.

En trinitarisk kirkeforståelse kan være vanskelig i praksis, og til tider vil en være nødt til å markere avstand til krefter som rår utenfor, for eksempel destruktive trekk i lokalsamfunnet, eller som Tveitereid peker mye på, fokus på penger og egen rikdom. Men det å ha som utgangspunkt at kristne er noe markant annerledes enn resten av verden, og at en derfor må etablere en kristen ”erstatningsverden” med en tydelig distanse til resten av verden, der bare de som definerer seg som kristne passer inn, er ikke trinitetsteologi eller skapelsesteologi.

Dokka (2000) skriver om hvordan kristne fellesskap som definerer seg som vennsamfunn kan bli overdrevent opptatt av grensen mellom innenfor og utenfor. Han skriver at alle

vennskap vi kan forestille oss, er basert på ytre kriterier. I kristen utgave har det medført sterk vekt på synlige kjennetegn, på registrerbare skiller. Det ligger en sterk fare i når det etiske blir knyttet til synlige identitetsmarkører – er du kristen eller ikke? Lerheim har spurt hvordan en finner det særskilt kristne ved fellesskapet, og spør om moralsk fremferd eller etisk enighet blir fremstilt som tegn på fellesskapet sine åndelige kvaliteter. (Lerheim 2009) Etikk og moral kan da fremstå som markører for å gjenkjenne et fellesskap som sann kirke. Inge Lønning har særlig kritisert dette med utgangspunkt i en teologi som orienterer seg rundt *verbum externum*, det ytre, tilsagte ordet: Nåden, det mennesket ikke kan skjenke seg selv. (Lerheim 2009:95) Og problematiserer dermed teologiske kirkeforståelser som legger for sterk og ensidig vekt på det som er empirisk målbart. Samtidig må en være kritisk til en kirkeforståelse som ikke er utarbeidet med blikk på den faktiske gjenkjennbare kirken. Lerheim har også pekt på hvordan fellesskapsbegrepet er et ambivalent begrep, og viktigheten av å også kunne omtale negative sider ved fellesskapet. (Lerheim 2009) Det å markere identitet er ikke nødvendigvis negativt, men om det fører til et sterkt konformitetspress for dem på innsiden og store vanskeligheter med å komme innenfor for dem på utsiden har et kristent fellesskap et stort problem. Dette er faktorer jeg mener det er viktig å peke på i forbindelse med Tveitereids utgivelser, da de har et fokus på det å skape kristne fellesskap og å sette Guds måte opp mot verdens måte, og jeg vil komme tilbake til det under punktet om disippelgjøring i neste analyse.

Forholdet mellom det sosiale/strukturelle og det individuelle

Når det gjelder forholdet mellom det sosiale/strukturelle og det individuelle legger denne boken i stor grad opp til individualisert etikk. Allerede innledningsvis skriver Tveitereid at ”Det dreier seg om deg. Det dreier seg om muligheten til å komme fra dette livet i live.” Boken er skrevet på en måte som henvender seg veldig til individet som leser, det skrives til et ”du” i de ulike avsnittene. Boken har mye fokus på enkeltmennesket. Til tider skrives det om fellesskapet, men dette er særlig knyttet til et kristent fellesskap, noe jeg vil se nærmere på når jeg skal skrive om disippelgjøringstanken litt senere i oppgaven.

Selv om boken i stor grad preges av en partikulær kristen etikk og henvender seg til enkeltindividet, får moralen også noen steder konsekvenser utover. Både på den måten at man skal være snill med andre, men også med tanke på miljø (28.12) og rettferdig fordeling (18.12). Strukturelle problem adresseres ikke her direkte, men det legges opp til at kristne også har et ansvar utover seg selv. Her refses også de kristne som ikke tenker på miljøet fordi

Gud en gang skal skape alt nytt, og dette begrunnes med forvalteransvaret fra Genesis, ”Gud har bedt oss om å passe på det hele til han kommer tilbake.” (28.12)

Menneskesynet som ligger til grunn speiler at ungdommen blir sett på som kirke her og nå, og som teologiske subjekt på den måten at en gir uttrykk for at spørsmål blir tatt på alvor. Men som *fullstendige* teologiske subjekt blir de ikke tatt på alvor, for det handler i stor grad om å kunne gjengi noen for evig gitte teologiske svar. Dette fordi det finnes et budskap som ikke endres, selv gjennom nye menneskelige erfaringer. Lerheim (2009) har kritisert denne tankegangen med et ekklesiologisk perspektiv, og pekt på hvordan åpenhet for å utvide fellesskapet kan lære oss å gjenkjenne evangeliet der en i utgangspunktet ikke ville sett etter det, og i forlengelsen av det hvordan evangeliet kan fungere både kontekstkritisk og som en profetisk handling.

4.2.2 Hvordan Bibelmaterialet brukes

Jeg har plassert Tveitereid innen kontekstualitetsmodellen ”oversettelsesmodellen”. En modell som tar budskapet fra Bibelen og plasserer det på situasjoner i dag, uten å ville endre det opprinnelige budskapet.

Innledningsvis understreker Tveitereid at det er bibelteksten som er det viktigste i boken, og han argumenterer tydelig for at ”Guds ord er mektigere enn Knuts ord”. Tveitereid legger også opp til at man skal tenke selv før man leser kommentaren til bibelteksten. Dette mener jeg vitner om en tro på ungdommen som teologiske subjekt og myndige fortolkere, men jeg savner mer utfyllende ”info” om hva det vil si å tenke selv og hva det vil si å tolke. Hva om ens egne tanker ikke stemmer overens med det kommentaren sier, er det lov å være uenig med forfatteren? Jeg savner en tydeliggjøring av at forfatterens kommentar også er tolkning av tekst.

Tveitereid legger opp til at ungdommen vil kunne komme opp i flere moralske dilemmaer. (09.01) Da er Guds Ord i Bibelen en hjelp å bruke, ord det er verdt å høre på som moralsk korreks. Årsaken til fristelsene menneskene vil møte begrunnes med Gen 3,1-7 og at det finnes en djevel som vil friste menneskene. Jeg vil her kommentere konkret på en tekst fra 9.januar. Den moralske korrekten her er ”Har Gud virkelig sagt?”, og så følger fem punkter, bla. ”Er det så nøye, Knut, å se det programmet eller ikke?”, ”Står det virkelig noe om å vente til man blir gift, Knut?”. Jeg vil mene at dette er punkter man ikke kan finne direkte klare hentydninger til i Bibelen, men at det er punkter som er tolket av forfatteren uten at det gis tydelig uttrykk for. Når en da bruker konkrete eksempler en kan møte i livet, og bruker Guds

ord i Bibelen som en moralsk korreks uten å gi uttrykk for at dette er tolkninger, mener jeg det viser at oversettelsesmodellen kan komme til kort. Her er ikke rom for ungdommenes spørsmål, eller egne erfaringer. Kanskje ville en kommet frem til det samme svaret til slutt, men ungdommen og deres egne erfaringer får ikke selv være med på veien frem til svaret.

Tveitereid legger i stor grad opp til at Gud er en gledens Gud som gleder seg over menneskene. (23.05) Men jeg vil videre kommentere at det er gjennomgående at Guds ord fra Bibelen brukes som en moralsk korreks veldig ofte som noe man ikke skal gjøre, uten noen særlig mer begrunnelse enn at ”det står i Bibelen”. Jeg mener veien her er kort til en streng, moralsk Gud som ikke er åpen for diskusjon og samtale. Tveitereid ”imøtekommer” dette (22.02) og skriver at det kan virke som om alle har inntrykk av at Guds vei er kjedelig og streng. Svaret er at de tar feil, for Bibelen sier at ”hvis det er liv du er ute etter, er Jesus veien”.

Det jeg mener mangler er åpninger for ungdommens muligheter til å tolke ”Guds svar” selv. Man skal ikke ha sex før ekteskapet, fordi det står i Bibelen. Men når man er gift skal man ha sex så mye og så ofte som man har lyst, (5.12 og 14.4) fordi det også står i Bibelen. Hvorfor det forklares med at Gud er mot smerte, og at ingen forhold tåler at man tuller rundt med andre. Noen videre begrunnelse gis ikke. Ungdommen gis ingen mulighet til å reflektere rundt dette selv, eller dele av egen erfaring om kjærlighet og nærhet.

Ulike variasjoner av argumentet ”Fordi det står i Bibelen” brukes flere ganger. (09.01, 19.01, 22.02, 22.04, 13.05, 28.11) Dette sier mye om Bibelbruken og hvilken moralsk forståelse en kan hente ut av bruken. Denne bruksmåten legger ikke opp til kritisk tolkning, men til å hente det moralske budskapet og bruke det fordi det står der. Bibelen blir da høyeste moralske påbud, og det gir Bibelen stor makt, uten å si noe om fortolkning. I tillegg mener jeg dette gir forfatteren av ”En helt overkommelig Bibel” en stor makt, som det vil være vanskelig å ta et oppgjør med. Når bibelsteder blir fremstilt som sannheter ”fordi det står i Bibelen” mener jeg dette setter klare grenser for tolkningsfellesskapet. Det åpner ikke opp for nytolkninger eller forsøk på det. Dette mener jeg underbygger utgangspunktet for hva diskursbegrepet kaster lys over: når noe blir etablert som en sannhet, trengs det ikke noen videre begrunnelse for hvorfor. I analysen av ”Med kjønna briller: bibellesing med konfirmentar” skal jeg se på det jeg oppfatter som motdiskursen til dette.

Jeg vil kommentere at Tveitereid ikke legger opp til en helt ukritisk tilnærming til livet og tekstene, han skriver (06.04) at "Et kritisk hode er bare sunt. Et kritisk hjerte er det verste som finnes."

4.2.3 Undringsperspektiv

I kapittel 2 skrev jeg om fokuset på "Undringsperspektivet" i trosopplæringsreformen. Dette handler om hvordan en bruker Bibelen, og jeg vil forsøke å si noe om hvordan dette gir seg utslag hos Tveitereid.

I kapittel 2 viste jeg også til en undersøkelse som sa at ungdom er opptatt av å se sammenhengen mellom Bibelen og sitt eget liv. Dette finner en tydelig hos Tveitereid, både språket og eksemplene som brukes er forsøk på å knytte direkte linker til ungdoms liv, interesser og daglige utfordringer. Bibelen brukes som en hjelp eller korreks til ungdoms konkrete livssituasjon. Det henvises til skolehverdag, forhold til foreldre, vennskap og kjærester. Denne undersøkelsen viste også hvor lite kunnskap ungdom har om Bibelen. Tveitereid ønsker helt klart å gjøre noe med dette, og lykkes i stor grad med å gjøre det, ved en gjennomgang av Bibelens historier og ved å legge opp til sammenhenger tekstene imellom.

Med et fokus på undringsperspektiv har det i varierende grad blitt lagt opp til å forklare bibeltekstene for barn og unge. At tekstene skal kunne tale for seg selv har vært en gjennomgangsmelodi. Dette skjer til en viss grad hos Tveitereid, på den måten at han legger opp til at bibeltekstene er det viktigste i boken, hans egen kommentar kommer mye lenger nede på listen, også etter at en skal tenke selv. Likevel blir ikke dette hele bildet. En kommer ikke utenom at kommentaren til bibeltekstene står helt sentralt i boken. Og kommentaren preges tydelig av forfatterens teologi, som jeg tidligere har pekt på befinner seg innenfor kontekstualitetsmodellen "oversettelsesmodellen". Og der vil jeg si trosopplæringsreformens fokus på undringsperspektivet står i en annen tradisjon enn det som legges opp til hos Tveitereid. Også hos Tveitereid oppfordres det til å gruble og spørre, men som tidligere påpekt - spørsmålene leserne skal stille skal i all hovedsak, slik jeg leser det, hjelpe en på vei til å bli "mer kristen". Muligheten til å gjøre nye, egne tolkninger av teksten legges det ikke opp til i noe særlig grad.

Så blir dette dialog eller opplæring? Jeg vil si at det til en viss grad er begge deler, men at fokuset på opplæring blir tydeligst, på grunn av den tydelige teologiske tradisjonen som kommer til uttrykk i kommentarene. Igjen vil jeg da kommentere at jeg savner en

tydeliggjøring av at forfatterens kommentar også er tolkning av tekst, og at dette er noe også ungdommen selv kan gjøre.

Det står generelt lite om ulike tolkningsmuligheter, og det som står presenteres gjerne som den eneste mulige tolkning. Heller ikke billedspråk sies det noe særlig om, noe jeg mener det med hell kunne gjort. Blant annet savner jeg dette når det skrives om skapelsen og syndefallet. Her presenteres fortellingene slik de står i Bibelen som historiske sannheter. Allerede den første fortellingen viser til at Gud skapte jorden på noen dager. Jeg tror ikke forfatteren selv mener dette, men bruken av billedspråk nevnes ikke med et ord. Noe jeg tror det kunne vært lurt å ha med, for å åpne fortellingene enda mer.

Denne publikasjonen går ikke inn for å fremstå som en ”ufaglig bok”. Tveitereid er selv utdannet prest, noe det vises til ved flere anledninger, og innledningsvis fremstår han som en som kjenner kildematerialet veldig grundig. Jeg vil påstå at Tveitereid er bibelfaglig orientert, men dette formidles ikke tydelig nok til ungdommen som leser boken.

Jeg ønsker å bruke 19.01 som et eksempel inn i denne sammenhengen. Tekstene for dagen er Gal 3,26-28; Joh 17,21-23 og Ef 4,32. Kommentaren viser til at kristne krangler mye, og sier at sånn burde det ikke være. Tveitereid kommenterer at det står mer i Bibelen om ”at vi skal være ett og vise enighet, enn om alle tingene vi diskuterer og krangler om – til sammen! Bibelen sier vi skal være ett, i Kristus Jesus! Så la oss være det, da!” Jeg mener dette eksempelet tydeliggjør at den type spørsmålsstilling det oppmuntres til i boken ikke er ment som debattinnlegg eller meningsutvekslinger om ulike tolkninger, men det å bli opplært i en allerede utviklet teologi. Det å fremme egne tolkninger som kan være noe annet enn hva det etablerte miljøet sier, er ikke noe det her oppfordres til å prøve ut. Det står også i motsetning til en kontekstualitetsmodell hvor en mener at periferien vil endre sentrum, og når nye kommer inn vil etablerte normer utfordres ved at teologien blir nytolket.

Jeg vil under analysen av ”Med kjønna briller” sammenligne Tveitereid og Grandy-Teigs analyse av Gal 3, 26-28.

4.2.4 Trosopplæring og livsmestring

Trosopplæringsreformen snakker mye om livsmestring, et punkt jeg ønsker å lete etter i analysematerialet. I plan for trosopplæringen ”Gud gir – vi deler” står det at ”Livsmestring handler om å kunne møte livet i gode og onde dager. Å ha tro på egne ressurser og håp for fremtiden. Å være skapt og elsket av Gud gir grunnlag for et slikt håp”. (*Gud gir - vi deler*

2010:14) Videre står det konkretisert under trosopplæringens innhold at ”Trosopplæringen skal være en arena for samtale for barn og unge”. (*Gud gir – vi deler* 2010:16)

Tveitereid legger tydelig opp til at livet ikke bare er lett. Spesielt ikke for kristne, da mange vil oppleve mobbing på grunn av troen. (26.01, 21.04) Trosopplæringen legger altså opp til at vissheten om å være skapt og elsket av Gud gir grunnlag for et fremtidshåp. Dette er også Tveitereid opptatt av å formidle. (23.05) Det oppfordres til å glede seg i troen. Dette blir lagt frem også som en måte å holde ut på, når livet er tungt. Tveitereid poengterer også at Gud kan være en støtte i livet her og nå. Han henviser blant annet til at det i Bibelen brukes ulike betegnelser på Gud, og anbefaler det som en huskeregel om en skulle komme ut i hardt vær. (04.03, 04.04)

Her vil jeg tydeliggjøre at de som er tenkt som mottagere av boken er ungdom som ofte lever midt oppe i disse problemene, og mange opplever det som vanskelig å være kristen på skolen. Tveitereid treffer sannsynligvis veldig godt med disse poengene til dem.

Det legges hele tiden opp til at troen her vil få følger for menneskenes neste liv, og det legges frem som en tydelig livshjelp, noe en skal kunne hvile i om livet her blir tungt å leve.

Tveitereid er veldig tydelig på tanken om at himmelriket er for de som tror. Han skriver at Bibelen sier at flest mulig skal få se at Gud vil ha dem med til himmelen. (27.05) Men det er ikke vanskelig å lese ut av boken at et liv i den kommende verden kun vil være for dem som har en kristen tro. Tveitereid legger tanken om evigheten frem som en slags livshjelp, et håp å klynge seg til om livet her er mørkt. (12.01, 27.05)

På en del punkt her kan altså Tveitereid gå sammen med trosopplæringsreformens hovedtrender. Der det tydelig skiller lag er når det kommer til læringsdiskurser. Som jeg har sett på, er trosopplæringen preget av sosiokulturell læringsteori og dobbelkretslæring, som på sitt beste kan åpne for at unge får være med å utfordre teologien og en åpner for at periferien sine erfaringer kan endre sentrum. Tveitereid åpner i boken for leserne egne tanker, for eksempel den 09.04 ved å spørre ”Synes du?” og det er veldig bra. Men Tveitereid spiller som jeg har sett på, oversettelsesmodellen, og det er lite åpning for at budskapet kan få ny mening eller endres.

Fellesskapet er viktig både i trosopplæringsreformen og hos Tveitereid, og begge steder legges det opp til at man skal kunne lære av *hverandre*. Men hos Tveitereid legges det ikke opp til, slik det gjøres gjennom dobbelkretslæring, at ny innsikt kan utfordre eksisterende

handlingsregler. Innholdet gis ikke mulighet til å bli gjenstand for forhandlinger i et tolkningsfellesskap.

4.2.5 Språk og kjønn

Jeg ønsker å fokusere på hvordan en skriver om og er opptatt av kjønn knyttet til bibelbruken i de ulike publikasjonene. Fordi dette har slått meg som et viktig poeng gjennom lesning av tekstene, og til sammenligning med de andre publikasjonene.

Tveitereid har ikke et uttalt kjønnsfokus i noen av bøkene jeg analyserer, men flere steder henvises det til kjønn og kjønnede erfaringer, og noen dager er skrevet bare til et av kjønnene. (10.12, 14.12)

Dagene 05.12-14.12 har overskriften ”Mor og far og unge” og har et særlig kjønnsfokus. Det er disse dagene jeg primært tar utgangspunkt i gjennom den videre analysen av kjønnsperspektiv knyttet til bibelbruk. Jeg vil også knytte det til noen av de andre tekstene i boken med et særlig eller implisitt kjønnsperspektiv. Det at så mange dager er satt av til å sette fokus på kjønn, viser at dette er av betydning for forfatteren og utgivelsen.

Det som er gjennomgående de stedene hvor det handler om kjønn, er et veldig heteronormativt fokus. Gutter og jenter er forskjellige, de har ulike egenskaper og utfyller hverandre.

Den første dagen med et uttalt kjønnsperspektiv har Gen 2,18-24 som bibelsted. Kommentaren fokuserer på at Gud skapte mann og kvinne til ett. De er skapt forskjellig, og skapt til å være ett. Tveitereid fokuserer på at dette betyr at de skal ligge sammen. Men ikke før bryllupsnatten. Her vil jeg kommentere at det er kritikkverdige at det ikke åpnes rom for at ungdom kan ha ulike erfaringer. Hva med de som ikke kjenner seg igjen i de karakteristikkene som følger det guttene og jentene må ha i følge boken? Eller om en skulle ha noe annet enn heterofile følelser? Jeg vil også påpeke at sjansen er stor for at flere av ungdommene som leser dette har seksuelle erfaringer. Det blir her tydelig lagt opp til at dette ikke er greit med begrunnelse om at det er fordi det står i Bibelen, og det er sånn en vil ha det i kristne fellesskap. Jeg etterlyser et sted hvor dette gis rom for å snakke om med tydelig plass til ungdommenes egne erfaringer.

Jeg vil videre kommentere hvordan det blir lagt opp til at spesifikke egenskaper blir knyttet til kjønnene, enten som noe som er der fra skapelsen av, eller noe man burde strebe etter.

Som nevnt, henvender Tveitereid seg noen dager til ett av kjønnene. Det viser til en implisitt kjønnsforståelse som sier at det her er forskjeller. Jeg leser det slik at disse egenskapene er der fra skapelsen av, i og med at det blir vist til skapelsen først i innledningen til disse tekstene.

09.12 har overskriften ”En klok sønn”, med henvisning til Deut 5,16a; Ordspr 23,15-22 og Ordspr 1,8-9. I bibelteksten er fokuset på hva som er gode egenskaper for en klok sønn. Her er det et fokus på mannens rolle som voksen. Guttene skal skrive opp egenskaper som deres fremtidige barn kan hedre dem for, jentene skal skrive opp tre kvaliteter en ønsker at sin fremtidige mann skal ha, som vil gjøre at hun vil se opp til ham. Igjen er dette et særlig heteronormativt perspektiv, der en legger opp til at alle skal ende opp som akkurat det overskriften sier; mor og far og unge. Som jeg skrev om diskursanalyse i kapittel 2, når uttalelser fremstår som nøytrale får disse formuleringene makt som udiskutable sannheter som ikke trenger å begrunnes. Her er det den klassiske kjernefamilien som blir satt opp som en nøytral norm: mor og far og unge. Dette fremstår som et mål for voksenlivet og den selvfølgelige fremtid for ungdommene. Her blir familien den foretrukne samlivsform som bærer i seg allmenne verdier. Problematiske samliv, homofile samliv eller singeltilværelsen har ingen plass innen denne diskursen. Ekteskapet blir det høyeste mål, og sammen med det finnes også en del goder man ikke får uten å oppnå dette, for eksempel sex. (5.12 og 14.4) På den måten blir dette også satt inn i en bibelsk sammenheng, som sier at Gud vil at man skal gifte seg, det kan man lese ut fra Bibelen.

Det legges her opp til at kvinnene skal se opp til mennene sine. Det er ikke galt i seg selv, men det er et vesentlig poeng at dette ikke skjer motsatt. Det er ikke en dag hvor mennene skal skrive opp egenskaper som gjør at de vil se opp til sin fremtidige kone. Jentene skal riktignok (10.12) tenke på hvilke kvaliteter de ønsker seg mest, hentet fra teksten om den gode kone i Ordspråkene 31,10-12.25-30. Den dagen skal guttene se for seg drømmedamen sin. Videre er det 13.12 lagt opp til en del tips til jentene, også dette hentet fra Ordspråkene, om at en ikke skal være trettekjær eller forfengelig. Den samme dagen viser til Efs. 5,21.24-25 hvor det står at en kvinne skal underordne seg under sin mann i alt. Her kontekstualiseres det, og Tveitereid skriver at Jesus behandlet kvinnene bra for sin tid, og at dette nå handler om at en skal underordne seg *hverandre*. Dette er i utgangspunktet bra, men jeg mener det henger dårlig sammen med kommentaren som hører med til dagen etter, den 14.12. Dette er den siste dagen i temabolken ”Mor og far og unge” og en dag med ”Tips til gutta”. Den siste bibelteksten det vises til her, er 1. Peter 3,7. Her er setningen ”Og nå, dere ektemenn: Vis forståelse i samlivet med hustruen, som er den svakere part; og vis henne ære, for sammen

skal dere arve nåden og livet. Gjør dette, så ikke bønnene deres blir hindret". Overskriften til kommentaren som følger er "Jenter kan ta fri i dag!" Dette mener jeg er sterkt kritikkverdig. Etter å ha lest en tekst som sier at hustruen er den svake part, får jentene beskjed om å ta fri. Her mener jeg både guttene og jentene hadde fortjent en kontekstualisering og presisering av hva dette kan bety. Jeg tror ikke Tveitereid mener at hustruen er den svake part, ingenting annet i boken tyder på det. 09.06 tales det for eksempel tydelig for kvinnelige ledere og jenter blir oppfordret til å ta på seg lederverv. Det er veldig bra, men nettopp derfor burde også teksten fra 1. Petersbrev vært kommentert, så en oppfattes helt konsekvent, og viser at det ikke er noe rom for å så tvil om likestilling hos ungdommene som leser dette.

Som jeg har pekt på, brukes bibeltekstene og de egenskaper en kan lese ut av tekstene til å tale for hva som er gode egenskaper for de ulike kjønnene. Jeg vil også nevne to andre dager hvor dette kommer tydelig til uttrykk, om enn mer indirekte. Det er 23.09 og 24.09, dagene som handler om Rut og Ester, kvinner som begge blir karakterisert med visse egenskaper av Tveitereid. Overskriften her er "Rariteter i GT". Rut blir fremstilt som forbilledlig fordi hun er tålmodig og trofast. Ester blir fremstilt som modig, vakker, verdig og trofast.

Overskriften på teksten om Ester er "missekonkurranse i GT". Jeg ønsker å kommentere at dette er en unødvendig ting å kommentere, og noe det er mye kritiske tolkninger av, særlig innen feministteologien. (Nadar 2006:83-90) Her kunne en med hell gått dypere inn i teksten, og kanskje sett på noen av de problematiske fremstillingene av kvinnene her, i stedet for å fremheve at Ester er vakker og vinner av en missekonkurranse.

Uansett leser jeg karakteristikkene som blir fremhevet av Rut og Ester som egenskaper jenter skal søke etter. Så da må jeg spørre, er det bare vakre og verdige kvinner vi vil ha? Og igjen, hva med de som ikke passer inn her, vil det også være rom for dem i et kristent ungdomsarbeid som legger opp til dette som de gode, kvinnelige karakteristikkene?

Språk

Jeg mener fokuset på kjønn også henger nøye sammen med språk, derfor vil jeg se noe på språkbruken rundt kjønn her. Jeg vil da vise til dagene 06.12 og 07.12.

En av de klassiske debattene i feminismen er om kvinner og menn er grunnleggende like eller grunnleggende ulike. Merete Thomassen fremhever at likhetsfeminismen har et større konstruktivt potensial enn forskjellsfeminismen. (Thomassen 2008) Men man skal ikke glemme at en som kjønnet mennesker gjør erfaringer som ikke skal reduseres. Hennes

doktorgradsprosjekt handlet om at kjønnsinkluderende språk består av et kritisk og et konstruktivt prosjekt. Dette er en kritikk av fraværet av kvinner i det teologiske språket. I det kritiske prosjektet ligger det at kvinner vil regnes med på samme måte som menn, som gudbilledlike og fullverdige mennesker. Det store fokuset på sterke mannsbilder på Gud i den teologiske tradisjonen har bidratt til å svekke bilder som sier at kvinner er gudbilledlig. I det konstruktive prosjektet ligger det praktiske forsøket på å bøte på det fraværet. Hvis kvinnen er gudbilledlig må også Gud kunne omtales i kvinnelige metaforer. Fellen man gjerne har gått i når en har prøvd å synliggjøre kvinner har vært å synliggjøre kvinner som noe kvalitativt annerledes enn menn, og gjerne med kvaliteter primært som omsorg og følsomhet. Da blir de kvinnelige bildene av Gud som mor og omsorgsfull, sjelden handlekraftig eller målrettet. I senere feministteologi er tanken om kvinnen som noe essensielt annerledes enn mannen sterkt problematisert. Et poeng nå er at en bruker mangfoldige metaforer om Gud, så en supplerer de ensidige mannlige metaforene om Gud.

06.12 har som overskrift at "Gud er vår far", og det vises til at vi kan kalle oss selv "Pappas barn". 07.12 har til overskrift "Gud har omsorg som en god mor". Jeg synes det er interessant å gå inn i denne forskjellen, da jeg mener den uttrykker et implisitt kjønn- og språkperspektiv.

Det har foregått store teologiske og kirkelige debatter om nettopp dette, kvinnelige metaforer på Gud, og om man kan kalle Gud for eksempel for mor. I denne teksten blir Gud identisk med far - Gud *er* vår far. Mens Gud kan *sammenlignes* med en mor/morsfølelse. Begge deler tar Tveitereid fra bibeltekster. Når Tveitereid skriver om at Gud kan sammenlignes med en god mor, er det veldig tydelig at det her er snakk om et metaforisk språk. Tanken er at Gud er knyttet til menneskene slik en mor er knyttet til sitt barn. (Bibelteksten er Jes 49,13-16) I kommentaren skrives det også at "han" ikke kan glemme sitt barn. At det er et metaforisk språk er ikke tydelig når Gud blir omtalt som far.⁸

Tveitereid bruker mye plass i boken på ulike navn på Gud. Dagene 24.02-13.03 har overskriften "Navn på Gud", og det vises til ulike navn på Gud, for eksempel Herren, Kongen, Hyrden og Frelseren. Disse skal kunne brukes som en hjelp og en huskeregel om en skulle komme ut for hardt vær.

Det at språket om Gud alltid er metaforisk vil jeg mene er et vesentlig poeng å understreke også innen ungdomsteologien. Gud er for eksempel ikke identisk med verken en konge eller

⁸ Jeg vil her ikke gå inn i diskusjonen om det er problematisk å kalle Gud for far. For en lengre utgreiing om dette, se Dokka 2000, s175-180.

en mor, og en metafor vil aldri dekke hele bildet. Innen ungdomsteologien mener jeg det er viktig at en setter fokus på hvilke gudsbilder som blir presentert og hvilke metaforer som blir brukt. De gudsbildene et menneske blir presentert for og utvikler selv er viktig for hvordan en vil se på verden, og handle i forhold til den. (Stifoss-Hansen 2007:37-44)

Jeg synes det er noe problematisk hvordan Gud blir fremstilt i denne publikasjonen i forhold til språkbruk, men gudsbildene er mangfoldige, og også både kjønnsinkluderende og kjønnsnøytralt, til tross for noe uklar metaforbruk. Hovedproblemet her mener jeg er hvordan kvinner blir fremstilt i den teologiske tradisjonen og tolket ut av de bibelske tekstene og det heteronormative perspektivet på ungdommenes fremtid. Det vises hele tiden til store forskjeller kjønnene i mellom og også indirekte hva man kan forvente av de ulike kjønnene, og dette ligger som ”sannheter” under tekstene som ikke blir problematisert, men tatt for gitt.

4.2.6 Natur og vitenskap

Et neste punkt jeg ønsker å kommentere i analysedelen er Bibelens tilknytning til natur og vitenskap, da dette ofte kan være et vesentlig poeng med hensyn til Bibelbruk. Blir det satt opp som en motsetning til Bibelen, eller ikke? ”En helt overkommelig Bibel” starter med fortellingene om skapelsen (01.01-12.01). Allerede den første fortellingen sier noe om forholdet mellom skapelse, Bibelen og naturvitenskap: ”Ingenting kan leve uten lyset fra sola, sier de i naturfagstimen. Ingenting kan leve uten lyset fra Gud, sier Bibelen”. (01.01) Med den første fortellingen kan det virke som om forfatteren prøver å sette opp en motsetning mellom tro og vitenskap, men Tveitereid setter ikke opp Bibelen og vitenskap som motsetninger i resten av boken. Han bruker innimellom naturvitenskapen for å underbygge Guds makt. Han forklarer ”big bang” som et Guds inngripen (02.01), og bruker relativitetsteorien til å forklare evigheten. (04.01)

Verken naturvitenskap eller mirakler har en utpreget stor plass i boken. Men troen på at mirakler kan skje er tydelig tilstede: ”Om man tror at Gud har skapt verden, så tenker jeg at det er ”peanuts” for ham å gjøre en jomfru gravid, stille en storm og få et esel til å snakke”. (22.09)

At ikke naturvitenskapen tar stor plass kan passe sammen med rådende trender blant ungdom og gudstro. En undersøkelse fra 2009 viser til sviktende gudstro blant dagens ungdom. Kun én av tre konfirmanter tror det var Gud som skapte verden. Ida Marie Høeg, forsker ved KIFO (stiftelsen kirkeforskning) sier at det ser ut som om det er en kamp mellom religion og naturvitenskapen. (Høeg 2009)

Grunnen til at jeg velger å ta dette med, er også delvis fordi en i barnebibler gjerne har hatt fokus på ”moral og mirakel”. Fokuset på mirakel er altså ikke utpreget hos Tveitereid. Spørsmålet blir da om det bare er moral som står igjen, og hvilken betydning det får? Jeg ser en fare for at tro og Bibel ikke blir brukt til livsmestring på en god måte. I det at mange ungdommer velger vekk troen fordi det ikke går overens med naturvitenskapen ligger det også en sterk utfordring til kirken i å finne måter å snakke med ungdom om dette. Da trenger en å kunne snakke om bibeltolkninger, bibelens tilblivelse og kontekstualitet.

4.3 En helt overkommelig disippel

Boken ”En helt overkommelig disippel” er oppfølgeren til ”En helt overkommelig Bibel” og reklamerer selv med at dette er en bok om livet som Jesu disippel. Innledningsvis skriver Tveitereid at ”Dette er en bok til alle som føler at livet som en disippel av Jesus er uoverkommelig. Vi har så lett for å gjøre kristendommen vanskeligere enn den er”. Boken er delt opp i tre deler: ”Inn – i gjengen”, ”Opp – i Kristus” og ”Ut i verden”. Hver del har fire underkapitler og det legges opp til at man enten kan lese den på egenhånd, i en bibelgruppe eller som kursmateriale. Det blir altså 12 kapitler til sammen og de tar utgangspunkt i de 285 versene i NT som inneholder ordet ”disippel”.

Innledningsvis skriver Tveitereid at ungdomsarbeidet står foran store utfordringer i tiden fremover. Han har et mål om å finne en greie som både er lavterskel og høyterskel på samme tid: at mange kommer – og at det skjer mye med dem alle, og mener at disippelgjøring kan være nøkkelen for å få dette til. Videre presenterer boken, kledd i et ungdommelig og personlig språk, lesning av nytestamentlige tekster som inneholder ordet disippel, og ser på hvordan disse kan ha en forbilledlig funksjon i dag. Boken oppfordrer til å bruke Bibelen aktivt, at ungdom skal bruke Bibelen selv og at en skal stille spørsmål.

Fordi boken er en slags oppfølger til ”En helt overkommelig Bibel” er det mange av momentene jeg analyserte i ”En helt overkommelig Bibel” som går igjen her, og jeg vil ikke gå i dybden på dette. Jeg vil ha et hovedfokus på begrepet disippelgjøring og hvordan bibelmaterialet brukes.

4.3.1 Hvordan bibelmaterialet brukes

I boken oppfordres ungdommene til å bruke Bibelen aktivt og til å lese Bibelen selv.

Tveitereid skriver at ”Det mest håndfaste, og beste, stedet vi har for å være sammen med Gud, er i hans Ord. Der har han samlet det han selv ønsker å vise oss”. (Tveitereid 2005:67)

Videre skriver han at ”Gjennom meditasjon og fantasifull innlevelse i bibeltekster kan du

komme helt nær inn på Jesus". (Tveitereid 2005:67) Bibelstedene som brukes er bevisst plukket ut, ved at alle er bibelsteder som inneholder ordet "disippel" i en eller annen grammatisk form. Jeg har prøvd å lete etter målet med bruk av tekstene, noe jeg mener jeg fant tydeligere i "en helt overkommelig Bibel", som var "muligheten til å komme fra dette livet i live" og mye moralsk korreks. Det er selvfølgelig mulig at dette ligger under som en tanke også her, men jeg mener at det i hvert fall ikke kommer like tydelig til uttrykk. Målet kan være, slik jeg ser det, å vokse åndelig og bli mer lik Jesus. (Tveitereid 2005:102-104)

Som tidligere befinner Tveitereid seg innen kontekstualitetsmodellen "oversettingssmodellen". Budskapet tas fra Bibelen og plasseres på situasjoner i dag, uten å ville endre det opprinnelige budskapet. Bibelstedene fungerer som forbilledlige, moralsk korreks og inspirasjon til å leve og vokse som kristne. Samtidig skal budskapet gjøres enkelt og forståelig. I innledningen underbygger Tveitereid dette ved å skrive at "Vi har så lett for å gjøre kristendommen vanskeligere enn den er".

Bibelstedene som er valgt ut, blir ingen steder satt inn i sammenheng med resten av bibelhistorien. Jeg mener at denne boken krever noe bakgrunnskunnskap om Bibelhistorien for at en skal få utnytte av den. Det er mye spredte bibelsitater som ikke blir satt inn i sammenheng med resten av historiene i Bibelen, foruten de stedene som har ordet disippel i seg. Jeg leser denne boken som mest for dem som allerede kaller seg kristne.

Heller ikke denne boken gir seg ut for å være en "ufaglig" bok. Tveitereid fremstår som en faglig utdannet som kan faget sitt godt. Det som ikke finnes i denne boken, er noe innledningsstoff om hvilken bok Bibelen er, hvilke bøker en finner, hvem som har skrevet og hvordan en kan lese tekster på ulike måter.

I løpet av boken henvises det noen steder til forskning, og Tveitereid viser også at han kan være uenig i tolkninger. (Tveitereid 2005:32 og 123) Men det er uttalt fokus på åndelighet og det å vokse som kristen og bli en disippel. Tveitereid mener at kristendommen nå er for fornuftig, og oppfordrer sterkt til det å la ungdom få oppleve åndelighet.

Begrunnelsene for uttalelsene mener Tveitereid å finne i Bibelen. Når han ikke tar noe derfra, kommenterer han det. Som for eksempel på side 43: "Nå skal jeg prøve meg på en reinspikka spekulasjon, uten rot i Bibelen". Bibelen fremstår altså som en lærebok hvor en kan hente svar på spørsmålene og en fasit for hvordan en skal leve riktig som en Jesu disippel. Begrunnelser for hvorfor en skal tro på noe er "fordi det står i Bibelen" finnes også i denne publikasjonen.

(Tveitereid 2005:44) Om det er fordi en skal være grei, skal bli frelst, eller fordi det vil være bra for en, kommenteres ikke. Det er et guddommelig påbud som ligger der, og som en skal følge uten noe særlig mer begrunnelse bak det enn som så.

4.3.2 Undringsperspektiv

Jeg kommenterte undringsperspektivet i trosopplæringsreformen i kapittel 2, og hvordan jeg tolket dette i ”En helt overkommelig Bibel”. Jeg vil nå se på dette i denne publikasjonen.

Også her legges det opp til en tett link mellom bibeltekstene og ungdommenes eget liv. Jeg mener det er veldig positivt at ungdom blir tatt såpass på alvor som de blir i denne publikasjonen. Tveitereid oppfatter ungdommer som en viktig del av kirken nå.

Tveitereid legger i denne publikasjonen opp til at det å grave og spørre er gode disippel-egenskaper. Det legges opp til at det er lov å lure på ”vriene ting i Bibelen”. (Tveitereid 2005:28) Tveitereid kommenterer i denne sammenhengen at mange ungdommer trenger tid på det å kunne kalle seg troende. Derfor burde også fellesskapene være så åpne at det er plass for andre enn ”rettroende folk” og det bør være klima for å kunne snakke om alt og stille spørsmål for alle. Han henviser til bibelsteder som viser at dette var noe disiplene gjorde mye.

Tveitereid er opptatt av at disipler er under opplæring, og gjør et stort poeng av at disippel på gresk betyr lærling eller student. Han trekker frem fire måter en kan lære på: se etter læresituasjoner i hverdagen, oppsøke miljøer og personer hvor en aner at det er noe å lære, stille spørsmål og være sammen med Jesus. Videre kommenterer han at også han selv som prest er under opplæring. På side 76 kommenterer han at ”Da jeg begynte som tenåringsleder, var det lett å begynne å tenke at det er de som skal lære av meg, ikke jeg av dem”. Dette netter i stor grad med tankene om sosiokulturell læringsteori i trosopplæringsreformen, på den måten at man lærer av hverandre, det er knyttet til identitetsutvikling og praktisk kunnskap. Det som jeg likevel mener jeg ikke finner i denne publikasjonen, og som skiller seg fra sosiokulturell læringsteori og dobbelkretslæring, er særlig knytte til kontekstualitet og åpenhet for muligheten til at også innholdet kan endres. Hos Tveitereid vil spørsmålene en stiller kunne hjelpe en til å bli mer åndelig og trenge dypere inn i troen, men budskapet er for alltid det samme. Jeg savner en tydeliggjøring av muligheter for ulike tolkninger av tekster og oppfordring til å tolke selv og bryne seg på hverandres meninger.

Om åndelig vekst

Boken handler mer om *hva* en disippel er, enn *hvorfor* en skal bli det. Men slik jeg tolker det, handler disippelgjøring i stor grad om det man kan kalle åndelig vekst. Dette mener Tveitereid at en finner en begrunnelse for i Bibelen. Tveitereid skriver: ”En disippel kan trene sitt åndelige øre. Mest av alt er det Bibelen – Guds Ord- vi kan lytte til. I den har Gud sørget for å få tegnet ned alt han mente det var viktig for oss å ha greie på.” (Tveitereid 2005:65)

Flere steder står det om viktigheten av å vokse som kristne, og han nevner muligheten for å bli *mer* kristen, som jeg skal se nærmere på senere. Blant annet står det: ”Som disipler skal vi vokse. Også i gode gjerninger”. (Tveitereid 2005:102)

4.3.3 Disippelgjøringsbegrepet

Et helt sentralt poeng med denne utgivelsen er ”Disippelgjøring”. Jeg vil nå se hvordan det blir brukt med henblikk på Bibelen, for så å se på noen utfordringer knyttet til begrepet/praksisen.

Det å kalle seg for disipler, er blitt en ganske vanlig ting å gjøre i kristne ungdomsmiljø. Knut Tveitereid går først til Bibelen for å finne grunnlag for å snakke om disippelgjøring, og finner begrunnelsen i Matt. 28, 19 ”Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler”.

Det videre fokuset har også grunnlaget sitt i Bibelen: 285 bibelsteder med ordet disippel i seg. Tveitereid gjør en kort introduksjon til hvert vers som for eksempel ”Disipler er som folk flest – de bekymrer seg unødige. Så kommer verset: Matt 14.15; Med da det led mot kveld, kom disiplene til ham og sa: ”Stedet er øde, og det er alt langt på dag. Send derfor folket fra deg, så de kan dra bort i landsbyene og kjøpe mat.” (Tveitereid 2005:13) Kommentarene som følger hvert Bibelvers er korte, forståelige og livsnære. Tveitereid prøver å gjøre budskapet forståelig og klart i ungdommers kontekst i Norge i dag. Ungdom skal kunne identifisere seg med bibelens disipler. Både språk og innhold er veldig personlig og han deler mye av egne erfaringer.

I tillegg til kommentarene er boken delt inn i tolv tema. Tveitereid skriver selv at han jobbet lenge med å kategorisere versene på leting etter kjennetegn og fellestrekk hos disipler. Hver temabolk er et kjennetegn på en disippel, for eksempel ”Som folk flest”, ”Under opplæring”, ”Utadvendte”, og så følger en historie eller lignende relatert til tema. Etter innledningen bruker han resten av boken på å definere hva en disippel er. Han bruker bibelversene, og tolker hva dette betyr for de som vil være disipler i dag.

Innledningsvis problematiserer Tveitereid begrepet ”Disippel” selv. Han sier at det kan oppfattes som et annet ord for ”super-kristen”, de som er på grensen til det fanatiske og han kommenterer at det kan fremstå som en mannfolkgreie. Videre kommenterer han at ordet disippel ble et plussord gjennom arbeidet med boken, og at nøkkelen for et vellykket ungdomsarbeid kan ligge i nettopp dette begrepet.

Tveitereid kommenterer under kapitlet ”Disipler har tid og overskudd” at ”Jo kristnere man blir, jo viktigere blir det å ha det gøy og godt”. (Tveitereid 2005:53) Det ligger altså implisitt i denne tolkningen av begrepet ”Disippelgjøring” at kristen er noe man kan bli mer eller mindre av. Dette er noe av det jeg mener blir problematisk med denne måten å tenke på, i hvert fall om det skal ha nedslagsfelt innad i Den norske kirke. I og med at Tveitereid er prest i Den norske kirke mener jeg at det er rom for å kommentere det i denne konteksten.

Disippelgjøring har også et uttrykk i ”Plan for trosopplæring. Gud gir – vi deler”. Under ”Formål og oppbygging” kan vi lese at ”Kirkens grunnleggende oppdrag er å gjøre til disipler ved å døpe og lære å holde alt Jesus har befalt.” (*Gud gir - vi deler* 2010:4) Dette knyttes videre til dåpen og læringsperspektiv. Disiplene blir her sett på som forbilder som ble kjent med Jesus gjennom å være sammen med ham og fikk oppleve tilhørighet og utvikle sin identitet som disipler.

I en luthersk kontekst er troen noe man mottar i dåpen. Og troen består i tillit til et personlig rettet frelses-tilsagn. (Dokka 2000) Lutherdommen hevder at mennesket blir frelst ved troen alene. Når en da døper spedbarn og hevder at dåpen er reelt frelsende, må en forutsette at spedbarn kan tro. Luther aviste at kunnskap var det frelsende. For dersom frelse skjer ved tro, og tro skulle forutsatt kognitiv kunnskap, ville det medføre at de som ikke har nådd intellektuell modenhet eller de som har mistet den bare vil kunne bli frelst ved en unntaksordning. (Dokka 2000) I en luthersk tankegang blir alle frelst ved ren nåde. Å bestemme troens *vesen* ut fra den form den antar hos intellektuelt oppegående voksne, trekker med seg en tenkning om frelsens forutsetninger som undergraver nåde-synspunktet. (Dokka 2000:314) Tanken om at kristen er noe man kan bli mer av, og et sterkt fokus på åndelig modning er derfor noe vanskelig å forene med en luthersk lære om tro. I den sammenheng vil jeg også spørre hvem det er som kan måle dette, er det presten, lederne i ungdomsarbeidet, en selv? Jeg mener at tanken om disippelgjøring hos Tveitereid her kan tolkes noe annerledes enn læren i Den norske kirke. I den norske kirke knyttes disippelgjøringen helt tydelig til den lutherske forståelse av dåpen, der man kan utvikles ved å lære mer. Men kristen er man eller

er man ikke gjennom dåpen, det blir man ikke mer av, verken som disippel eller ikke som disippel. Disippelgjøringen er også i Den norske kirke knyttet tett opp til sosiokulturell læringsteori. Dette går i noen grad sammen med Tveitereid, men hos Tveitereid mangler altså tanken om at innholdet også er noe som kan endres.

Jeg kritiserer dette altså sterkest hos Tveitereid, men også Den norske kirke og trosopplæringsreformen bør tenke nøye gjennom hvordan de bruker begrepet ”disippel” i møte med ungdom.

Videre er det noen problematiske poeng med disippelgjøringstanken knyttet til fellesskap og frelse for alle døpte.

Når man fokuserer på det å *bli* en disippel og å bli *mer* kristen står man i fare for å lage A og B-lag av kristne. Det er tydelig hvem som er med og hvem som ikke er med i fellesskapet. Tveitereid imøtekommer denne kritikken flere steder i boken. Allerede innledningsvis skriver han at det kan virke som om disippel er et annet ord for super-kristen, og han bruker mye plass på å forklare at kristne er som alle andre. Tveitereid idylliserer heller ikke kristne fellesskap, og skriver at de lett kan bli både kunstig og livsfjerne. (Tveitereid 2005:37)

Fellesskapstanken er på noen måter sterkere til stede i denne boken, enn i ”En helt overkommelig Bibel”, som er mer individfokusert. Her blir det til stadighet understreket at disipler må holde sammen, og viktigheten av fellesskapet. Farer med dette påpekte jeg i analysen av ”En helt overkommelig Bibel”.

Tveitereid prøver flere steder å imøtekomme kritikken av kristne som rare og annerledes, og kristne fellesskap som klamme og dømmende. Han understreker at det ikke er store forskjeller på kristne og ikke-kristne.

Her vil jeg igjen trekke inn trosopplæringsreformen. I kapittel 2 skrev jeg at målet med reformen er å nå alle døpte, og ikke bare dem man kan regne som ”kjernemenigheten”. Noe av kritikken i forsøksfasen var også faren for at trosopplæringsarbeidet ble redusert til å skape fellesskap i kirkelig regi, og at det å være en del av kirken var knyttet til dette fellesskapet. Ved det sterke fokuset på disippelgjøring tror jeg denne faren kan komme til overflatene, en kan risikere å miste ”den store kirken” ut av syne, som består av alle døpte og ikke bare kjernemenigheten eller disiplene.

Hvordan får disippelgjøring konsekvenser for Bibelbruken?

Jeg har som jeg skrev tidligere, prøvd å lete etter målet med bruken av tekstene, og pekt på at det er å vokse åndelig og bli mer lik Jesus. Jeg leser det også dit hen at det handler om en tanke om at en gjennom bibeltekstene blir kjent med Jesus, kan komme til tro og dermed oppnå evig liv. Jeg leser det videre som at målet om frelse er det man også skal prøve å nå andre mennesker med. Man blir også hos Tveitereid advart mot å stoppe denne linjen av disipler fra Faderen som sendte Jesus gjennom kirkehistorien og til mottakeren av teksten. Diakonien blir forstått som å vitne om Guds kjærlighet. Målet er å nå andre med det gode budskapet, derfor skal en gjøre gode gjerninger og vinne nye disipler. Jeg vil når jeg skal analysere ”med kjønna briller” sammenligne denne måten å begrunne diakoni på, i forhold til den frigjoringsteologiske.

4.4 Kan tru praktiserast?

Bård Eirik Hallesby Norheim gav ut boken *Kan tru praktiserast* i 2008, og er som jeg har nevnt tidligere, det første forsøket i Norge på å utvikle en teologi for kristent ungdomsarbeid. Norheim er prest og arbeider som stipendiat i praktisk teologi ved Det teologiske Menighetsfakultet. Boken er gitt ut med støtte fra trosopplæringsreformen.

Boken er delt i tre deler og spør altså om tro er noe som kan praktiseres. Del 1 inneholder den mest dyptgående faglige drøftingen av temaet. Del 2 samler hovedtankene fra drøftingen i del 1 med eksempler på praksiser skrevet av norske ungdomsarbeidere og prester. Del 3 fokuserer på hvilket fellesskap slike praksiser skaper og på hvorfor kirken bør drive ungdomsarbeid. Jeg vil i analysen bruke Del 2 som handler om ”Guds Ord”, fordi dette er den delen som går direkte på bibelbruk.

Norheims prosjekt med å praktisere tro har jeg sett noe på i kapittel 3 da jeg nevnte hvordan det snakkes om et paradigmeskrifte innen ungdomsteologien. Jeg vil her gi en kort innføring i hva Norheim mener med praksiser innledningsvis, for å ha bakgrunnsstoff å jobbe med i analysen.

Norheim står i en klar og uttalt luthersk posisjon og innleder med å si at å praktisere tro handler om å ta noe for gitt: livet i Kristus som blir gitt i dåpen. Troen er en gave som kan brukes og repeteres. Norheim skriver at når man praktiserer tro blir hele livet en omvendelse tilbake til Gud og til Guds skaperverk, og definerer det å praktisere tro på følgende måte: ”Ein kristen praksis er noko ein gjer saman i ljøs av dåpens nåde, som ein respons på menneskelege behov, og i kraft av Kristi frelsande nærvær i Ord og sakrament.” (Norheim 2008a:23) De syv praksisene det er snakk om er Guds Ord, dåpen, nattverden, nøkkelmakten, tjeneste, bønn og

etterfølgelse. Hele prosjektet til Norheim netter i stor grad med trosopplæringsreformens grunntanker og ideologi. Tro er noe som skal kunne praktiseres, gjøres og kroppsliggjøres. Tro oppstår og spirer på flere måter enn bare gjennom overføring av kognitiv kunnskap fra et voksent hode til et barns hode. Når troen praktiseres lærer en av det en gjør, mer enn om en bare får det formidlet gjennom andre. Det sosiokulturelle perspektivet ligger dermed i praksisene. Jeg vil i analysen se hvordan dette kommer konkret til uttrykk i artiklene med eksempler fra norsk kirkevirkelighet.

Norheim mener praksisene er pulsslagene i det kristne livet, og at et liv som er formet av disse praksisene sender menneskene ut i verden og binder tro og hverdag sammen. (Norheim 2008a:86) Også Norheim snakker om et disippelliv, og mener at disse praksisene utgjør kjernen i disippellivet og former fellesskapet av de troende.⁹ Norheim mener ikke at dette handler om én måte å drive ungdomsarbeid på, men disse praksisene tåler å bli flyttet rundt fra kontekst til kontekst. Han bruker uttrykket ”Mobil tro”, og ser på troen som en ”sammenbindende” praksis som kan binde sammen ulike kontekster, individ og fellesskap. Dette er en tro som skal holde selv etter at en har sluttet i Ten Sing eller speideren. Jeg er enig med Ulstein som plasserer Norheim innenfor oversettelsesmodellen. Norheim vil overføre en modell til norske forhold, og lære opp ungdom i en tro som kan flyttes videre til nye kontekster. Jeg vil komme med en kritisk innvending, og mener at Norheim her ikke tar fullt inn at når livet stadig er i endring, for eksempel om en har sluttet i speideren og flyttet hjemmefra, vil det kunne føre til at også troen endrer seg. Her mener jeg at Norheim ser bort fra at ungdom vil stille spørsmål. Hver generasjon vil stille nye spørsmål preget av sin kulturtilstand. Da vil en annen modell være i spill der kontekstuelle erfaringer, stilt som spørsmål til tradisjon og Bibel, kan gi nye svar – ikke bare tilrettelegginger i ny kontekst. (Ulstein 2009:182) Det skilles her ikke mellom tro og trospraksiser, og det legges ikke til rette for at trospraksisene kan få nye betydninger i nye kontekster.

Jeg vil trekke inn diskusjonen om kristen identitet bare kan formes i en kristen kontekst, eller om det også skjer i samspill med andre kontekster. Lerheim har kritisert en del av fellesskapstenkningen i ungdomsteologien for å være for idylliserende og ikke realistisk. Hun har vist at de fellesskapsformene som er i kristne miljø ikke er vesensforskjellig fra de som er allmenne, altså slikt som former praksisene. Det som former moralsk identitet kan skje også utenfor det spesifikt kristne fellesskapet. Lerheim knytter dette til den lutherske kallstanken

⁹ For en kritisk samtale med Norheim, se Ulstein 2009 og 2011.

som viser til Guds virksomhet ved mennesket også utenfor den kristne forsamlingen. Identitetsdanningen kan skje også her. Jeg mener at Norheim mangler et fokus på kontekster utenfor det spesifikt kirkelige fellesskapet. Han skriver at praksisene sender menneskene ut i verden og binder tro og hverdag sammen, men lite konkret om samspillet mellom trospraksisene og livet ellers. Norheim legger opp til at trospraksisene er redskap for livstolkning, men er lite konkret om hvordan dette skal gjøres. Ulstein har brukt Ten Sing-ideologien som eksempel på hvordan dette kan kombineres, og viser også hvordan praksiser kan oppfattes meningsfulle selv om troen skulle utebli, fordi, argumenterer han, teologi er ikke bare soteriologi. (Ulstein 2011)

Jeg mener at jeg nå ikke kan lese Norheim noe lenger, og vil gå til eksempler på bruk av trospraksiser i norsk kirkevirkelighet, slik som Norheim legger opp til det i sin bok. Jeg vil ta for meg et representativt utvalg av bidragene til del 2 ”Guds Ord”.

Norheim understreker at bidragsyterne i del 2 av boken som jeg skal analysere har ulike bakgrunn og profil, og står ikke ansvarlig for det Norheim skriver om i andre deler av boken. Jeg har likevel valgt å fokusere på del 2 som handler om Guds Ord, fordi det er eksempler på bibelbruk (og diskurser) i kristent ungdomsarbeid, og jeg vil se om det går an å spore et mønster i bidragene som er blitt plukket ut.

Norheim gjør selv en innledning til bidragene om ”Guds Ord” i kapittelet. Her fokuserer han på at Kristus er Ordet, og at Ordet skaper og skapte virkelighet. Han fokuserer på at dette er en virkelighet preget av Kristi kjærlighet som gjør menneskene unike. Fordi Guds Ord er levende og gjør levende, er det vi leser og hører det sammen og alene. (Norheim 2008a:103) Deretter følger de ulike bidragene i boken. Jeg kommer i min oppgave til å fokusere på bidragene til Osnes, Tveitereid, Lilleaasen og Normann, Dahle og Fagermoen, fordi det er de som mest konkret handler om bibelbruk. Osnes’ artikkel ”Bibelundervisning i ungdomsmenigheten” og Tveitereids artikkel ”Daglig bibellesing” utforsker bibellesning som praksis fra to ulike perspektiv, i fellesskap og alene. Lilleaasen og Normanns artikkel ”Fordypning i bibeltekster” skildrer hvordan ungdommer sammen og alene kan kombinere kontemplativ praksis, stillhet og bibellesning. Dahles artikkel ”Apologetikk” reflekterer rundt apologetikk i et medie- og kommunikasjonssamfunn, og Fagermoens artikkel ”Én kropp – mange lemmer: Diakoni som inkluderende fellesskapsarbeid” hvordan diakonal praksis er en måte å praktisere Guds Ord. Jeg kommer til å lese disse tekstene sammen og se etter

sammenhenger. Om noen av forfatterne på noen punkter skiller seg vesentlig fra de andre vil jeg kommentere dette.

4.4.1 Etikk og moral

Det er noe vanskeligere å hente ut hvordan den etiske profilen avtegner seg her enn i de andre publikasjonene jeg har analysert. Det er nok fordi det er flere forfattere, og oppsettet er noe annerledes. Avsnittet om etikk og moral blir derfor ikke like utfyllende her.

Partikulær/allmenn etikk

Det blir ikke i noen av artiklene gjort et veldig tydelig skille mellom Guds og verdens måte slik det for eksempel gjøres i ”En helt overkommelig Bibel”. Når Tveitereid er forfatteren til en av artiklene også her, er sannsynligheten for at dette er et underliggende poeng ganske stor, uten at det kommer direkte til uttrykk i artikkelen.

Jeg vil mene at tanken om en partikulær kristen etikk kommer til syne til en viss grad, på den måten at det guddommelige påbud står sterkt. Dette viser seg blant annet gjennom argumentet om at Guds tanker om menneskets veier ofte er annerledes enn menneskets egne. (Normann og Lilleaasen 2008:114) Jeg har tidligere også pekt på det moralske aspektet ved inngangen til tekstene. Men et tydelig skille mellom Guds verden og vår verden settes ikke opp i noen av artiklene.

Forholdet mellom det sosiale/strukturelle og det individuelle

Flere av artiklene tar opp bibelbrukens viktighet for individet til å møte Gud. I stor grad handler det om ens personlige tro. Men fellesskapet er satt opp som en viktig faktor i flere av artiklene. Særlig hos Fagermoen er dette et vesentlig poeng, og det er i hans artikkel etikken strekker seg mest mot en strukturell funksjon. Han fokuserer på kirkens diakonale ansvar og peker på kampen for en mer rettferdig verden og det å ta vare på skaperverket som komponenter i dette ansvaret. Solidaritet blir satt opp som en viktig grunnholdning i ungdomsarbeidet. Dette finner han grunnlag for i Bibelen, og bruker 1 Kor 12,13-27 som utgangspunkt for refleksjon rundt hvordan et inkluderende fellesskap blant ungdom kan bygges.

Menneskesynet som presenteres gir seg noe ulikt utslag i de ulike artiklene. Men viktigheten av at alle er med og akkurat like viktige kan jeg ikke se går i mot noen av artiklene. Så et fokus på at ungdommen er kirke her og nå er tydelig. I forhold til om ungdommen blir sett på som fullverdige teologiske subjekt skjer dette til en viss grad. Ungdommen er myndige

fortolkere til et visst punkt. De kan være med å tolke tekster og komme med sine spørsmål og meninger. Men tanken om at der er en sannhet som ligger i tekstene og Guds plan fra evighet av for hvert menneske er et vesentlig poeng i de fleste artiklene, og derfor mener jeg ungdommen ikke blir regnet med som *fullstendige* teologiske subjekt.

4.4.2 Hvordan bibelmaterialet brukes

Jeg har tidligere plassert Norheim innen kontekstualitetsmodellen ”Oversettelsesmodellen”. Jeg mener bidragene som er brukt i dette kapitlet samlet ikke skiller seg vesentlig fra denne modellen. Bibelens budskap er evig og uforanderlig, og kan dermed flyttes videre til nye kontekster uten at det trenger å få en ny mening. Og dette budskapet er altså å finne i Bibelen.

En tanke som går igjen i bidragene jeg her ser på er at det å lese Bibelen er å møte Gud og bli kjent med Gud. (Osnes 2008:107) Og når en blir kjent med Gud, så er det Guds plan og vilje en blir kjent med. Det er en gjennomgående tanke at Gud har en plan med livet til alle mennesker. Bibelen brukes da til å bli kjent med denne planen. Tveitereid skriver at ”Samtidig er Bibelen boka som definerer hva som *er* Guds ord for oss. Bibelen er på den måten normen, normalen og rettesnoren for Guds ord.” (Tveitereid 2008:110) Normann og Lilleaasen legger i boken frem et forslag til hvordan gjøre et bibelstudium. De skriver at ”Vi trenger å bli minnet om Guds tanker for oss, de som er høyere enn våre, hans veier som ofte er annerledes enn våre.” (Normann og Lilleaasen 2008:114) De mener at en gjennom bibelstudium hvor en bruker tid på å lese tekstene nøye, og stiller åpne spørsmål til teksten, gis mulighet for Gud å åpenbare det han vil i møte med den enkelte ungdom. Her blir også Bibelen brukt som en moralsk korreks. Det er ikke vi som kjenner hvilken vei som er den beste for oss, det er Gud, og det er noe en skal bøye seg for.

Her savner jeg en kritisk inngang til denne måten å møte tekstene på. Hvordan er det Guds plan skal åpenbare seg? Er det gjennom fortellinger om andre i Bibelen, gjennom inspirasjon, eller hva om det en opplever som Guds plan ikke kjennes sunt for seg selv?

Bibeltekstenes sannhet er også en gjennomgående tanke i artiklene, og Dahle er den som skriver mest utdypende om dette. Han mener at det å lete etter tekstenes konsistens-kriterie, korrespondanse-kriterie og pragmatiske kriterie kan bidra til unges trosdanning, og det at møtet med Gud i Bibelen er trosdannende er også et gjennomgående trekk ved bruken av Bibelen i de andre artiklene. Tveitereid skriver fra et typisk luthersk ståsted, at troen kommer fra Gud, i hans Ord, og mennesket kan ta imot den eller ikke. Derfor, skriver han, er det så

naturlig for en kristen å lese i Bibelen. Det er der en kan motta Jesus, nåde og tro. (Tveitereid 2008:111)

Så oppsummert vil jeg mene at de gjennomgående trekkene ved hva Bibelen brukes til er møter med Gud og Guds kjærlighet, trosdanning og til moralsk korreks i en viss grad.

Både Osnes og Normann og Lilleaasen presenterer i boken konkrete forslag til hvordan legge opp til et bibelstudium. Jeg vil ikke kommentere dette på detaljnivå, men heller se på noen av inngangsportene til bruk av Bibelen. Osnes legger opp til at man skal lese Bibelen sammen og gi alle mulighet til å kommentere og stille spørsmål til teksten. Hensikten er å få et kjennskap til Gud som er dypt og slitesterkt. Hun kommenterer tydelig at det er tolkning de holder på med i menigheten, og at det er åpent for at alle kan bidra og komme med verdifulle innspill til en felles tolkning av tekst.

Normann og Lilleaasen er i sitt opplegg for bibelstudium åpen for at en skal stille spørsmål til tekstene, men hensikten her er at Gud skal åpenbare det han vil i møte med hver enkelt ungdom. Her tydeliggjøres ikke tolkingsaspektet i like stor grad som hos Osnes.

Verken Osnes, Lilleaasen og Normann eller noen av de andre artiklene er uttalt opptatt av å lese tekstene med et kritisk blikk. Dette står i sterk motsetning til Grandy-Teig hvor det er et vesentlig poeng for å unngå at tradisjonelle tolkningsmåter blir overført uten et kritisk blikk på dem. Ingen av forfatteren går heller inn for en spesifikk metode å lese tekstene på.

Lilleaasen og Normann kommenterer at "Det kan likevel være lurt å ta tak i innspill som er feiltolkende i forhold til Jesu liv og lære." (Lilleaasen og Normann 2008:115) Også dette er med å understreke poenget om at der finnes en sannhet i tekstene, som en kan finne om en leter etter den.

I analysen av "En helt overkommelig Bibel" pekte jeg på en hyppig bruk av argumenter langs linjen "Fordi det står i Bibelen". Jeg mener å lese en noe lik argumentasjon i disse artiklene også. Man legger ikke bevisst opp til en uttalt tolkning, men henter ut moralen, fordi det står der som et guddommelig påbud. Jeg ønsker da å stille spørsmål om dette kan føre til en noe vilkårlig bruk av bibeltekstene? Få av artiklene sier noe om hvilke tekster de bruker, eller hvorfor, evt. hvorfor ikke. Vitner dette om en tro på at alt i Bibelen er like vesentlig, uten noe dypere refleksjon rundt det? Og blir faktisk bibeltekstene lest i lys av dåpens nåde, slik Norheim formulerer det? Jeg mener at dette er spesielt interessant å ta opp i forbindelse med denne artikkelen, fordi dette er tekster fra norsk kirkevirkelighet, der disse tekstene faktisk er i

bruk. Jeg tviler ikke på at teologene som skriver bøker og produserer ungdomsteologiske tekster har en annen innfallsvinkel til dette.

Osnes skriver om fremgangsmåten hos dem, og sier at ”Vi bruker alle typer tekster. Med gamleprestens velsignelse.” Vi tror jo på alt som står i Bibelen, ikke sant?” (Osnes 2008:106) Hos dem er det et poeng at en ikke skal skjerme ungdommen for noe, fordi det er viktig å se hvordan Gud handler til ulike tider og i ulike situasjoner, og dermed få et større bilde av Gud.

De andre tekstene sier lite om hvilke tekster som er i bruk, foruten om Lilleaasen og Normann som legger opp til å bruke tekster om Jesus. Jeg vil også spørre om lite refleksjon rundt *hvilke* tekster som er i bruk også kan ha noe med lite refleksjon rundt metodiske innganger til tekstene å gjøre. Og som jeg har vært inne på tidligere, en overdreven tro på at tekstene taler for seg? Det er kanskje lett å bruke tekster som man ikke trenger å jobbe med, særlig om hovedpoenget er å legge opp til møter med Gud som er glad i deg. I og med at bibeltekstene kan være kilde til både frihet og smerte, tror jeg spørsmål om *hva* tekstene skal brukes til ville tydeliggjort og gjort det enklere for dem som jobber med ungdom i forhold til hvilke tekster en bruker.

Jeg mener dette er en utfordring ungdomsteologien bør ta tak i. Er det en tanke bak bibeltekstene man bruker, kan man si at noe er mer viktig enn andre ting i Bibelen? Og kan eventuell mangel på en slik refleksjon ha grunnlag i en bibelbruk som argumenterer med det guddommelige moralske påbud som høyeste instans og lite refleksjon rundt metodiske innganger til tekstene?

4.4.3 Undringsperspektiv

Jeg har vært borte i undringsperspektivet både i kapittel 2 og i de foregående analysene og jeg har allerede plassert bidragene her innen ”oversettelsesmodellen”. Dette får selvsagt utslag for læringsforståelsen i bidragene, enten på forutsetnings- eller praksisnivå.

Det jeg innledningsvis vil ta opp under dette punktet er et gjennomgående trekk artiklene peker på, at ungdommene selv ønsker bibelfaglig kunnskap. Særlig Osnes skriver utfyllende om dette, og påpeker at ”Bibelfaglig kompetanse er etterspurt”. (Osnes 2008:106) Dette leser jeg sammen med hva jeg så på i kapittel 2, at ungdommens kunnskapsbase om Bibelen og kristen tro generelt er relativt liten. Osnes påpeker at kjennskap til Gud er med på å definere kirken. Hun skriver at kunnskap derfor handler om identitet for ungdommen, fordi Bibelen definerer virkelighetsforståelsen kirken formidler. Det at ungdommene selv ønsker denne

bibelfaglige kompetansen er noe ungdomsteologien og de som jobber med ungdomsarbeid i kirken i Norge må ta på alvor.

I de andre analysene under dette punktet, har jeg særlig sett på hvordan publikasjonene legger opp til å finne sammenhenger mellom Bibelen og ungdommenes eget liv. Dette punktet mener jeg ikke er like tydelig i disse artiklene som det er i noen av de andre publikasjonene. Det er absolutt ikke fraværende, men ingen av artiklene går spesifikt inn for at en skal finne sammenhenger der med eget liv. Det som er hovedpoenget her, er muligheten til å bli kjent med Gud, men hvordan en for eksempel kan bryte tekstene med ungdommenes interesseområder sies det lite eller ingenting om.

Spørsmål om det bibelarbeidet som drives er opplæring/undervisning eller sosialisering, mener jeg gir noe ulikt utslag hos de ulike forfatterne, selv om det er noen hovedlinjer som stikker seg ut. Flere av forfatterne legger opp til at dialog er viktig i arbeidet med Bibelen, og er åpne for at det må stilles spørsmål til tekstene. Jeg vil si at det er gjennomgående at det legges opp til dialog, men at det gjøres i et opplæringsperspektiv.

Osnes skiller seg her noe ut fra de andre, da hun spesifikt skriver om at en kan lære av hverandre mens en tolker tekster sammen. Hun begrunner dette i at alle som tror har Den hellige ånd og det allmenne prestedømme, men hun understreker at det er viktig at det er noen ledere i gruppen som har en del bibelkunnskap. Igjen vil jeg si at dette er med på å understreke troen på tekstenes grunnleggende iboende sannhet.

Jeg vil her trekke inn Ulsteins (2009) kritikk av Norheims perspektiv på hele boken ”Kan tru praktiserast” på akkurat dette punktet om opplæring og sosialisering. Ulstein peker på hvordan Norheim tegner en visjon om å leve i dåpen som et perspektiv på hele livet. Han skriver: ”Dåpen gjer mennesket til eit ekklesialt vesen: trua inneber å bli sosialisert inn i kyrkja. Men oftast kjem trua av praksisane, i ei sosialisering. Slik kan ein gjere trussanningane til sine egne.” (Ulstein 2009:177) Ulstein påpeker så hvordan Norheim uttrykker en spenning mellom troen som gave og spørsmålet om hvordan en kan sosialiseres til tro.

Jeg skrev innledningsvis at prosjektet til Norheim netter med trosopplæringens grunntanker, gjennom en tanke om at tro er noe som skal kunne praktiseres, gjøres og kroppsliggjøres. Og at det sosiokulturelle ligger i praksisene. Et interessant funn i analysen min er derfor at dette sosiokulturelle perspektivet ikke i like stor grad gir seg utslag i de konkrete eksemplene fra

norsk kirkevirkelighet som artiklene representerer. Her synes det som om man opererer med en gitt sannhet som kan overføres til ungdommene. Denne typen kunnskapsoverføring er ikke et absolutt uttrykk i alle artiklene, men i stor grad gjennom den tydelige teologiske tradisjonen som kommer til uttrykk. Og gjennom harmoniserende, ikke konfliktorienterte perspektiver både på selve læringsprosessen og på innholdet i det som læres/formidles.

4.4.4 Trosopplæring og livsmestring

Jeg vil også her se på hvordan perspektivet på "livsmestring" kommer til uttrykk i disse artiklene.

Ingen av artiklene her bruker ordet "livsmestring" konkret. Jeg mener at dette er verdt å nevne fordi boken er gitt ut med støtte fra trosopplæringsreformen. Selv om det ikke betyr at dette ikke likevel kan være et underliggende poeng i artiklene. Norheim fokuserer, som jeg har nevnt tidligere, i innledningen til kapitlet på at Ordet skaper virkelighet og at dette er en virkelighet preget av Kristi kjærlighet som gjør menneskene unike. I trosopplæringen definerer man i forbindelse med livsmestring at det å være skapt og elsket av Gud gir grunnlag for et fremtidshåp. Så en kan muligens finne en underliggende tanke om dette her.

Livsmestring skal altså handle om å kunne møte livet i gode og onde dager. Flere av artiklene sier noe om at dette handler om livet, at formidleren må være livsnær og at troen må brytes med våre erfaringer og våre liv. Dette viser et underliggende poeng om betydningen bibelbruken må ha for menneskenes liv. Og forfatterne er tydelig på at møter med Bibelen kan endre ungdommen. Hvordan ungdommen skal kunne tolke seg selv inn i denne sammenhengen, eller hvordan dette konkret skal komme til uttrykk sies det derimot lite om. Er det som et fremtidshåp, som diakoni, som visshet om et evig liv? Jeg tviler ikke på at det er en grunnleggende tanke bak hvorfor en skal bruke tekstene, men en kunne tjent på å være enda mer konkret på dette punktet. Det at sentrale elementer blir uutsagt er gjennomgående ved alle artiklene jeg har analysert. Dette er synd, både fordi leserne går glipp av sentrale poeng som kunne åpnet bibelbruken enda mer for dem. Og fordi det er en stor fare i at de tause forutsetningene bidrar til at en unngår at det blir stilt spørsmål ved sentrale poeng. Eksemplifisert her med *hvordan* en kan bruke Bibelen i møte med eget liv.

4.4.5 Språk og kjønn

Ingen av forfatterne i "Kan tru praktiserast" har et kjønnsperspektiv på tekstene sine i det hele tatt, og kjønn nevnes ikke som en faktor i arbeidet. Verken i forhold til ungdommene selv, eller i forhold til et kjønnnet språk. Dette er et perspektiv jeg savner i artiklene. En av årsakene

til at dette perspektivet er så fraværende, kan selvsagt være fordi få av tekstene går konkret inn på å fremstille bestemte bibeltekster. Jeg mener likevel det mangler et kritisk perspektiv på bibelbruken generelt, og tror man hadde vært tjent med å legge opp til å si noe om hvilken betydning Bibelen har hatt i historien og hvorfor en er tjent med å være forsiktige og observante med bruken. Jeg mener at dette ikke står i veien for de perspektivene det i denne publikasjonen er lagt mest vekt på, Guds kjærlighet og Guds møte med menneskene gjennom Bibelen. Jeg mener et kritisk perspektiv vil berike og åpne tekstene enda mer for ungdommene.

Videre vil jeg si noe om språkbruken når det kommer til talen om Gud. I artiklene omtales Gud konsekvent som ”Han” uten at dette problematiseres på noe vis. Jeg pekte i analysen av ”En helt overkommelig Bibel” på teologiske debatter rundt det å omtale Gud i kvinnelige og kjønnsnøytrale metaforer. Der nevnte jeg også viktigheten av å sette fokus på hvilke gudsbilder som blir presentert og hvilke metaforer som blir brukt. Jeg mener at det at kjønnsperspektivet er så fraværende også handler om makt, også fordi dette er et godt etablert felt innen teologien. Når Gud konsekvent omtales som ”Han” fremstilles Guds maskuline kjønn som en vedtatt sannhet det ikke trengs å stilles spørsmål ved og gir ikke ungdommen mulighet til å gå inn i diskusjonen og spørsmålene rundt dette. Det å unnlate kjønnsperspektivet er også en måte å begrense tolkningsfellesskapet.

Med de refleksjonene i bakhodet tror jeg denne publikasjonen hadde vært tjent med å ha et noe tydeligere fokus på kjønn og det teologiske språket som blir brukt. Om en skal utvikle en teologi for kristent ungdomsarbeid er gudsbildene som blir presentert av vesentlig betydning, og dette henger tett sammen med hvordan en bruker bibeltekstene.

4.5 Med kjønna briller: Bibellesing med konfirmantar

”Kan tru praktisera” har ikke med en artikkel om kontekstuell bibellesning. Dette er en posisjon jeg har savnet i de foregående artiklene. Det er skrevet flere bøker om dette for ungdom de senere årene, og jeg har valgt ut en artikkel som representativ for denne arbeidsmåten i min oppgave.

Andreas Hilmo Grandy-Teig sin artikkel ”Med kjønna briller: Bibellesning med konfirmantar” sto på trykk i nr 4/2008 i St.Sunniva som er tidsskrift for Norsk kvinnelig teologforening. Grandy-Teig jobbet da som vikarprest i Oslo bispedømme, og denne artikkelen er en omarbeidet versjon av en semesteroppgave skrevet ved Det teologiske fakultet våren 2007. Heftet er gitt ut som et ressurshefte rettet mot trosopplæringsreformen, og

et resultat av trosopplæringsprosjektet "...her er ikke gutt eller jente..." som fant sted i 2006 og 2007 i regi av Norsk kvinnelig teologforening og finansiert av *Størst av alt*.

I artikkelen gjør han en refleksjon over tekstene Gen 1,26-28 og Gal 3,23-28 fra en religionspedagogisk/barneteologisk synsvinkel og en kjønnteoretisk. Sist presenterer han et opplegg til kontekstuell bibellesing med en konfirmantgruppe, med utgangspunkt i de to bibeltekstene. Opplegget er altså ment som en ressurs for de som jobber med trosopplæring i kirken, og jeg vil av den grunn ta artikkelen med i analysen. Jeg vil også knytte inn andre artikler og publikasjoner som tar utgangspunkt i kontekstuell bibellesing for ungdom.

Grandy-Teig har som uttalt utgangspunkt for arbeidet sitt at all teologi er kontekstuell. (Grandy-Teig 2008:276) Jeg har tidligere i oppgaven plassert han innen kontekstualitetsmodellen "Frigjøringsmodellen". Videre står han for en religionspedagogikk som vil gjøre barn og unge til subjekt i teologien, og mener at arbeidet med trosopplæringsreformen er avhengig av at en starter på barn og unges premisser. Han stiller seg i en sosiokulturell læringstradisjon, og skriver at et skapelsesteologisk syn på religionspedagogikken krever at en flytter fokus fra læring av trosinnhold til ansvarliggjøring for å mestre livet. (Grandy-Teig 2008:276)

I de andre analysene har jeg hatt språk og kjønn som egne punkt, jeg mener at synet på dette gjennomsyrrer alt arbeidet her, så jeg unngår å ta det som et eget punkt.

4.5.1 Etikk og moral

Betydningen som tekstenes tolkning kan få for mennesker er et viktig poeng hos Grandy-Teig. Han kritiserer tradisjonelle tolkninger av begge tekstene han går inn i, og mener at det kjønnteoretiske perspektivet han bruker på tekstene er viktig, fordi dette kaster lys over problem disse tekstene møter om en ikke leser dem med et kritisk blikk. Han mener at barn og unge må slippe å få tekstene formidlet med den tradisjonelle teologien sine briller, og dermed tilegne seg en spesiell patriarkalsk kjønnsforståelse. (Grandy-Teig 2008:284)

Partikulær/allmenn etikk

Tveitereid skiller i "En helt overkommelig Bibel" sterkt mellom Guds måte og verdens måte. Grandy-Teig gjør verken det eller det motsatte på en uttalt måte. Men jeg tolker likevel Grandy-Teig i en annen retning enn Tveitereid når det kommer til dette punktet. Grandy-Teig mener at religionspedagogikken må ta utgangspunkt i Grundtvigs tanke om at en er "menneske først, kristen så", og at en er avhengig av å starte på de unges egne premisser og

spille på deres erfaringer i arbeidet med trosopplæring. Han peker også på behovet for å bruke et skapelsesteologisk syn på religionspedagogikken, og dermed flytte fokus fra læring av trosinnhold til ansvarliggjøring for å kunne mestre livet. Jeg leser dette inn i en tradisjon som taler mer for en allmenngyldig etikk for alle mennesker, enn en partikulær kristen etikk som henter argumentene sine i Bibelen. Kirken blir hos Grandy-Teig ikke stilt opp som en motsetning til verden, men han oppfordrer til å bruke erfaringer fra ungdommenes eget liv til å bruke, og ikke minst utfordre, det teologiske arbeidet.

Forholdet mellom det sosiale/strukturelle og det individuelle

Grandy-Teig er til en viss grad opptatt av den individuelle mottager av tolket tekst. Spesielt i eksempelet på opplegg for kontekstuell bibellesning er han det. Kontekstuell teologi har tradisjonelt et utpreget fokus på sosial forandring. Det har ikke Grandy-Teig i akkurat denne artikkelen. Det legges ikke opp til at man skal finne frem til konkrete løsninger for hvordan for eksempel jobbe mot kjønnsdiskriminering i sitt nærmiljø. Tradisjonell kontekstuell teologi i frigjøringstradisjonen har ofte et sterkt moralsk fokus på den enkeltes ansvar for å bidra til forandring. Men Grandy-Teig har et tydelig fokus på det strukturelle. Han ønsker å komme tradisjonelle tolkningsmetoder til livs. Han vil utfordre ungdommene på tradisjonelle kjønnskategorier, og bryte med det patriarkalske tolkningsmonopolet han mener ligger over disse tekstene.

Grandy-Teig bruker ikke her Bibelen til å gi konkrete svar på hvordan noe burde være, tekster er ikke brukt som moralsk korreks på samme måte som hos for eksempel Tveitereid. Men han er klar over at tekstene er noe ungdom kommer til å møte i kirkelig sammenheng, og er opptatt av hvordan en skal tolke disse best mulig for hjelp med livsmestring. Han er opptatt av å ikke gi ungdommen ferdigtygde tolkninger av tekst, men gjøre ungdom selv til myndige fortolkere, og la deres egne erfaringer bryte med tekstene.

Dette mener jeg sier noe om hvilket menneskesyn som ligger til grunn. Ungdom blir sett på som en del av kirken her og nå, og som fullverdige teologiske subjekt. Tekstene skal også hele tiden bli brukt med ungdommers livsmestring for øyet.

4.5.2 Hvordan bibelmaterialet brukes

Grandy-Teig har en helt bevisst og uttalt innfallsvinkel til tekstene. Inngangen er fra en kjønnssteoretisk synsvinkel. Han sier selv at han ikke arbeider bibelfaglig, og begrunner det med at i forhold til det praksisnære målet med oppgaven er det greit. Grandy-Teig jobber altså veldig kjønnsfaglig med tekstene innledningsvis før den praksisnære biten til sist.

Innledningsvis i det konkrete arbeidet med tekstene gjør Grandy-Teig en fremstilling av hvordan tekstene tematiserer kjønn, dette for å se hvordan tekstene blir mottatt i dag. Han er helt åpen om at dette er hans bevisste inngang til teksten, og nevner også andre tema som kunne blitt diskutert videre med utgangspunkt i tekstene, men som han utelater.

Grandy-Teig viser til tradisjonelle tolkninger av tekstene, og viser at han har oversikt over forskningsområdet. Han kommenterer at på grunn av disse tekstenes tolkningshistorie er det en utfordring å reflektere videre rundt hvordan tekstene er og skaper kjønnteoretiske utfordringer, i kirken og i religionspedagogikken.

Den ene utfordringen han tar for seg er spørsmålet om kvinner og menn er grunnleggende like eller grunnleggende ulike. Han trekker selv frem at han mener likhetsfeminismen har et større konstruktivt potensial enn forskjellsfeminismen. Jeg ønsker her å trekke inn en sammenligning med Knut Tveitereid. Som jeg så på i analysen tar Tveitereid ikke denne diskusjonen opp faglig, men en grunnleggende forskjell mellom kjønnene ligger under tekstene hans som en vedtatt sannhet det ikke trengs å ta noe oppgjør med. Grandy-Teig fremtrer dermed som en klar motdiskurs til dette ved å stille spørsmål ved og problematisere denne kjønnsforståelsen.

Grandy-Teig knytter tokjønnsmodellen til verden i dag, og påpeker hvordan den har slik en normativ rolle i det vestlige samfunnet. Han viser så hvordan disse tekstene blir brukt til å underbygge dette synet. Dette skjer gjennom å servere mennesker ferdigtygde teologiske tolkninger, og dermed også verdensbilder det er vanskelig å opponere mot, fordi det kommer fra guddommelig hold. Dette er syn Grandy-Teig ønsker å utfordre gjennom å gjøre ungdom bevisst på sin mulighet til å tolke og bruke tekstene selv.

Den siste delen av artikkelen til Grandy-Teig går helt konkret inn på bibelbruk, da han legger frem et forslag til kontekstuell bibellesning. Her skriver han innledningsvis at en skal lese bibeltekster med blikk på hva tekstene kan bidra med i livet her og nå. Han går altså inn for at bruken av bibeltekstene skal ha en konkret innvirkning på de unges liv, at tolkningen skal være relatert til deres liv.

Dette skal komme frem i det kontekstuelle bibelstudieopplegget, da man på slutten skal knytte sammen de momentene en har fått frem i bibeltekstene med ungdommenes personlige erfaringer, og forhåpentligvis kan noen av bibeltekstene her fungere som svar. (Grandy-Teig 2008:284) For Grandy-Teig er det vesentlig at ungdommene får oppleve at tekstene i Bibelen

kan være viktige for dem. Jeg skal avslutningsvis gjøre en kritisk innfallsvinkel til om bibelens tekster i det hele tatt trenger å være relevant for ungdom.

I metoden kontekstuelle bibelstudier er det vanlig å operere åpent med tre ulike nivåer i fortolkningen av tekster: bak, i og foran teksten. I lesningen *bak* teksten knytter en an til samfunnsvitenskaplige metoder, og henter inn viktig kunnskap fra konteksten bibelteksten ble til i. Lesningen *i* teksten bruker litterære metoder for å se på fortellingens struktur og oppbygging og jobbe med teksten som fortelling. Lesningen *foran* teksten søker å finne relevante paralleller mellom teksten og ens egen kontekst, med et spesielt fokus på et fellesskapsnivå og et samfunnsnivå. (Martinsen m.fl. 2010:17)

Grandy Teig holder seg mer eller mindre innenfor denne modellen. Et poeng jeg særlig vil trekke frem, og som skiller seg fra forfatterne i de andre analysene, er det inngående arbeidet med teksten som fortelling. Det er gjennom å lete etter hvem som kommer til orde i tekstene, hvordan karakterene blir fremstilt og relasjoner i teksten en kan få ut et budskap. Enten fordi det er forbilledlig eller fordi en ser at det er noe galt med dette og noe en må gjøre noe med i sin egen kontekst.

Jeg vil bruke betegnelsene litterær og åndelig tolkning som to ulike innfallsvinkler, der Grandy Teig helt klart står for en litterær tolkning av tekstene. Dette er et klassisk trekk ved den kontekstuelle bibellesning-tradisjonen. Martinsen m.fl. spør retorisk i innledningen til boken deres ”Hvordan kan Bibelen engasjere? Kan den være en relevant samtalepartner utover det individuelle og det åndelige planet”? (Martinsen m.fl. 2010:11)

Grandy-Teig bruker altså tekstene som tekster en kan speile seg i, og dette handler i stor grad om livsmestring her og nå. Tanker om en kommende verden eller evig frelse finnes ikke i dette opplegget, til motsetning fra for eksempel Tveitereid. Fokus er for eksempel ikke nødvendigvis å lete etter det guddommelige aspektet ved teksten, men på hvordan menneskene fremstår i tekstene.

Grandy-Teig understreker viktigheten av å lese tekstene med et kritisk blikk, så ikke de tradisjonelle teologiske tolkningsmåtene bare blir tatt for gitt og videreført til nye generasjoner.

4.5.3 Undringsperspektiv

Jeg har vært borte i undringsperspektivet både i kapittel 2 og i de foregående analysene. Som jeg nevnte innledningsvis stiller Grandy-Teig seg klart i en sosiokulturell læringstradisjon, og

jeg nevnte hvordan han skriver at et skapelsesteologisk syn på religionspedagogikken krever at en flytter fokus fra læring av trosinnhold til ansvarliggjøring for å mestre livet.

Denne tankegangen kommer klart til uttrykk gjennom arbeidet med tekstene, og særlig gjennom det praktiske opplegget til kontekstuell bibellesning. Grandy-Teig er særlig opptatt av at ungdom skal oppfatte seg selv som myndige fortolkere av tekst, og at en derfor må unngå å overlevere de tradisjonelle, gjerne patriarkalske, fortolkningene av bibeltekstene. Dette stiller Grandy-Teig i en annen tradisjon enn det jeg har sett i de andre analysene, og som en motdiskurs til Tveitereid som argumenterer for moralske påbud ”fordi det står i Bibelen”. Hos Grandy-Teig er dobbelkretsperspektivet tydelig til stede, da det er en klar mulighet for at meningsinnholdet kan endres ved å åpne for ungdommens undring og spørsmål. Bibelstedene blir ikke fremstilt som udiskutable sannheter. Jeg mener dette i stor grad åpner for tolkningsfellesskapet heller enn å sette grenser for det. Grandy-Teig åpner for at ungdommenes refleksjoner ikke trenger å være de samme som de han fremfører i denne artikkelen. (Grandy-Teig 2008:284) Men hans refleksjoner kan fungere som et bakteppe for det pedagogiske prosjektet og kan fungere som døråpnere for nye blikk på kjønn innenfor disse tekstene. Hvilken retning ungdommen så velger å gå, får de ansvar for selv.

Når jeg har sett på undringsperspektivet tidligere i oppgaven har jeg sett på hvordan en har vært opptatt av å finne sammenhenger mellom Bibelen og ungdommens eget liv. Også Grandy-Teig er opptatt av en slik sammenheng, og mener man må tale til de erfaringene unge gjør seg og knytte det til hjelp med livsmestring. Grandy-Teig konkretiserer ikke ungdoms erfaring eller interesser mer enn at han sier at for ungdom inkluderer dette tema som kjønn og seksualitet, og savner dette perspektivet i barneteologisk litteratur. Jeg tolker dette til også å gjelde ungdomsteologisk litteratur. Grandy-Teig legger videre opp til at kjønn er noe ungdom er særlig opptatt av. Jeg stiller meg noe kritisk til at ungdom så bevisst er opptatt av kjønn, men mener likevel det er et viktig tema å ha fokus på.

I den sammenheng vil jeg stille spørsmål om styringen av et slikt kontekstuellt bibelstudium. Da vil jeg trekke på metoden spesielt, og ikke bare dette konkrete opplegget. De som driver med kontekstuelle bibelstudier er særlig opptatt av å spille på deltagerens egne erfaringer og med det som utgangspunkt lese bibeltekster med blikk på hva tekstene kan bidra med i livet her og nå. Jeg vil mene at styringen av kontekstuell bibellesning ofte blir underkommunisert, for eksempel i møte med ungdom. Det ligger mye makt i de spørsmålene som blir stilt. Og jeg tror ofte at spørsmålene en stiller i opplegget ikke nødvendigvis er de samme som

ungdommen i utgangspunktet er opptatt av, selv om en jobber for åpne spørsmål ungdommen selv skal kunne reflektere ut fra. (både når det gjelder spørsmål om for eksempel kjønn og global rettferdighet) Dette er ikke nødvendigvis et stort problem, men jeg tror man kan være åpen om styringen. For eksempel tror jeg ikke alltid en feministteolog på over 30 vil stille de samme spørsmålene som en jente på 14, og det å da påstå at det som kommer frem er det ungdom er spesielt opptatt av, kan være en litt for positiv tolkning av opplegget. Jeg tror likevel det kan komme frem gode ressurser for livsmestring gjennom kontekstuelle bibelstudier, men kanskje skulle man investert enda mer krefter på å ha ungdom med også i utviklingen av konkrete bibelstudieopplegg. For å gjøre dette til ungdommens spørsmål, og ikke tilretteleggerens spørsmål.

Dette leder meg inn på spørsmål om opplæring og sosialisering. Som jeg har nevnt har Grandy-Teig en helt tydelig faglig og grundig inngang til bibeltekstene. Samtidig er han opptatt av en sosiokulturell læringsteori. Han mener selv at fordi han er opptatt av å myndiggjøre konfirmantene, må kjønnsperspektivene han tar for seg fungere som bakteppe, heller enn preketekst i det pedagogiske opplegget. Jeg vil komme med en kritisk innvending til dette.

Metoden kontekstuelle bibelstudier er hentet fra Sør-Afrika. En kan ikke komme unna at konteksten der er noe annen enn i Norge, og at Bibelen som hellig tekst står sterkere. Det betyr også at kunnskapen om bibeltekstene står sterkere. Utfordringen der er gjerne å finne nye tolkninger til tekstene. En er opptatt av erfaringens betydning for tolkningene, og å gi ”utrente lesere” tolkningsrett. (West 2003) Dette er en del av opplegget i Norge, men som jeg har påpekt tidligere i oppgaven er ungdommers kunnskap om Bibelen i Norge i dag på et lavt nivå. Jeg tror Grandy-Teig med fordel kunne formidlet noe av det pedagogiske og faglige bakteppet til ungdommene, og sagt noe om tradisjonell tolkning av tekster og bakgrunnshistorien til disse særlig utvalgte tekstene. Dette fordi trosopplæringen også skal drive med opplæring i kunnskapsstoff for ungdom, og det undergraver verken den sosiokulturelle læringstradisjonen, eller kontekstuell bibellesning som metode. Det kan snarere utvide perspektivene og bidra til en økt bevissthet om grensene og mulighetene for vårt religiøse språk.¹⁰ (Lerheim og Morvik 2010)

¹⁰ Boken ”Tekster til forandring” (2010) er et godt eksempel på en bok om kontekstuell bibellesning som jeg mener på en god måte kombinerer metoden med bibelfaglig og metodisk innføring.

Dette er innsikter som også aktualiserer en refleksjon om makt og maktulikhet innen læringsfellesskapet. Det kan være med å tydeliggjøre hvem som har makt til å fremme tolkninger, og om det er rom for å diskutere det som blir lagt frem.

4.5.4 Trosopplæring og livsmestring

Hos Grandy-Teig som jobber bevisst med trosopplæringsreformen er ”livsmestring” et uttrykk han bruker i artikkelen. Han mener at livsmestring må være grunnleggende for konfirmantopplegg, og at unges egne erfaringer legger grunnlaget for tolkningen av troen. Og at selvtolkninger med hjelp av den kristne troen vil være en hjelp til å bygge strategier for livsmestring. Jeg pekte på hos Tveitereid at tanken om et liv etter døden brukes som en livshjelp i hans publikasjoner. Dette finnes ikke hos Grandy Teig, hvor fokuset er på denne verden.

Kristentroen blir altså en fortolkingsramme for den enkelte i møte med de store spørsmålene, og for utviklingen av en ”livskompetanse”. Jeg var inne på denne måten å tenke på i kapittel 2. Her viste jeg til en undersøkelse fra England som viser at det er lite sannsynlig at ungdom er i stand til å tolke sitt eget liv i lys av den store bibelfortellingen. Mye på grunn av ungdoms manglende kunnskap om fortellingene. Jeg vil trekke inn igjen dette poenget i møte med Grandy-Teigs tekst, og peke på behovet for kunnskapsheving og bakgrunnskunnskap i møte med bibelsk stoff, om en skal ha mulighet til å tolke tekstene inn i eget liv og la de utgjøre verktøy for livsmestring. En kan ikke forutsette at ungdom har den kunnskapen som gjør at evangeliet umiddelbart gir mening. Dette krever rom for dialog med ungdommene, og når en kommer dit, mener jeg, som Grandy-Teig påpeker flere steder, at ungdommenes egne erfaringer vil være av avgjørende betydning.

4.6. Sammenligninger

4.6.1 Sammenligning 1

Jeg skrev i analysen av ”En helt overkommelig Bibel” at jeg ville sammenligne Tveitereid og Grandy-Teigs analyse av Gal 3, 26-28. Jeg sammenligner disse to fordi dette er et eksempel på bruk av samme tekst som kaster lys over sentrale forskjeller mellom to ulike måter å forholde seg til Bibelen på.

Tveitereids analyse er allerede kommentert. Grandy-Teig har altså dette som en av sine to hovedtekster, og da med den bevisste innfallsvinkelen ”kjønnsperspektiv”. Han er hele tiden tydelig på at det er dette han leter etter når han analyserer og bruker teksten. Grandy-Teig skriver at teksten hovedsakelig tar for seg de endrede forholdene for mennesket etter

frigjøringen i Kristi oppreising. Kjønnforskjellene er her et eksempel på noe som er opphevet, til tross for at de var reelle i samtiden. Grandy-Teig mener så dette åpner for diskusjoner om kjønn, om forholdet mellom kjønnene og ulike kjønnskategorier.

Vi ser her at Tveitereid og Grandy-Teig kommer frem til to vidt forskjellige tolkninger av tekstene. Det er tydelig at de har ulike innfallsvinkler til tekstene. Deres bibelforståelse er også ulik, og det pluss at de har fokus på ulikt sted, gjør også at bruken blir annerledes. Tveitereid bruker teksten til å slå fast at kristne ikke skal krangle. Grandy-Teig bruker teksten til å åpne for refleksjoner rundt kjønn i ungdoms liv i dag.

Det jeg vil påpeke som et interessant aspekt her, er at ingen av forfatterne her tydeliggjør noe av bakgrunnsarbeidet sitt med teksten i det konkrete møtet med ungdommene.

4.6.2 Sammenligning 2

Jeg skrev under analysen av ”En helt overkommelig disippel” at jeg skulle sammenligne den måten å begrunne diakoni på som jeg fant der, i forhold til den frigjøringsteologiske. Her vil jeg også trekke inn andre forfattere og teologer fra frigjøringstradisjonen for å få et større bilde. Tveitereid sin begrunnelse utla jeg under analysen av ”En helt overkommelig disippel”.

Jeg finner forskjeller i måten ”Ut-perspektivet” kommer til uttrykk hos Tveitereid og Grandy-Teig og den tradisjonen han står i. Kontekstuell bibellesning kan kjennetegnes med at en ønsker å lese tekster ut fra erfaringene til fattige og marginaliserte. Det har et grunnlag i en tanke om at Gud alltid er på den undertryktes side. Dette mener en åpner for et budskap som er forpliktende og utfordrende for rike og privilegerte. (Martinsen m.fl. 2010) Det ligger en uttalt forpliktelse i metoden til å lese for å skape forandring, både lokalt og globalt. Grandy-Teig tydeliggjør ikke dette i like stor grad i sin artikkel, og han skriver ikke om det å lese tekster ut fra erfaringene til fattige og marginaliserte. Likevel tar jeg dette med som et poeng når jeg skriver om metoden, fordi det står sterkt i tradisjonen og i andre ungdomsteologiske utgivelser, som for eksempel ”Tekster til forandring”. (Martinsen m.fl. 2010)

En av hovedforskjellene mellom Tveitereid og Grandy-Teig slik jeg ser det, er begrunnelsen for det å handle godt. Hos Tveitereid handler det i stor grad om å være Jesus-vitner og vinne nye disipler. Jeg kan velge å lese det så langt som å si at det handler om å vinne mennesker til frelse og til sist evig liv. Grandy-Teig nevner ikke å skape forandring som noe som har å gjøre med å gjøre andre mennesker kristne. Den sosiale rettferdigheten man jobber for kan begrunnes teologisk og har sin bakgrunn i bibeltekster, men metoden er ikke å skulle vitne for å kristne nye mennesker. Dette er i hvert fall ikke et uttalt poeng.

Kontekstuell bibellesning har ofte et globalt fokus, og ikke bare lokalt i norsk sammenheng. Men i disse konkrete utgivelsene har både Tveitereid og Grandy-Teig i hovedsak lokale perspektiver. Grandy-Teig har likevel et mer strukturelt fokus i sin oppgave, noe som netter med tradisjonen til kontekstuelle bibelstudier. Som jeg har sett på tidligere er det i ”Kan tru praktiserast” artikkelen til Fagermoen som strekker seg mest mot en strukturell funksjon. Han fokuserer på kirkens diakonale ansvar og peker på kampen for en mer rettferdig verden og det å ta vare på skaperverket som komponenter i dette ansvaret. Solidaritet blir satt opp som en viktig grunnholdning i ungdomsarbeidet. Hans begrunnelse har sitt grunnlag i Bibelen, men det er ikke gjennom bruk av kontekstuelle bibelstudier.

5. utfordringer til ungdomsteologien og trosopplæringsreformen

I denne delen av oppgaven vil jeg peke på noen av utfordringene til ungdomsteologien og trosopplæringen i Dnk knyttet til bibelbruk som jeg mener reiser seg fra analysene. Jeg vil knytte begrepet bibelbruk til en sosiokulturell læringsdiskurs og ta med en diskusjon om kirkens tolkningsansvar. Jeg vil også gjøre et utblikk, og spørre om Bibelen i det hele tatt er en relevant samtalepartner for ungdom.

5.1 Bibelbruk og sosiokulturelle læringsdiskurser

Når jeg har valgt å bruke begrepet bibelbruk impliserer det at Bibelen alltid foreligger fortolket. Birgitte Lerheim trekker frem at forestillingen om kirken som tolknings- og læringsfellesskap har et dynamisk, prosessuelt og relasjonelt preg i den forstand at tolking og læring skjer som en bevegelse mellom mennesker i dette fellesskapet. (Lerheim 2009:68) Et fokus på bibelforståelse og bibelbruk innebærer at en er i en læring- og tolkningsprosess, og det ligger en bevissthet om at tolkninger kan endres eller få ny betydning eller til og med ha vært gjort feil. Innen den lutherske kirke har alle kristne *rett* til å ta del i tolkningsprosessen, likevel er det noen som driver med eksplisitt læring og tolking for andre for eksempel gjennom prekenarbeid eller undervisning. Lerheim påpeker at mange av de ansatte i kirken har i kraft av sin utdanning og/eller vigsling ikke bare tolkningsrett, men også tolkningsplikt.

Om en tar på alvor tanken om dobbelkretslæring som trosopplæringsreformen har brakt inn i Dnk, må kirken som læringsfellesskap erkjenne at et helhetlig dobbelkretsperspektiv problematiserer lukkede hermeneutiske rammer, og heller søke en praksisnær og kontinuerlig læringsprosess der vår refleksjon over praksis får en tilbakevirkende funksjon på handlingsreglene. (Lerheim 2009:68) Jeg mener at begrepet bibelbruk klinger godt sammen

med de sosiokulturelle læringsparadigmene, fordi en her fokuserer på hva som faktisk blir gjort, og hvilken betydning tolkningene får.

Jeg mener at den type sosiokulturell forståelse som nå foreligger i reformen er en versjon av sosiokulturell forståelse som i stor grad mangler maktbevissthet og muligheter for maktkritikk, altså en veldig friksjonsfri forståelse av hva det vil si å arbeide med tekst i et fellesskap. Det blir jo faktisk kranglet masse om Bibelen og Bibelens betydning i Dnk. Konfliktperspektivet som jeg fremstilte i kapittel 2 som unngår en harmoniserende fremstilling av Bibeltekstene og deres tradisjon, og som sammen med den kontekstuelle tradisjonen har et særlig fokus på makt og maktkritikk, tror jeg er verdifulle elementer å ta med videre i samtalen om læring i kirken.

Disse perspektivene mener jeg tydeliggjør at en må ta på alvor den bibelbruken som faktisk gjøres rundt omkring. Derfor har jeg også ønsket å knytte mine analyser til det kontinuerlige arbeidet som gjøres med trosopplæringsreformen, for å spørre om sosiokulturelle læringsdiskurser og dobbelkretslæringen spiller inn på det arbeidet og den teologien som gjøres på ungdomsteologien generelt? Lerheim har påpekt at om dobbelkretslæringsperspektivet avgrenses til bare å gjelde det pedagogiske og didaktiske feltet vil det fremstå som ufarlig og lite kontroversielt. (Lerheim 2009:67) Og dette mener jeg analysene mine har vist, sosiokulturelle perspektiv får uttrykk på det pedagogiske feltet, men lite på innholdsdimensjonen i forbindelse med bibelbruk. Grandy-Teig og den kontekstuelle frigjøringstradisjonen er her unntaket. For et sted hvor de ulike forfatterne tydelig skiller lag er i forståelsen av sammenhengen mellom bibeltekstene og bruken av menneskelig erfaring. Norheim og Tveitereid legger opp til å begynne i bibeltekstene, de anvender bibeltekstene på livet. Grandy-Teig begynner i den andre enden, i den menneskelige erfaringen, og anvender livet på bibeltekstene.

Mine analyser viser at det er gjennomgående at tekstene brukes til moralsk korreks og møter med Gud hvor Guds plan med hvert enkelt menneske skal gjøres tydelig. Til tider med et klart evighetsperspektiv i tillegg. De har også en tendens til å fremme lite gjennomtenkte, og dermed også usunne kjønnskategorier. Og begrunnelsen er gjerne ”fordi det står i Bibelen”. Her skiller Grandy-Teig og den kontekstuelle bibellesningen seg fra de andre analysene med en tydeligere vekt på hvordan en kan la sine egne erfaringer bryte med tekstene og utfordre de klassiske tolkningene. Jeg mener at om tekstene brukes til moralsk korreks, trengs det i hvert fall en begrunnelse som går dypere enn ”fordi det står i Bibelen”. Argumenter i etiske

spørsmål blir ikke sterkere eller svakere etter hvor mange bibelvers man kan anføre. Det som gjør en sak sterkere er om det som sies hjelper mennesker til å leve gode liv. (Henriksen 2011)

Disse elementene gjør det relevant å snakke om ”Den etiske fortolkeren”. Et begrep Elisabeth Schüssler Fiorenza annonserte i 1988. Hun argumenterer for at bibelske fortolkere er ansvarlig ikke bare for å være metodebevisste, men også for de etiske konsekvensene av bibeltolkningene. Den frigjøringssteologiske tradisjonen er særlig opptatt av å ta i øye politiske, sosiale og religiøse konsekvenser av tolkningene. Noe som delvis gir seg uttrykk i Grandy-Teig sin artikkel. De andre artiklene gjør ikke det i like stor grad. Jeg mener en slik gjennomtenkt etisk hermeneutikk er redskaper ungdommer trenger – både i den forkynnelsen de får servert og når de skal tolke selv. Fordi Bibelen faktisk er i bruk, og fordi jeg mener analysene mine viser at det er gjennomgående at de tolkningene som gjøres til tider mer hemmer livsutfoldelse enn oppmuntrer til det. Gjennom både å begrense tolkningsfellesskapet og et fokus på gitte livsveier og rolleforståelser.

Jeg mener at for å unngå dette krever det at en tenker gjennom hva som er målet med bibelbruken, og også hvilke metoder en ønsker å bruke i møte med tekstene. Schüssler Fiorenza argumenterer også for bevissthet rundt hvilke metoder en bruker i bibeltolkningen. (Fiorenza 1988)

Jeg savner bevissthet om metode i flere av artiklene jeg har analysert. Som jeg har påpekt, kan refleksjon rundt *hvilke* tekster som er i bruk også ha noe med lite refleksjon rundt metodiske innganger til tekstene å gjøre og en overdreven tro på at tekstene taler for seg. Dette så jeg var noe av kritikken rettet mot trosopplæringsreformen i forsøksfasen også. Jeg tror dette kan føre til vilkårlig bibelbruk eller at en unnlater gjennomtenking av tekster og bare bruker tekster ”man ikke trenger å jobbe med”. Det ligger selvsagt også en fare i at en for tydelig metodisk bestemt inngang, som for eksempel kontekstuell bibellesning, også kan styre ungdommens fortolkninger i stor grad. Jeg har også pekt på faren for kun å definere deltagerne ut fra deres negative erfaringer. Men jeg mener det er en klar og viktig åpning for at ungdommene fremstår og oppfatter seg selv som myndige fortolkere i denne tradisjonen.

Det er også viktig å bemerke at en åpning for dobbelkretslæring og sosiokulturelle læringsdiskurser i kirken ikke betyr at kirkens dogmer ikke lenger skal ha noen betydning, men det åpner for et større tolkningsfellesskap. Opplæring betyr også en innføring i lære og

tradisjon, og som jeg har pekt på er en heving av ungdommers kunnskap helt vesentlig for at en skal kunne gjøre sine egne valg og tolkninger som myndige fortolkere.

Kontekstuell teologi argumenterer for at det den kaller marginaliserte subjekt har fordeler i bibeltolkningen. (West 1991:86-87) Jeg setter ikke likhetstegn mellom ungdom og marginaliserte, men trekker dem fram som en gruppe som ikke har blitt tatt på alvor som teologiske subjekt og vært fjernt fra tolkningssentrum. Jeg mener mine analyser underbygger trosopplæringsreformens poeng om at det er viktig å la ungdom komme til orde med sine tolkninger, selv om de skulle vise seg annerledes enn både den mer ”klassiske” teologien, og det kontekstuell teologi legger opp til. Et vesentlig poeng som jeg mener mine analyser har vist, er at ungdom må med tidligere i prosessen med bibeltolkningene. Før de får servert ferdigtygde teologiske tolkninger, og før alle kontekstuelle bibelstudier er ferdiglaget.

Et annet sentralt poeng analysene mine viser er hvordan fokuset på kjønn kommer ulikt til uttrykk. Fra ikke noe kjønnsfokus i det hele tatt, til hva jeg vil kalle usunne underliggende kjønnskategorier til et gjennomgående fokus på kjønn. Jeg vil understreke viktigheten av å ha et fokus på kjønn, og mener de diskursanalytiske grepene jeg har gjort her viser hvordan underliggende kjønnskategorier kan fremme usunne holdninger og begrensende handlingsalternativer. Jeg har også pekt på hvordan interseksjonalitet utvider bildet og ikke reduserer mennesket til én kategori, en faktor som også vil kunne utvide tolkningsfellesskapet og handlingsalternativene.

Trosopplæringsreformen har i ”Gud gir - vi deler” satt opp det som blir kalt ”kjernetekster”, som legger opp til et tydelig Kristus-sentrert fokus. Jeg vil påstå at dette gjenspeiler publikasjonene til Tveitereid og Norheim på den måten at fokus er mye på tekster som omhandler Kristus, selv om det ikke blir spesifikt uttalt noe sted. Grandy-Teig sin tekst er såpass annerledes enn de andre at jeg ikke kan lese et slikt generelt poeng ut av den. Jeg vil likevel driste meg til å spørre om Kristus-fokuset som ”Det gode evangelium” kan stå i fare for å forsvinne bak moral og gitte livsveier. Man skal ikke glemme den refsende Kristus, som var streng og mætte til kamp for rettferdighet, en viktig side ved for eksempel frigjøringssteologien, da med et særlig strukturelt fokus. Men en Kristus-forkynnelse som preker mye moral til enkeltindividet kan stå i fare for, også uintent, å skygge for selve evangeliet og muligheten til den gode livsutfoldelsen. Selv om intensjonen er et Kristus-sentrert fokus, og lesing i lys av dåpens nåde.

Jeg vil også nevne at av de tekstene som er plukket ut som kjernetekster i trosopplæringsreformen kan ingen omtales som ”vanskelige tekster”. Fortellingen om Kain og Abel er eksempel på en tekst som er tatt ut av opplæringen når kirken har tatt over for skolen. Jeg tror dette er synd og at man mister en vesentlig del av den bibelske fortellingen, og ikke minst mulighet til å kunne bryne seg på tekster og mulighet til å måtte tolke og finne andre innganger enn til ”tekstene man slipper å jobbe med”.

I plan for trosopplæringsreformen står det lite om hermeneutikk og lite om etiske konsekvenser av tolkninger. Det blir i stor grad lagt opp til at menighetene selv skal utarbeide opplegg for opplæringen sin. Dette er i utgangspunktet positivt, men fører selvsagt til at ting blir seende ulikt ut over hele landet og at bibelkunnskap og bibelbruk i stor grad varierer også i skriftlig materiale og ungdomsteologi. Jeg mener det burde i plan for trosopplæringsreformen ha stått noe mer eksplisitt om hermeneutikk, metoder og tolkningsansvar. Og når det nå planlegges bibelkurs som nasjonalt breddetiltak innen reformen, bør slike ting være tenkt inn.

5.2 Er Bibelen en nødvendig samtalepartner for ungdom?

Det å bruke bibelbruk som utgangspunkt for oppgaven krever også at jeg stiller spørsmål om Bibelen er relevant for ungdom i det hele tatt, og om ikke andre tekster, tradisjoner eller instanser kan være like gode og relevante kilder for livsmestring og etisk og moralsk forståelse. Er det i det hele tatt et ønske at Bibelen skal være en relevant samtalepartner mellom ungdom og deres liv i Norge i dag?

Gyrid Gunnes spør i St.Sunniva 4/2008 i en samtale med Elisabeth Tveito Johnsen om akkurat dette: ”Trenger jeg Bibelen for å synliggjøre og diskutere viktige spørsmål knyttet til kvinners frigjøring og likestilling, eller kan jeg rett og slett klare dette helt fint uten Bibelen?” (Gunnes 2008:292) Svaret er nok i stor grad at en kan klare dette helt fint uten Bibelen. Er det likevel grunner til at man skal bruke Bibelen sammen med ungdom?

Gunnes trekker frem at selvsagt kan man si at Bibelen *burde* være en ressurs for mennesker som på en eller annen måte forholder seg til Bibelen, dvs. kirken og kristne. Men burde man heller strebe for at alle diskurser for samfunnsendring eller etikk burde begrunnes allment og sekulært, heller enn partikulært og religiøst?

For hva når Bibelen blir en dårlig samtalepartner? Når en ikke finner de frigjørende poengene, eller Bibelen brukes til å legitimere vold og undertrykkelse. Frigjøringsteologien har særlig

ønsket å jobbe mot dette ved å la folk tolke selv og ut fra egne erfaringer. Men hva når den ”marginaliseres” erfaringer fører til mer lidelse og død. Gunnes trekker frem Osama bin Ladens koranhermeneutikk inn i denne sammenhengen. Han ser på seg selv som en representant for marginaliserte og bruker hellige tekster til å underbygge påstanden og begrunne angrepet på tvillingtårnene. (Bin Laden sitert i Gunnes 2008:295) Hvem har makt til å si noe om hva som er gode endringer eller hva som er kritisk lesning av en tekst?

Lesepraksisen, eller bibelbruken kommer igjen inn her. For som tidligere påpekt er det klart at Bibelen både kan være en kilde til frihet og smerte. Det er vanskelig å komme utenom at mange av Bibelens tekster står i sterk kontrast til moderne idealer, som kvinners frihet, rett til bestemmelse over egen kropp og fritid og homofiles rettigheter. Selv om man leter etter marginaliseres stemmer som frigjøringsteologien gjør, eller som feministteologien (med Fiorenza som eksempel) som leter etter den ”egentlige” frigjørende fortellingen som er gjemt bak patriarkalske strukturer i Bibelens fortellinger. Gunnes skriver her at det er *lesepraksisen* som kan gjøre Bibelen frigjørende – en lesepraksis som kan måtte innebære at hvem som er helt og hvem som er skurk bytter plass i forhold til tekstens egen autoritative stemme. (Gunnnes 2008:297)

Så det finnes ulike metoder for å bruke Bibelen frigjørende, men er det nødvendig? Når Bibelen ikke lenger er den autoritative stemmen i samfunnet som den har vært, eller ungdoms kunnskap om Bibelens fortellinger er på et så lavt nivå som det er, er det da ønskelig å skulle gjeninnføre Bibelen som en autoritativ stemme? Er det ungdommen en vil hjelpe til bedre livsmestring, eller er det egentlig Bibelen en har et ønske om å ”redde”? (Gunnnes 2008:297)

Man kan argumentere for at kontekstuell bibellesing, men også all annen bibelbruk som setter Bibelen som autoritet, egentlig bare er tilgjengelig og hensiktsmessig i et mindre sekularisert samfunn enn i Norge, der Bibelen har en tung stemme i samfunnet. Dette kan nok stemme til en viss grad, men kan en av årsakene være at svært få mennesker har hatt anledning til å inngå i kritiske og konstruktive samtaler med bibelske tekster? (Johnsen 2008) Gunnes trekker i sin artikkel frem at det ikke er noen tendenser i det norske samfunnet i dag til at organiserte marginaliserte på eget initiativ leser Bibelen sammen, men jeg vil trekke frem at likevel oppsøker et stort antall konfirmanter Dnk hvert år.¹¹ Som tidligere påpekt, setter jeg ikke likhetstegn mellom konfirmanter og marginaliserte, men jeg trekker de likevel frem som en

¹¹I 2008 ble 66,2% av alle 15-åringer i Norge konfirmert i Den norske kirke. Oppslutningen om konfirmasjon i kirken var i 2006 og 2007 henholdsvis 66,7% og 67,1% av årskullet. (Tall hentet fra www.kirken.no 02.03.2011)

gruppe som oppsøker kirken. De vet at det er kirken de oppsøker, at dette er et år for utvikling og at Bibelen vil være en viktig bok i løpet av konfirmasjonstiden.¹²

Man kommer heller ikke utenom at uansett hvor sekularisert Norge er i dag, så brukes Bibelen fremdeles aktivt av mange. I januar 2010 var 79,2 % av Norges befolkning¹³ medlemmer av Dnk og oppsøker kirken ved viktige begivenheter i livet, hvor lesing og tolking av Bibelske tekster står sentralt. Fremdeles opplever også mange at Bibelen brukes undertrykkende. (Köhn og Sønnerbo 2003)

Johnsen trekker frem at om Bibelen skal reddes fra noe, så må det være fra fortolkningsmonopolet til kirken, prester og fagteologer. Ungdom må læres opp til å bli myndige fortolkere av bibelske tekster.

Så er utgangspunktet for oppgaven min i det hele tatt relevant? Jeg mener at spørsmålet om Bibelens relevans i folks liv i dag er et viktig spørsmål å stille, man skal hele veien være kritisk til egen tradisjon. Men det er også viktig å fremheve at det finnes andre kilder til endring og frigjøring enn Bibelen, og det er viktig at ungdom lærer å kunne argumentere med allmenne argumenter. Videre mener jeg at når ungdomsteologien som kirkelig praksisfelt er del av et fellesskap med Bibelen som høyeste norm og Bibelen virkelig er i bruk på ulikt vis, så kan vi ikke overlate Bibelen bare til privat bruk, eller se på bruken som et forhold bare mellom den enkelte og Gud. Det er ekstremt viktig at en har et kritisk blikk på hvordan Bibelen brukes og hvilke uttrykk bruken får for menneskesyn og etikk. Noe som fordrer at vi hele tiden spør oss hvor evangeliet er i det arbeidet vi gjør. Og jeg tror et arbeid med bibelbruken kan være med å se noen blindflekker i det arbeidet som gjøres med ungdomsteologi og med trosopplæringsreformen.

6. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg altså prøvd å gjøre en samlesing av ungdomsteologiske diskurser rundt Bibel og bibelbruk og bærende læringsdiskurser i trosopplæringsreformen.

Det er tydelig at det er gjort mye viktig arbeid med trosopplæringen de siste årene, og det har vokst frem en betydelig bevissthet rundt ungdomsspørsmålene i kirken. Gjennom

¹² En undersøkelse (2010) viser at konfirmantenes egentlige motivasjon for å gå til konfirmasjonsundervisning ikke er båret av en stor interesse for kirkens dogmatiske kjerneområder. Interessen ligger heller i de av kristendommens avfødte problemstillinger enn i selve kristendommens innerste vesen og dogmer. (Mellom pietisme og pluralitet 2010:39)

¹³ Tall hentet fra www.kirken.no 02.03.2011

trosopplæringsreformen har norske ungdomsteologer blitt tvunget til å tenke ungdomsteologi i en særlig norsk og også luthersk kontekst, og kirken har blitt tvunget til i større grad å tenke kritisk gjennom programarbeidet sitt og den teologiske og læremessige tilnærmingen til det. Det er en del tydelige likhetstrekk i de ulike publikasjonene jeg har analysert. Alle mener at Bibelen er viktig å bruke og ungdommen må få opplæring i hvordan. Alle forfatterne har det jeg vil kalle en bred forståelse av læring, en ønsker å nå hele mennesket, er opptatt av at en lærer av det en gjør og ser ikke på læring bare som kognitiv basert ”tradisjonell” læringsteori. Men inngangen til hvorfor og hvordan en bruker Bibelen er ulik, og skillet er særlig tydelig på om en lar sosiokulturell læringsteori og dobbelkretslæring også få rom på innholdssiden i det teologiske arbeidet med bruken av Bibelen.

Gjennom analysen har det vist seg at Tveitereid og Norheim har en del likhetstrekk i sine publikasjoner, jeg har likevel valgt å ta med begge forfatterne, fordi jeg mener Norheim med sitt tydelige klassiske lutherske ståsted utgjør en mellomposisjon mellom Tveitereid og Grandy-Teig. Jeg mener også at et særlig interessant aspekt ved ungdomsteologien kommer til syne i analysen av ”Kan tru praktiserast”. Det viser seg her at Norheims tydelige faglig inngang og det sosiokulturelle perspektivet som ligger i praksisene likevel ikke gir seg særlig utslag når dette blir overført til det konkrete menighetsarbeidet. Dette mener jeg peker på viktigheten av at det faglige arbeidet som gjøres i ungdomsteologien og gjennom trosopplæringsreformen må overføres til menighetene i Den norske kirke på en god måte gjennom tydelig faglig opplæring.

Jeg har sett mye på hvordan bibelbruken også henger sammen med kontekstualitetsforståelsen til de ulike forfatterne og hvordan dette kan linkes opp til læringsdiskurser. Jeg har sett på sammenhengen mellom frigjøringsmodellen og sosiokulturell læringsteori og dobbelkretslæring. Og hvordan oversettelsesmodellen ikke i full grad kan ses i sammenheng med sosiokulturell læringsteori og dobbelkretslæring, fordi den her ikke åpner for at også innholdet kan få ny betydning i møte med nye erfaringer.

Hvordan bibeltekstene som blir brukt blir plukket ut, sier de ulike publikasjonene lite om. Jeg mener dette er en utfordring ungdomsteologien bør ta tak i. Her har jeg argumentert for at metode, lesepraksis og bibelbruk blir avgjørende og krever en kritisk inngang. Jeg vil også kommentere at vi ikke må være redd for å bruke de litt mer ”vanskelige” tekstene i møte med ungdom. I den forbindelse må vi også alltid passe oss for å ikke skygge for det gode evangeliet, for eksempel gjennom for sterkt fokus på moral og gitte livsveier.

Jeg mener at en bevissthet rundt konsekvensene av den sosiokulturelle læringsforståelsen og dobbelkretslæringen som preger trosopplæringsreformens ideologi er avgjørende for å utvikle god ungdomsteologi. Det er perspektiver som åpner for å utvide tolkningsfellesskapene og lar ungdommens egne erfaringer være med å prege teologien. Så mener jeg at det er veldig viktig at maktperspektivet får en mye større plass i det arbeidet som gjøres med bibelbruken, slik konfliktperspektivet og den kontekstuelle teologien har vist oss.

En del av dette arbeidet er i gang, men et poeng jeg mener å ha funnet i mine analyser, er at det arbeidet som gjøres på forhånd av ungdomsteologene i liten grad formidles til ungdommene. Med det lave kunnskapsnivået som er om kristen tro og Bibelen blant ungdommer i Norge i dag, tror jeg det vil være av avgjørende betydning også å utvide perspektivet til mer kunnskapsheving i arbeidet med Bibelen. Det må ikke glemmes at man trenger kunnskap for å kunne ta egne valg som myndige fortolkere.

Det jeg har gjort av diskursanalytiske grep her, mener jeg viser at vi ofte ikke er bevisst de diskursene vi bruker og forholder oss til, og at diskursens mulige negative konsekvenser ikke tas hensyn til. I forhold til bibelbruk gjelder det både moralske ståsted som blir fremstilt som sannheter ”fordi det står i Bibelen”, og usunne kjønnskategorier det ikke blir stilt spørsmål ved. Innledningsvis stilte jeg spørsmål om på hvilke måter det er greit eller ikke greit å snakke om og bruke Bibelen i ulike kontekster og tolkningsfellesskap. Jeg mener oppgaven viser at når Bibelen blir fremstilt som øverste norm med en allerede ferdigutviklet teologi, gjerne med moralske påbud inne i bildet, så bidrar det til en bruk av Bibelen som sier at det ikke er greit å betvile påstander, og en tydelig begrensning av tolkningsfellesskapet. Jeg mener analysene mine viser at vi alltid må undersøke kritisk de mulige konsekvensene av tolkningene våre, ved å se på tekstens tolkningshistorie og hvordan de har blitt brukt. Vi må ta Bibelen som hellig tekst alvorlig i det tolkningsfellesskapet som kirken er, for det handler samtidig om å ta menneskers liv på alvor. Dette krever at vi tar hensyn til både vår egen og mottagernes kontekst. Og at vi tør å stille spørsmål, og være åpne for at andre stiller spørsmål, til de åpne og underliggende ”sannhetene” som vi fremsetter.

7. Litteratur

- Afdal, G. (2008) ”Menigheten som lærende fellesskap. Sosiokulturell læringsteoris muligheter og begrensinger som perspektiv på kirkelig læring” I: *Prismet* 4-2008. IKO-forlaget
- Andersen, S. (2003) *Som dig selv*. Århus: Aarhus Universitetsforlag
- Austnaberg, H. og Mæland B. red. (2009a) *Grensesprengende. Forkynnelse for ungdom 15-18 år*. Tapir Akademisk Forlag
- Austnaberg, H. (2009b) ”Ungdom i Rogaland om forkynnelse og fellesskapsutvidelse” I: Austnaberg, H. og Mæland, B. red. *Grensesprengende. Forkynnelse for ungdom 15-18 år*. Tapir Akademisk Forlag
- Barsnes, H. mfl (2004) *Vil du meg noe? Forkynnelse for ungdom*. Oslo: IKO-Forlaget
- Bevans, S.B. (2.opplag 2003) *Models of Contextual Theology*. Orbis Books
- Brunstad, P.O. (2009) ”Det grensesprengende: Om grensers egenart og betydning i møte med dagens ungdomskultur” I: Austnaberg, H. og Mæland, B. red. *Grensesprengende. Forkynnelse for ungdom 15-18 år*. Tapir Akademisk Forlag
- Dahle, L. (2008) ”Apolegetikk” I: Norheim, B.E. H. *Kan tru praktiserast? Teologi for kristent ungdomsarbeid*. Tapir Akademisk Forlag
- Dokka, T.S. (2000) *Som i begynnelsen Innføring i kristen tro og tanke*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Enstad, M. (2008) ”Et mangfoldig gudsbilde. Intervju med Merete Thomassen” I: *Gutter og jenter i kirka, St.Sunniva* 4-2008. Oslo: Norsk kvinnelig teologforening
- Fagermoen, T. (2008) ”Én kropp – mange lemmer: Diakoni som inkluderende fellesskapsarbeid” I: Norheim, Bård E. H. *Kan tru praktiserast? Teologi for kristent ungdomsarbeid*. Tapir Akademisk Forlag
- Fiorenza, E.S. (1988) *The Ethics of Biblical Interpretation: Decentering Biblical Scholarship*. I: *Journal of Biblical Literature* 107

- Grandy-Teig, A.H. (2008) ”Med kjønna briller: Bibellesning med konfirmanter” I: *Gutter og jenter i kirka, St.Sunniva* 4-2008. Oslo: Norsk kvinnelig teologforening
- Gunnes, G. (2008) ”Et kritisk perspektiv på kontekstuell bibellesning” I: *Gutter og jenter i kirka, St.Sunniva* 4-2008. Oslo: Norsk kvinnelig teologforening
- Hauglin, O. red. (2007) *Evaluerings av trosopplæringsreformen. Videreutvikling og oppsummering av forsøkene. Underveisrapport 3*. [Internett] Arbeidsfellesskapet. Tilgjengelig fra: < http://www.etor.no/doc/underveisrapport_3.pdf > [nedlastet 22.04.11]
- Hegstad, I.B. (2010) ”Bibelens fortellinger i trosopplæringen” I: *Prismet* 2-2010 IKO-forlaget
- Henriksen, J.O. (2011) Sitert i artikkelen: ”Ottosen leser Bibelen uten forstand” *Vårt Land* 13.04.11 [internett] Tilgjengelig fra: <http://www.vl.no/kristenliv/article125400.zrm> [nedlastet 22.04.11]
- Holmquist, M. red. (2007) *Jeg tror jeg er lykkelig... Ung tro og hverdag*. Oslo: Kloster forlag
- Høeg, I.M. (20.mars 2009) Sitert i artikkelen: ”Få konfirmanter tror Gud skapte verden” Tilgjengelig fra: <http://www.forskning.no/artikler/2009/mars/214764> [Nedlastet 03.05.11]
- Jensen, R. (2007) ”Kirkens trosopplæring: historiske og systematisk-teologiske perspektiv” I: Johnsen, E. T. red. *Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar
- Johnsen, E. T. (2007) ”Selv konfirmanter leser Bibelen! Kontekstuell bibellesning som metode” I: Johnsen, Elisabeth T. red. *Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter*. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar
- Johnsen, E.T. (2008) ”Kontekstuell bibellesning i norske kirkelige kontekster” I: *Gutter og jenter i kirka, St.Sunniva* 4-2008. Oslo: Norsk kvinnelig teologforening
- Kartzow, M.B. (2008) ”Trosopplæring, bibelbruk og ”gender-bending” I: *Gutter og jenter i kirka, St.Sunniva* 4.2008. Oslo: Norsk kvinnelig teologforening
- Krupka, B. og Reite, I. red. (2010) *Mellom pietisme og pluralitet. Konfirmasjonsarbeid i fire nordiske land*. IKO-forlaget
- Køhn, R. og Sønderbo S. (2003) *Gode Gud? Gudsforgiftning og gudsbilder*. Oslo: Pax Forlag A/S

- Leganger-Krogstad, H. og Mogstad, S.V. (2006) ”Trosopplæringsreformen under lupen” I: *Prismet* 2-3 2006. IKO-forlaget
- Lerheim, B. (2008) ”Leder: Gutter og jenter i kirken” I: *Gutter og jenter i kirka, St.Sunniva* 4-2008. Oslo: Norsk kvinnelig teologforening
- Lerheim, B. (2009) *Vedkjenning og gjenkjenning Refleksjoner i snittpunkta mellom kyrkjetenkning og kyrkjepraksis* Oslo: Unipub AS
- Lerheim, B. og Morvik, E. (2010) ”Leder: Vi deler” I *Prismet* 3-2010. IKO-forlaget
- Lerheim, B. (2010) ”Kirkehistorie i trosopplæringen – veien videre” I *Prismet* 3-2010. IKO-forlaget
- Lerheim, B. (2011) “Whose context? Which Contextuality? Om kyrkje, kontekstualitet og kompleksitet” I: Ulstein, J.O og Aadnanes, P.M. red. *Vegar i vegløysa Ungdom, identitet og livssynsdanning i det postmoderne*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Lilleaasen, G. og Normann, P.A. (2008) ”Fordypning i bibeltekster” I: Norheim, B. E. H. *Kan tru praktiserast? Teologi for kristent ungdomsarbeid*. Tapir Akademisk Forlag
- Lærenemda (2005) (Den norske kirkes lærenemd) *Skriftforståelse og Skriftsyn med særlig henblikk på homofilisaken. Uttalelse fra den norske kirkes lærenemd i sak reist av Møre biskop*. [Internett] <http://www.kirken.no/larenemnd/laeren06/index.html> (hentet 22.04.11)
Oslo: Kirkens informasjonstjeneste.
- Martinsen, A. (2010) ”Kirkehistoriske temaer i trosopplæringsreformens forsøksfase” I: *Prismet* 3-2010. IKO-forlaget
- Martinsen, A., Nielsen, J.C., Kiil Saga, S. (2010) *Tekster til forandring*. Oslo: Verbum
- Mogstad, S.V. (2008) ”Trosopplæringsreformen etter forsøksfasen” I *Prismet* 4-2008. IKO-forlaget
- Mæland, B. (2009) ”Forkynnelsens imaginasjon og misjon: Samtale og fortelling som perspektivutvidelse” I Austnaberg, H. og Mæland, B. red. *Grensesprengende. Forkynnelse for ungdom 15-18 år*. Tapir Akademisk Forlag
- Nadar, S. (2006) ”Texts of terror. The Conspiracy of Rape in the Bible, Church, and Society: The Case of Esther 2:1-18” I: Phiri, I.A. og Nadar, S. red. *African Women, Religion and*

Health. Essays in Honor of Mercy Amba Ewudziwa Oduyoye. Pietermaritzburg: Cluster Publications

Norheim, B. E.H. (2008a) *Kan tru praktiserast? Teologi for kristent ungdomsarbeid.* Tapir Akademisk Forlag

Norheim, B. E.H. (2008b) ”Youth ministry som fag” I: *Tidsskrift for Teologi og Kirke* nr 03-04. Universitetsforlaget

Når tro deles. Styringsgruppas rapport fra Trosopplæringsreformens forsøks- og utviklingsfase 2003-2008. (2008) Kirkerådet, Den norske kirke

Osnes, T. (2008) ”Bibelundervisning i ungdomsmenigheten” I: Norheim, B. E. H. *Kan tru praktiserast? Teologi for kristent ungdomsarbeid.* Tapir Akademisk Forlag

Plan for trosopplæring Gud gir – vi deler (2010) Kirkerådet, Den norske kirke

Saga, S.K. red.(2008) *Global konfirmant. Et opplegg for ungdom, 13-18 år, om kristen tro, miljø, forbruk og rettferd.* KFUK-KFUM

Samset, H. (2010) *Bibelfortellerboka Kino i hodet til barn og unge.* Verbum Forlag

Simonnes, A. (2004) ”Karismatisk ungdomsarbeid” I: Ulstein, J.O. red. *Ungdom i røyrsle 2 Faglege perspektiv og utfordringar.* Tapir Akademisk Forlag

Stifoss-Hansen, H. (2007) ”Gudsbilder, godt liv, god teologi” I: Bunkholt, M. red. *Møtet med den andre. Tekster av Hans Stifoss-Hansen.* Oslo: Det praktisk-teologiske seminar

Thomassen, M. (2008) *Kjønnsinkluderende liturgisk språk. En analyse av norske gudstjenester under Det økumeniske tiåret 1988-1998.* Oslo: Unipub AS

Tveitereid, K. (2001) *En helt overkommelig Bibel.* Det Norske Bibelselskap

Tveitereid, K. (2005) *En helt overkommelig disippel.* Det Norske Bibelselskap

Tveitereid, K. (2008) ”Daglig bibellesning” I: Norheim, B. E. H. *Kan tru praktiserast? Teologi for kristent ungdomsarbeid.* Tapir Akademisk Forlag

Ulstein, J.O. (2004a) red. *Ungdom i røyrsle 2 Faglege perspektiv og utfordringar.* Tapir Akademisk Forlag

Ulstein, J.O. (2004b) "Ungdomsarbeid i det postmoderne?" I: Ulstein J.O. red. *Ungdom i røyrsle 2 Faglege perspektiv og utfordringar*. Tapir Akademisk Forlag

Ulstein, J.O. (2009) "Ungdomsteologi på norsk?" I *Prismet* 3-2009. IKO-forlaget

Ulstein, J.O. (2011) "Ungdomsteologi – for, om, frå, med eller av ungdom?" I: Ulstein J.O. og Aadnanes, P.M. red. *Vegar i vegløysa Ungdom, identitet og livssynsdanning i det postmoderne*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag

West, G.O. (2003) *The Academy of the Poor Towards a Dialogical Reading of the Bible*. Cluster Publications

Nettressurser:

www.kirken.no

www.etor.no

Nettkildene var tilgjengelige 03.05.11

